

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TELİF HAKKININ SINIRLANDIRILMASI

Ahmet Said TAŞTEKİN

Danışman
Prof. Dr. Hacı CAN

İZMİR – 2024

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Ahmet Said TAŞTEKİN
Öğrenci No : 2018801259
Tez Başlığı : Telif Hakkının Sınırlandırılması

Savunma Tarihi : 12/08/2024
Danışmanı : Prof.Dr. Hacı CAN

JÜRI ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr. Hacı CAN	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr. Öğr.Üyesi Ali Haydar YAGCIOĞLU	-Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr.Öğr.Üyesi Özlem İNANÇ ŞENSES	- Özyeğin Üniversitesi	

Ahmet Said TAŞTEKİN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği () / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Asuman ALTAY
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Telif Hakkının Sınırlandırılması**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

....../.../2024

Ahmet Said TAŞTEKİN

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Telif Hakkının Sınırlandırılması

Ahmet Said TAŞTEKİN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Bu yüksek lisans tezi, fikri mülkiyet hukukunun önemli bir kavramı olan telif hakkının sınırlandırılmasını incelemektedir. Telif hakkı, yaratıcısının hususiyetini taşıyan fikir ve sanat eserlerini koruyan, eser sahibine mali ve manevi haklar tanıyan bir hukuki mekanizmadır.

Çalışmanın temel odak noktası, telif hakkına getirilen sınırlamalardır. Bu sınırlamalar, eser sahibinin haklarını belirli ölçüde kısıtlarken, toplumun bilgiye ve kültüre erişimini kolaylaştırmayı, eğitim ve öğretimi desteklemeyi, bilimsel gelişmeyi teşvik etmeyi ve kültürel çeşitliliği korumayı amaçlar. Telif hakkının sınırlandırılması hem yasal düzenlemeler hem de sözleşmeler yoluyla gerçekleşebilir. Yasal sınırlandırmalar, kamu yararı veya genel menfaat gibi nedenlerle kanun koyucu tarafından getirilirken, sözleşmelerle yapılan sınırlandırmalar ise eser sahibinin kendi iradesiyle gerçekleşir.

Tezimizde, ulusal ve uluslararası hukukta telif hakkının sınırlandırılmasına ilişkin yasal düzenlemeler detaylı bir şekilde incelenmekte ve bu düzenlemelerin uygulamada karşılaşılan sorunlar tartışılmaktadır. Özellikle internet ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan yeni kullanım biçimleri ve telif hakkı ihlalleri, telif hakkının sınırlandırılması konusundaki güncel tartışmalara ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Telif hakkı, fikri mülkiyet, eser, sınırlama, istisna, kamu yararı, adil kullanım, dijitalleşme, internet.

ABSTRACT

Master's Thesis

Limitations to Copyright

Ahmet Said TAŞTEKİN

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of Private Law

Private Law Master's Program with Thesis

This master's thesis examines the limitations to copyright, a crucial concept in intellectual property law. Copyright is a legal mechanism that protects intellectual and artistic works bearing the creator's unique characteristics, granting authors economic and moral rights.

The primary focus of the study is the limitations imposed on copyright. These limitations, while restricting the rights of authors to a certain extent, aim to facilitate public access to information and culture, support education and research, promote scientific progress, and preserve cultural diversity. Copyright limitations can be implemented through both legal regulations and contracts. Legal limitations are imposed by lawmakers for reasons such as public interest or benefit, while contractual limitations are based on author's own volition.

The thesis provides a detailed examination of the legal regulations concerning copyright limitations in national and international law and discusses the challenges encountered in their practical application. In particular, the proliferation of new forms of use and copyright infringements arising from the widespread use of the internet and social media has further complicated the debates surrounding copyright limitations. The thesis also includes assessments regarding current discussions on the limitations of copyright, particularly in light of the new forms of use and copyright infringements that have emerged with the widespread use of the internet and social media.

Keywords: Copyright, intellectual property, work, limitation, exception, public interest, fair use, digitalization, internet.

TELİF HAKKININ SINIRLANDIRILMASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
TELİF HAKKI	
I. TELİF HAKKI KAVRAMI	3
A. Genel Olarak	3
B. Telif Hakkı Kavramı	4
II. TELİF HAKKININ TARİHÇESİ	6
A. İlk Çağ ve Orta Çağdaki Gelişmeler	6
B. İmtiyazlar Dönemi	7
C. Kanunlaşma Dönemi - Yeni Çağ ve Yakın Çağ'daki Gelişmeler	9
D. Türk Hukukundaki Tarihsel Gelişmeler	10
E. Milletlerarası Anlaşmaların Tarihsel Gelişimi	12
1. Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi	13
2. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS)	14
3. Evrensel Telif Hakkı Sözleşmesi	14
4. WIPO Telif Hakları Sözleşmesi	15
5. WIPO – Zorunlu Sınırlamalar ve İstisnalar	16
6. Diğer Düzenlemeler	16
III. MESLEK BİRLİKLERİNİN DURUMU	17
A. Genel Olarak Meslek Birlikleri	17

B. Meslek Birliklerinin Kısa Tarihçesi ve Türk Hukuk Sisteminde Meslek Birlikleri	18
IV. TELİF HAKKININ NİTELİĞİNİ AÇIKLAYAN TEORİLER	19
A. Fikri Mülkiyet Teorisi	19
B. Şahsiyet Hakkı Teorisi	20
C. Sui Generis Teoriler	21
1. Dualist Teori	21
2. Monist Teori	22
D. Eser Sahipliği Teorisi	22

İKİNCİ BÖLÜM

TELİF HAKKININ KONUSU OLARAK ESER

I. GENEL OLARAK	23
II. 5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU BAKIMINDAN ESER KAVRAMI VE KOŞULLARI	24
A. Esasa İlişkin Koşullar	25
B. Şekle İlişkin Koşul	28
III. ESER ÇEŞİTLERİ	28
A. Genel Olarak	28
B. İlim ve Edebiyat Eserleri	29
C. Müzik Eserleri	30
D. Güzel Sanat Eserleri	31
E. Sinema Eserleri	32
F. İşlenme ve Derleme Eserler	33
IV. ESER SAHİPLİĞİ	34
A. Eser Sahipliği Kavramı	34
B. Tek Başına Eser Sahipliği	36
C. Birden Fazla Kişinin Eser Sahipliği	36
1. Ortak Eser Sahipliği	37
2. Elbirliği ile Eser Sahipliği	37
D. Eser Sahipliğine İlişkin Özel Düzenlemeler	38
1. Sinema Eseri Sahipliği Durumu	38
2. İşlenme ve Derleme Eserlerde Eser Sahipliği Durumu	39
3. Başkasının Meydana Getirdiği Eser Üzerindeki Eser Sahipliği Durumu	41
E. Eser Sahipliği Karineleri	42

V. ESER ÜZERİNDEKİ HAKLAR	43
A. Manevi Haklar	44
1. Umuma Arz Hakkı	44
2. Eserin Sahibi Olduğunun Bilinmesini İsteme Hakkı (Adın Belirtilmesi)	46
3. Eserin Bütünlüğünü Koruma Hakkı	47
4. Eser Sahibinin Zilyet ve Malike Karşı Kullanabileceği Hakları	49
B. Mali Haklar	51
1. İşleme Hakkı	52
2. Çoğaltma Hakkı	54
3. Yayma Hakkı	56
4. Temsil Hakkı	57
5. Eserin Umuma Elektronik Yöntemlerle İletim Hakkı	59
6. Pay ve Takip Hakkı	60
C. Bağlantılı Haklar	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDA TELİF HAKKI SINIRLANDIRMALARI

I. GENEL OLARAK	62
II. İRADİ TELİF HAKKI SINIRLANDIRMALARI	64
A. Sözleşmeye Dayalı Devrin Teorik Temeli	64
B. Devrin Konusunun Sadece Mali Haklar Olabilmesi	66
C. Konusuna Göre Sözleşme Türleri ve Sınırlandırmalar	67
1. Ruhsat Sözleşmeleri	67
a. Genel Olarak	67
b. Sözleşmeyle Getirilebilecek Sınırlandırmalar	69
2. Telif Hakkının Devri Sözleşmeleri	69
a. Genel Olarak Sözleşmelerin Konusu	69
b. Sözleşmeye Konu Eserin Tamamlanmış Olmasına Gerek Olmadığı Sözleşme ile Telif Hakkının Devri	72
c. Telif Hakkına Etkisine Göre Telif Hakkının Devri Sözleşmelerinin Sınıflandırılması	73
d. Telif Hakkının Devriyle Birlikte Getirilebilecek Sınırlandırmalar	75
III. İRADE DIŞI TELİF HAKKI SINIRLANDIRMALARI	78
A. Telif Hakkının Süre Yönünden Sınırlandırılması	78
1. Mali Haklar Yönünden	79
2. Manevi Haklar Yönünden	80
B. Telif Hakkının Kamusal Mülahazalarla Sınırlandırılması	80

1. Eser Üzerindeki Hakkın Kamu Mercilerince Kullanılması	81
2. Eser Sahibinin Haklarını Kullanmaktan Menedilmesi veya Kısıtlanması	82
3. Devletin Eserden Faydalanma Yetkisi ve Eserin Kamuya Mal Edilmesi	83
4. Bandrol Zorunluluğu	84
C. Telif Hakkının Genel Menfaat Mülahazalarıyla Sınırlandırılması	85
1. Mevzuat ve İçtihatlar	85
2. Nutuklar	86
3. Temsil Serbestisi	87
4. Eğitim ve Öğretim için Seçme ve Toplama Eserler	88
5. İktibas Serbestisi	90
a. İlim ve Edebiyat Eserlerinden Yapılacak İktibaslar	91
b. Müzik Eserlerinden Yapılacak İktibaslar	92
c. Güzel Sanat Eserlerinden Yapılacak İktibaslar	94
6. Gazete Münderecatı	96
7. Eserlere ilişkin Haberler	96
D. Telif Hakkının Özel Menfaat Mülahazalarıyla Sınırlandırılması	97
1. Çoğaltma Hakkının Sınırlandırılması	97
a. Güzel Sanat Eserlerinde Çoğaltmanın Sınırlandırılması	99
b. Bilgisayar Programlarında Çoğaltmanın Sınırlandırılması	101
2. İşleme Hakkının Sınırlandırılması	102
3. Yayma Hakkının Sınırlandırılması	104
4. Eserin Temsili ve Elektronik Araçlarla Kamuya İletim Hakkının Sınırlandırılması	105
5. Engelliler Lehine Sınırlandırmalar	106
IV. TELİF HAKKI SINIRLANDIRMALARININ İHLALİNİN HUKUKİ SONUÇLARINA İLİŞKİN İNCELEMELER	107
A. İnternet ve Sosyal Medyada Yayınlanan İçerikler Bakımından	107
1. Fotoğrafların Paylaşılması	108
2. “İnternet Meme”lerinin Kullanılması	109
3. Videolar Üzerine Kullanılması	111
B. Konvansiyonel İçerikler Bakımından	114
1. Sinema Eserlerinin Alıntılanması	114
2. Eserin Parodi Versiyonunun Sunulması	115
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	122

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
E.	Esas Numarası
Ed.	Editör
E.T	Erişim Tarihi
f.	Fıkra
FSEK	5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HD.	Hukuk Dairesi
HGK.	Hukuk Genel Kurulu
K.	Karar Numarası
md.	Madde
MÖHUK	5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan Sayfaya
S.	Sayı
T.	Tarih
TBK	6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
UrhG	Alman Telif Kanunu
vb.	Ve benzeri
Y.	Yargıtay

GİRİŞ

Fikir ve sanat eserleri, insanlığın kültürel mirasının temel taşlarını oluşturur. Bu eserler, bireylerin yaratıcılıklarını ifade etmelerine, bilgi ve deneyimlerini paylaşımlarına ve toplumsal gelişime katkıda bulunmalarına olanak tanır. Telif hakkı, bu değerli eserlerin korunması, eser sahiplerinin haklarının güvence altına alınması ve yaratıcılığın teşvik edilmesi amacıyla geliştirilmiş önemli bir hukuki araçtır. Ancak, telif hakkının mutlak ve sınırsız bir koruma sağlaması, toplumun bilgiye erişimini engelleyebilir ve kültürel gelişimi sınırlayabilir. Bu nedenle, telif hakkı, belirli durumlarda ve kamu yararı gözetilerek sınırlandırılabilir.

Telif hakkının sınırlandırılması, özellikle dijitalleşme ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte daha da önem kazanmıştır. Bilginin hızlı ve kolay bir şekilde yayıldığı bu çağda, telif hakkının sınırları ve istisnaları, bilgiye erişimi kolaylaştırmak, eğitim ve araştırma faaliyetlerini desteklemek ve kültürel çeşitliliği teşvik etmek için önemli bir rol oynamaktadır. Bu tez çalışmasında, telif hakkının sınırlandırılması kavramı, tarihsel gelişimi, teorik temelleri ve farklı hukuk sistemlerindeki uygulamaları incelenecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde, telif hakkı kavramı, tarihçesi ve meslek birliklerinin rolü üzerinde durulacaktır. Telif hakkının ne olduğu, tarihsel süreçte nasıl geliştiği ve hangi teorik yaklaşımlarla açıklandığı detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ayrıca, telif haklarının korunmasında önemli bir rol oynayan meslek birliklerinin yapısı, işlevleri ve tarihsel gelişimi de incelenecektir.

İkinci bölümde, telif hakkının konusunu oluşturan "eser" kavramı üzerinde durulacaktır. Bir ürünün eser sayılabilmesi için hangi şartları taşıması gerektiği, eser sahipliği kavramı ve eser sahibine tanınan haklar detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu bölümde, farklı eser türleri (ilim ve edebiyat eserleri, müzik eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri) ve bu eserler üzerindeki hakların kapsamı da ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde ise, telif hakkının sınırlandırılması konusu derinlemesine incelenecektir. Telif hakkının neden sınırlandırılması gerektiği, hangi durumlarda ve hangi şartlarla sınırlandırılabilirliği, sınırlamaların kapsamı ve sınırlamaların aşılması durumunda ortaya çıkabilecek hukuki sonuçlar detaylı bir şekilde analiz edilecektir. Bu bölümde, özellikle dijital ortamda yapılan paylaşımlar, internet ortamındaki içerikler ve sosyal medya platformlarındaki kullanımların telif hakkı sınırlandırmaları

kapsamında nasıl değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durulacaktır. Telif hakkı sınırlandırmalarının ihlali durumlarında başvurulacak yargısal yolların özel olarak ele alınması gerektiği için tezimizde yer almamaktadır. Bunun yanında, çalışma kapsamı, iç hukuk sistemleriyle ilişkili yaşanan durumlarla sınırlı tutulacaktır; birden fazla hukuk sistemini ilgilendiren milletlerarası özel hukuka ilişkin durumlar çalışmamızda konu edilmeyecektir.

Bu tez çalışmasının amacı, telif hakkının sınırlandırılması konusundaki temel kavramları, ilkeleri ve uygulamaları açıklığa kavuşturmak, farklı hukuk sistemlerindeki yaklaşımları karşılaştırmak ve telif hakkının sınırlandırılmasının günümüzdeki önemini örnekler üzerinden vurgulamaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TELİF HAKKI

I. TELİF HAKKI KAVRAMI

A. Genel Olarak

İngilizcede “intellectual property”, Alman dilinde “Geistiges Eigentum” olarak adlandırılan kavram, Türkçede “fikri mülkiyet” veya “fikri ve sınai mülkiyet” kavramları ile ifade edilmektedir. Türkçedeki bu iki kavram da aynı anlamı karşılamaktadır ve uygulamada çoğunlukla “fikri mülkiyet” ifadesi kullanılmaktadır. Fikri mülkiyet hukuku ise, yalnızca fikri hakları değil, aynı zamanda sınai mülkiyet haklarını da kapsayan ve korumayı amaçlayan bir hukuk alanıdır¹. Fikri mülkiyet hukukunda, kişinin fikri çabası neticesinde meydana getirdiği ürünler üzerinde ortaya çıkan ve hukuken korunan menfaatler fikri mülkiyet haklarıdır². Aslında tam olarak bu noktada, “fikri mülkiyet” diğer mülkiyet haklarından ayrılmaktadır. Fikri mülkiyet hakkı somut olmayan nesneler üzerinde de meydana gelmektedir³. Fikri ve sınai hakkın konusu olan her bir ürün veya eser fikri mülkiyet hukukunun koruması altında olacaktır. Fikri mülkiyet terimi, fikri mülkiyet koruması altındaki her eserin mülkiyetinin “fikri”, yani, düşünceden doğduğunu ve bir zihin ürünü olduğunu göstermektedir. “Mülkiyet” kavramı ise, aynı eşya hukukunda olduğu gibi sahibine eseri üzerindeki mutlak haklar ile esere sahipliğini ifade etmektedir⁴. Geniş anlamda ifade edildiğinde fikri mülkiyet, hem “sınai hakkı” hem de “telif hakkını”, hatta “ticari

¹ Engin Erdil, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 1; İlhami Güneş, **Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, (Sanat), s. 17.

² Mustafa Ateş, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Ankara, 2003, (Sınırlandırma), s.93.

³ Peter Drahos, **A Philosophy of Intellectual Property**, Dartmouth Publishing, İngiltere, 1996.

⁴ Türk Medeni Kanunu 704 ve 762. Maddelerinde sadece maddi mülkiyete konu olan şeyleri düzenlemiş, malları da taşınır ve taşınmaz olarak iki gruba ayırmıştır. Ancak fikri mülkiyet terimi içerisinde kullanılan “mülkiyet” kelimesi, fikri ve soyut nitelikte mali değer taşıyan malvarlığı hakkını temsil etmektedir. Bkz. Ünal Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş Beşinci Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 6.

sır"ı bile kapsayabilmektedir⁵. Dar anlamda ise sadece “telif haklarını” ifade etmek için kullanılmaktadır⁶.

Belirtmek gerekir ki; “telif hakkı” ifadesinin yerine “fikri hak” veya “eser sahibinin hakkı” şeklinde ifadeler de kullanılabilmektedir. Öğretide “fikri hakkın” yalnızca fikri eser niteliğindeki eşya üzerindeki hakları değil, aynı zamanda sınai ürünler üzerindeki hakları da kapsadığı ifade edilmektedir⁷. Çalışmamızın konusunu sınai haklar oluşturmadığı için, “fikri hak” terimini kullanmayı tercih etmemenin isabetli olacağı kanısındayız. Bu çalışmada, anlam karışıklıklarına yer vermemek amacıyla, yukarıda sayılan sebep ile birlikte uygulamada daha çok kullanılan hatta Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı’nın özellikle kullanmayı tercih etmesi⁸ ve Türk Dil Kurumu’nun yukarıda bahsettiğimiz ifadeleri tanımlamamış, sadece “telif hakkı” için tanımlama yapması⁹ nedenleriyle “telif hakkı” ifadesi kullanılacaktır¹⁰.

B. Telif Hakkı Kavramı

Telif hakkı, sahibine yaratıcı bir çalışmayı genellikle sınırlı bir süre için kopyalama, dağıtma, uyarlama, sergileme ve gerçekleştirme münhasır hakkı veren bir tür fikri mülkiyettir¹¹. Telif hakları, patent, faydalı model, marka gibi sınai mülkiyet haklarından tümüyle farklıdır. Buradaki temel fark, sınai haklara hukuki korunma sağlanması için öncelikle tescil edilmesi gerekmektedir. Telif Hakları ise, herhangi bir tescile gerek kalmaksızın hukuki korumaya sahiptir¹². Başka bir deyişle, bir eser meydana gelmesi neticesinde kendiliğinden telif haklarına sahip olarak doğmaktadır. Öyleyse, telif hakkının nesnesi eserdir ve telif hakları bir eserin üzerinde meydana

⁵ Bryan Andrew Garner, **Black’s Law Dictionary**, 9. Baskı, Abridged, 2010, s. 881.

⁶ Mehmet Yüksel, **Küreselleşme Sürecinde Fikri Mülkiyet Hakları**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt. 13, Sayı:2, 2001, (Küreselleşme), s. 557.

⁷ Ernst Hirsch, **Hukuki Bakımdan Fikri Say (C. II)**, İktisadi Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu, 1943, İstanbul, (Fikri Say) s. 4.

⁸ Telif Hakları Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı altındaki bir genel müdürlüktür. Bununla birlikte işbu genel müdürlüğün web sitesinde de “telif hakları” adı tercih edilmiştir. Bkz. <https://www.telifhaklari.gov.tr/> (26.09.2022).

⁹ “Bir fikir veya sanat eserini yaratan kişinin, bu eserden doğan haklarının hepsi, telif, yazar hakkı, rüyalet.” Bkz. Türk Dil Kurumu, Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, (26.09.2022).

¹⁰ Aksi yöndeki görüşe göre; Telif Hakkı dar anlamda, eser sahibinin, haklarının maddi (parasal) karşılığını ifade etmektedir.

¹¹ Garner, s. 386.

¹² Arzu Oğuz, **Fikri Mülkiyet Hakları ve Geleneksel (Yerel) Bilgi ve Folklorun Hukuki Korunması**, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, 9. Baskı, No: 3, 2009, s. 24.

gelebilecektir. Ancak, telif hakkı konusu eserin FSEK'in betimlediği türde bir "eser olması"¹³ gerekmektedir¹⁴. FSEK'de düzenlenen tanıma göre, eser sahibi, oluşturduğu esere kendinden bir özellik (hususiyet) katmalıdır. Gerçekten de telif hakkının kapsamının belirlenmesinde, eserin özgünlüğü (hususiyeti) büyük önem taşımaktadır¹⁵. Eğer bu şekilde bir tanımlama olmasaydı, "iyi günler" ifadesi de telif hakkı koruması altına girebilirdi¹⁶. FSEK'e göre, bir eserin telif hakkıyla korunması için, özgünlüğün yanında, kanunda belirtilmiş eser türlerinden birisine dahil olması gerekmektedir.

Eserin yaratıcısı olan eser sahibinin eser üzerinde doğan telif hakkı, mali ve manevi olmak üzere iki yönlüdür. Ancak çifte karakterli bir hak olmasına rağmen, "telif hakları" yerine eser "telif hakkı" söz konusudur. Burada aslında tek bir haktan söz edilmektedir¹⁷. Tek bir haktan söz edilse de, koruma süreleri konusunda mali ve manevi haklar birbirinden ayrılmaktadır. Manevi haklar yönünden telif hakkı süre sınırlaması olmaksızın korunurken¹⁸; mali haklar kişinin kişiliğinin sona ermesinden itibaren yalnızca 70 yıl daha devam eder¹⁹.

¹³ FSEK md. 1/B (a): "Eser: Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ifade eder." Eser ve taşıması gereken özelliklere ileride değinilecektir.

¹⁴ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinin Ayırt Edilmesi**, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, (Ayırt), 2001 s. 44'dan aktaran Ayşenur Öztürk, **Türk Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Telif Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk**, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s.7.

¹⁵ FSEK'de "eser sahibinin hususiyeti"nin nasıl tanımlanacağını tarif edilmemiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 13.03.2007 Tarihli 2006/934 E. ve 2007/455 sayılı kararında özgünlük iki ana temel üzerinde tanımlanmıştır: Sıradan olmamak ve belirli bir düzeyin üstündeki yaratıcısı sahip olmak. CDPA olarak bilinen 1988 tarihli Birleşik Krallık Telif Yasası'nda da "orijinallik" tanımı kanun içerisinde belirtilmemiştir. Ancak 1916 Tarihli University of London Press ile University Tutorial Press arasındaki sınav sorularının özgünlüğünün olup olmamasına karar veren hakim Petersen J hususiyeti şu şekilde tarif etmiştir: "... Bu bağlamda "orijinal" kelimesi, eserin orijinal veya yaratıcı düşüncenin ifadesi olması gerektiği anlamına gelmez. Telif Hakkı Yasası, fikirlerin özgünlüğü ile değil, düşüncenin ifadesi ile ilgilidir. Eser, yazardan kaynaklanmalıdır; başka bir eserden kopyalanmamalıdır..." bkz. Catherine Colston, **Principles of Intellectual Property Law (Principles of law series)**, 1. Edition, Cavendish Publishing Limited, London-Sydney, 1999, s. 170.

¹⁶ Richard A. Epstein, **"The Basic Structure of Intellectual Property Law", The Oxford Handbook Of Intellectual Property Law**, (Ed. Rochelle C. Dreyfuss, Justine Pila) , Oxford University Press, Cilt: 1, 2019, s. 39.

¹⁷ Öztürk, s. 7.

¹⁸ Cennet Alas Şekerbay, **Telif Haklarında Koruma Süreleri**, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 43, 2015, ss. 55-91, s. 77.

¹⁹ Avrupa Birliği mevzuatında eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl boyunca telif hakkı korumalarının süreceği düzenlenmiştir. Bkz. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin telif hakkı ve bağlantılı hakların korunmasına ilişkin 12 Aralık 2006 tarihli 2006/116/EC sayılı Direktifi. Amerika Birleşik Devletleri de, 1978 Yılından itibaren ortaya konan eserler için hayat boyunca ve ölümden itibaren 70 yıl boyunca telif hakkının korunmaya devam edeceğini düzenlemiştir. Bkz. 17 United States Code 302, **Duration of copyright: Works created on or after**

Telif hakkının en temel işlevi, eser sahibine eseri çoğaltma hakkını vermesidir. Bu nedenle İngilizcede “copyright”²⁰ kelimesi ile adlandırılmaktadır.

II. TELİF HAKKININ TARİHÇESİ

A. İlk Çağ ve Orta Çağ’daki Gelişmeler

Modern anlamdaki telif hakkı, eski hukuk sistemlerinde tanınmıyordu. Ancak, ister kişinin kendi başarısından duyduğu gerçek gurur olarak, isterse ilahi bir armağanın aktarımı olarak tanımlanırsa tanımlansın yazar ile eser arasındaki bilinen ilişki antik çağlara kadar dayanmaktadır²¹. Tarih öncesi ilkel uygarlıkların aksine, antik Yunanlılar ve Romalılar, eser sahibinin entelektüel bir çalışmasının özgünlüğünü kabul etmişlerdir. Böylelikle; şairler, yazarlar ve sanatçılar bireysel olarak ün kazanmış ve kendilerine onur bahşedilmiştir²². Ancak sanatçının ortaya çıkardığı eserin, bütüncül olarak eser sahibinden değil, aynı zamanda dünya dışı varlıklardan kaynaklandığı kabul ediliyordu²³. Henüz matbaanın icat edilmemesinden dolayı, yazılı eserden daha fazla sözlü kültürün egemen olduğu bu çağlarda “kimin söylediğinden” çok “ne söylediği”nin önemi vardı. Eserler, çoğu zaman yazılı olmamalarından ötürü iletilen insanın hafızasında sınırlı süre kalmakta ve metinlerin orijinal biçimlerinin korunması, yani eser üzerindeki telif hakkı, gereksiz olarak adledilmekteydi²⁴. Buna rağmen, eserin bir hakkın konusu olabileceğinin ve bu hakkın ihlalinin yanlış olduğuna dair bir inanç vardı. Birinci yüzyıl Romalı şair Martialis’in “Epigrammata”sında “bir başkasının şiirlerinin çalınmasının” çalan kişi yönünden hırsız-şair ünü ile

January 1, 1978, <https://www.govinfo.gov/app/details/USCODE-2010-title17/USCODE-2010-title17-chap3-sec302>, (29.11.2022).

²⁰ Garner, s. 386 Copyright kelimesi İngilizce’deki “copy” ve “right” kelimelerinin birleşmesi sonucu oluşan bir kelimedir. Copy kelimesi “kopyalama”, Right kelimesi ise “hak” olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı kopyalama hakkı olarak düşünülebilir.

²¹ Fedor Seifert, **Über Bücher, Verleger und Autoren – Episoden aus der Geschichte des Urheberrechts**, Neue Juristische Wochenschrift, Frankfurt, 1992, ss. 1270-1276.

²² Bu kişilere her ne kadar ün ve onur bahşedilmiş olsa da, eserlerinin çoğaltılamaması veya ticarete konu edilememesi nedenleri ile tanınmaları mümkün olmamıştır. Tamer Soysal, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunun Tarihsel Gelişimi ve Cezai Hükümler**, LEGAL Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3, 2005, s. 628.

²³ Philipp Schweikart, **Die Interessenlage im Urheberrecht**. Münnchen University of Zurich, Faculty of Law, 2004, s. 4.

²⁴ Ronald V. Bettig, **Copyrighting Culture: The Political Economy of Intellectual Property**, USA, Westview Press, USA, 1996, ss. 12-13.

anılabileceği anlaşılmaktadır²⁵. Geçimini şiirlerini satarak sağlayan Martialis için eserinin satılması birinci derece önemli olduğu için, parasını verip eseri alan kişilerin söz konusu eseri kendilerininmiş gibi kullanmalarına ya da çoğaltarak dağıtmalarına itirazı yoktu²⁶.

Orta Çağ da yazınsal ve kolay eser çoğaltılabilen bir dönem olmaktan uzak olmuştur. Kilisenin gücünün yüksek olduğu bir dönem olduğu için, kilise kontrolünde, genellikle din ve felsefe konulu eserlerin kopyalanarak çoğaltma işlemleri yapılmıştır. Eser sahibinin “bir bilinmeyen usta” olarak adlandırıldığı bu dönemde, asıl eser sahibinin kilise olduğu kabul edilmiştir²⁷.

B. İmtiyazlar Dönemi

İlk çağ ve Orta Çağ’da hızlı ve kolay bir şekilde üretilen eserleri kopyalamak ve çoğaltabilmek oldukça zordu. Ancak kopyalamayı kolay bir şekilde sağlayabilecek bir icatla birlikte telif hakları bir gelişme kaydedebilecekti. Matbaanın icadı, bir yaratıcılık sonucu meydana gelen eserlerin geniş kitlelere ulaşmasının yanında bir kalıcılığa da erişmesi sağlanmaya başlamıştır²⁸. Bu kalıcılık, orta çağdaki sözlü fikirlerin dahi, sonradan somut bir esere dönüşmesi ve korunabilir niteliğe kavuşması açısından oldukça önemlidir.

²⁵ Peter Anderson, **Martial 1.29: Appearance And Authorship**, Reheinisches Museum Für Philologie, (Ed. Bernd Manuwald) , J.D. Sauerlander’s Verlag, Frankfurt, Neu Folge, Cilt: 149, 2016 , s. 119. Martialis şiirlerini çalan Fidentinus’a orijinal metinde latince şu şekilde seslenmiştir: “Fama refert nostros te, Fidentine, libellos non aliter populo quam recitare tuos. si mea vis dici, gratis tibi carmina mittam: si dici tua vis, hoc eme, ne mea sint.” Anderson, s. 119. Türkçe olarak şu şekilde bir çeviri yapılabilecektir: “”Ey Fidentinus, şiirlerimi kendi eserlerim gibi tanıttığını duydum. Eğer şiirlerimi kendi eserlerim gibi tanıtmak istiyorsan, önce bir kitap satın almalısın. Aksi takdirde, şiirler hala bana ait olacak ve onları kendi eserlerim gibi tanıtamazsın.”. Bu cümle, şair Martialis’in, arkadaşı Fidentinus’a şiirlerini kendi eserleri gibi tanıttığı için kızgınlığını ifade ettiği bir şiirden alınmıştır. Martialis, Fidentinus’a seslenerek, eğer şiirlerini kendi eserleri gibi tanıtmak istiyorsa, önce bir kitap satın alması gerektiğini söyler. Aksi takdirde, şiirler hala Martialis’e ait olacak ve Fidentinus onları kendi eserleri gibi tanıtamaz. Bununla birlikte Martialis, eserlerini kendisi yazmış gibi davranan Fidentinus’u “azat edilen köleleri kaçıran korsan” anlamına gelen “plagiarius” a benzetmiştir. Günümüzde intihal kelimesinin karşılığı olarak kullanılan “plagiarism” buradan gelmektedir. Ernst Hirsch, **Fikrî ve Sinaî Haklar**, Ar Basımevi, Ankara, 1948, (Fikri Haklar), s. 17.

²⁶ Hirsch, Fikri Haklar, s. 17-18 ; Hirsch, Fikri Haklar, s. 43-44 ; Mehmet Yüksel, **Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihsel Temelleri**, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, 2001, (Temel), s. 93.

²⁷ Hirsch, Fikri Haklar, s. 18 ; Tekinalp, s. 81. Eserler bireysel bir çaba sonucu değil, loncanın, okulun veya bir topluluğun ortak mülkiyetinde görülmüştür ve eser sahibi olarak salt yaratıcı görülmemiştir. Bettig, 12-13.

²⁸ İlhami Güneş, **Uygulamada Fikri ve Sinaî Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları**, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2023, (Haksız Rekabet) s. 259.

Matbaanın icadından önce, eserler el yazısı ile ortaya konduğu için ayrıcalıklı bir kesime hitap ederken, matbaanın icadı ile birlikte eserler geniş kitlelere yayılabiliyordu²⁹. Eserler yazılı hale geçmiştir ve daha hızlı ve bağımsız bir şekilde kopyalanmaya başlamıştır. Bu durum beraberinde eseri ilk kez basan matbaacının korunması ihtiyacını doğurmuştur³⁰. Bunun üzerine eserleri çoğaltma ve yayma hakları, hakim aracılığıyla bazı kişi ve kurumlara imtiyazlar olarak verilmeye başlanmıştır. İmtiyaz hakkı, imtiyaz verilen kişi veya kuruma bir tekel olma yetkisi vermektedir ve ilk olarak Venedik'te 1469 yılında Giovanni Spira isimli bir matbaacıya verilmiştir³¹. Fakat bu imtiyaz, teknik olarak fikri çaba sonucu ortaya çıkan eseri tam olarak korumamıştır. “Matbaa imtiyazı” olarak adlandırılan bu imtiyaz, sermaye sahibini ve esasen matbaacılık faaliyetlerini yapan kişileri ve kurumları korumaya yöneliktir³². Matbaa imtiyazının asıl nedeni, eseri ilk kez ortaya basan matbaacının, çok yüksek derecede masraflarının olması ve eserin ilk basım sonrası, başka matbaacı tarafından kolaylıkla ucuz bir şekilde basabilme ihtimalidir³³.

1486 yılına gelindiğinde ise, eser üzerindeki maddi ve manevi hakları içeren imtiyazlar eser sahiplerine de yine Venedik'te tanınmıştır³⁴. İlk “yazar imtiyazı” olarak kabul edilen bu imtiyaz, Venedik Meclisi tarafından belirli bir kitap için verilmişti. Venedik'i büyük bir zarafet ve tarihsel doğrulukla anlatan 'Rerum Venetarum ab Urbe Condita Opus' adlı eserin yazarı Sabellicus'a verilen imtiyaz gereği, eserin yalnızca Sabellicus'un belirlediği matbaacı tarafından basılmasına izin verilmiş ve diğer matbaacıların eseri çoğaltması yasaklanmıştır³⁵. Her ne kadar “yazar imtiyazı” olarak isimlendirilen bir imtiyaz olsa da, yazar (yani eser sahibi) sadece hangi matbaanın eserini baskıya verebileceğini seçebiliyordu. Başka bir deyişle eser üzerindeki hak, eseri basan matbaa şirketine aitti.

²⁹ Güneş, Haksız Rekabet, s. 259.

³⁰ Nuşin Ayiter, **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981, s.15; Şafak N. Erel, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, Yetkin Yayınları, 3. Bası, Ankara, 2009, (Sanat), s. 30.

³¹ Cahit Suluk, **Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele**, Hayat Yayınları, 2004, s. 26.

³² Ayiter, s. 16.

³³ Erel, Sanat, s. 36.

³⁴ Ayiter, s. 16; Erel, Sanat, s. 37.

³⁵ Elizabeth Amstrong, **Before Copyright: the French book-privilege system 1498-1526**, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, s. 3.

C. Kanunlaşma Dönemi - Yeni Çağ ve Yakın Çağ'daki Gelişmeler

İmtiyazlar döneminden sonra ve Fransız Devriminden hemen önce İngiltere’de yaşanan gelişmeler³⁶ ile 1709 yılında ilk telif hakkı kanunu olan Anne Kanunu düzenlenmiştir. Patterson’a göre, Anne Statüsü ne İngiltere'deki ilk telif hakkı yasasıydı ne de esas olarak yazarlara fayda sağlamayı amaçladı. Bu, selefi olan 1662 tarihli Licensing Act (Lisans Verme Yasası³⁷) ile kitap ticaretinde yaratılan kaosa düzen getirmek ve kitapçıların tekelinin devam etmesini önlemek için çıkarılan bir ticaret düzenleme kanunuydu³⁸. Bu kanun sayesinde, kitabın yazarı eserinin yayınlanmasından itibaren 14 sene süreyle³⁹ kitabı basma konusunda tekel hakkına sahip olmuştur⁴⁰. Anne Kanunu ile birlikte, eser yaratıcısı topluluğun fikir zenginliğini arttırdığı için eserin yaratıcılığı mükafatlandırılarak imtiyaza değer görülmüştür⁴¹. Anne Kanunu, Kırtasiyeciler Birliği’ne verilen tekele göre çok daha geniş bir sosyal odak ve görev alanına sahipti. Kanun, okuyan halkla, faydalı literatürün sürekli üretimiyle, eğitimin ilerlemesi ve yayılmasıyla ilgiliydi. Kanunun merkezi hedefi, sosyal bir karşılıktır⁴². "Eğitimli insanları faydalı kitaplar oluşturmaya ve yazmaya" teşvik etmek için kanun, bu eserleri basmak ve çoğaltmak için sınırlı bir hakkı sağlamıştı. Yazarları, kitapçıları ve halkı içeren pragmatik bir uzlaşma oluşturmuştu⁴³.

18. yy’ın sonlarına gelindiğinde Fransız Devrimi sayesinde fikri mülkiyet koruması hakkındaki milli kanunlardaki kanuni düzenlemeler devam etmiştir⁴⁴. Buna göre 1790 senesinde ABD’de federal bir yasa ile “copyright” hakkını düzenleyen bir sistem kurulurken, Fransa’da ise 1791 ve 1793 yasaları ile eser sahiplerine bireysel

³⁶ İngiltere özelindeki telif hakkı gelişmeleri için bkz. Lyman Ray Patterson, **Copyright in Historical Perspective**, Vanderbilt University Press, 1968, s. 21 vd.

³⁷ Bu yasa ile, basım izni alınmamış ve Kırtasiyeciler Birliği sicilinde kaydı olmayan kitapların basımı yasaklanmıştır. Tekinalp, s. 78.

³⁸ Patterson, s. 143.

³⁹ Halihazırda basılmış herhangi bir kitap için 21 yıllık bir koruma sağlanmıştır. Ronan Deazley, **Rethinking Copyright History, Theory, Language**, Edward Elgar Publishing Limited, 2006, s. 13

⁴⁰ Duygun Yarsuvat, **Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları**, 2. Baskı, Güryay Matbaacılık, İstanbul, 1984, s. 24.

⁴¹ Hirsch, Fikri Haklar, s. 36.

⁴² Deazley, bu noktada latince “quid pro quo” latince deyiimi kullanmıştır. Anlamı, “bir iyilik için bir iyilik” şeklinde Türkçe’ye çevrilebilir. Bkz. Deazley, s. 14.

⁴³ Deazley, s. 13-14.

⁴⁴ Güneş, Sanat, s. 21.

haklar tanıyan düzenlemeler meydana getirilmiştir⁴⁵. Almanya’da⁴⁶ ve İsviçre’de⁴⁷ telif haklarının korumasını düzenleyen yasalar daha geç oluşturulmuştur⁴⁸.

D. Türk Hukukundaki Tarihsel Gelişmeler

Osmanlı Devleti’nde telif hakkı ile ilgili hukuki düzenlemeler, Batı ülkelerinde görülen gelişmelere göre daha geç bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu gecikmenin başlıca nedeni, matbaanın Osmanlı Devleti’nde yaygın olarak kullanılmaya başlamasının 1727 yılına kadar gecikmesidir⁴⁹. İngiltere’deki Anne Kanunu’nun çıkmasından neredeyse 16 yıl sonra, İbrahim Müteferrika⁵⁰ tarafından kurulan matbaa ile Osmanlı’da da matbaacılara imtiyazlar verilen dönem başlamıştı⁵¹. İlk Telif Hakkı düzenlemesi ise, 1850 yılında “Encümen-i Daniş Nizamnamesi”dir⁵².

Bu düzenleme öncesinde, tıpkı birinci yüzyılda yaşamış Romalı şair Martialus gibi⁵³ Türk şairler de eserlerinin çalınmasından ve hırsızlık yapılmasından memnun değillerdi. Nitekim 16. YY. şairi Mehmet, şiirlerinin kimse tarafından taklit edilmemesini istediği için “işe yaramaz, edebe aykırı hareket eden” anlamındaki Fuzuli mahlasını kullanmıştı⁵⁴. 18. yüzyıl şairi Sümbülzade Vehbi, Divan’ında yer alan “Sühan” redifli kasidesinde, kötü şiir ve şairleri eleştirmiş ve intihalin

⁴⁵ Güneş, Sanat, s. 21.

⁴⁶ Almanya’daki yasalama çalışmaları ilk olarak 1831 senesinde Prusya Bilim ve Sanat Eserleri Üzerindeki Mülkiyetin Himayesi Kanunu, 1871 senesinde ise imparatorluk kanunu olarak düzenlenmiştir. Ayiter, s. 22-23, Erel, Sanat, s. 38. 1965 yılında ise orijinal adıyla “Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz)” adıyla bugünkü telif hakkı düzenlemesini içeren kanun yürürlüğe girmiştir. Bkz. Urheberrechtsgesetz, http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl165s1273.pdf, (17.10.2022).

⁴⁷ İsviçre’deki ilk yasal düzenleme milletlerarası bir anlaşma olan Bern Anlaşması’na uygun olarak 1955 tarihindeki telif kanunudur. Ayiter, s. 23.

⁴⁸ Ayiter, s. 25-26.

⁴⁹ Emre Gökyayla, **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, Son Değişiklikler ile Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2001, s.39; Yarsuvat, s. 35.

⁵⁰ İbrahim Müteferrika hakkında detaylı bilgi için bkz. Gerard Duverdier, **İlk Türk Basımevinin Kuruluşunda İki Kültür Elçisi: Savary De Brèves İle İbrahim Müteferrika**, çev. Türker Acaroğlu, Belleten 56, 1992, s. 275-306.

⁵¹ Yarsuvat, s. 37; Gökyayla, s. 40.

⁵² Savaş Bozbel, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s.24; Gökyayla, s.40; Yarsuvat, s.38.

⁵³ İşbu tezdeki önceki bölümlerinde Martialus’un şiirine erişebilirsiniz.

⁵⁴ Fuzuli’nin bu haliyle FSEK’e ilham verdiği söylenebilir. Bkz. FSEK md. 15 ve FSEK md. 16 Naci Kınacıoğlu, **Ülkemizde Fikri Hakların Gelişimi**, İlim ve Edebiyat Eserlerinde Çoğaltma-Yayma Haklarının İhlali ve Bunun Sonuçları Paneli, İLESAM, Ankara, 2000, (Gelişim), s. 11-12.

cezalandırılması gerektiğini savunmuştur⁵⁵. Bu yıllarda Türk hukukunda bir düzenleme olmamasına rağmen intihale karşı bir tavırın olduğu aşikardır ama şairlerin kamu malından yararlanabileceği de düşünülmüştür. Ancak, her yararlanma belirli bir sınır içerisinde olmalı ve eser sahibi de kendi yaratıcılığını oluşturacağı eserine eklemelidir. Şeyh Galip, 1825’de yazdığı “Hüsn-ü Aşk” isimli eserde bu görüşleri dile getirmiş⁵⁶ ve FSEK’in birden çok maddesine ilham olmuştur⁵⁷.

1850 Tarihli düzenleme sonrası, 1857 tarihinde “Telif Hakkı Nizamnamesi” ile eser sahibine eser üzerinde yaşam boyunca imtiyaz tanınmıştır⁵⁸. Aynı yılki “Nizamnameye Zeyilolunan Fıkaratı Nizamiye” ile de eser sahibine, eser üzerindeki telif haklarının devredilebileceği düzenlenmiştir. Ayrıca çeviri eserler için 20 yıllık bir koruma süresi düzenlenmiştir⁵⁹. 1870 tarihli, “Telif ve Tercüme Nizamnamesi” düzenlemesi ile de tercüme eserin teşviki için mükafatlar öngörülmüştür⁶⁰.

1910 yılında, modern telif hakkı kavramını esas alan ilk kanun olan “Hakk-ı Telif Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında yürürlüğe girmiş olmasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti’nde de FSEK öncesi yürürlükteki kanun hükmünde Hakkı Telif Kanunu ile eser sahibinin haklarını korumak amaçlanmıştır⁶¹. 42 maddeden oluşan bu Kanun ile, her türlü kitabın yanı sıra; heykel, resim, plan, harita gibi tasarımlar da koruma altına alınmış olmasına rağmen⁶²; FSEK’de belirtilen sinema eserleri gibi eser türleri sayılmamıştır ve koruma altına alınmamıştır.

⁵⁵ “Kudemanın bulup asanı gencine-misal, Ettiler cümle harami gibi yağma-yı Sühan” (Eski şairlerin eserlerini, hazine gibi bulup, eşkıya gibi tüm şiirlerini yağma ettiler) beyiti ile şiirlerin çalındığını belirtilen Sümbülzade şu beyiti ile de bunun cezasının olması gerektiğini belirtmiştir: “Şirkat/i şi’r edene kat’ı zeban lazımdır, Böyledir şer’, belagatde feteva-yı Sühan” (Şiir hırsızının dilinin kesilmesi gerekir. Belgat şeriatında fiir fetvaları böyledir.). Kınacıoğlu, Gelişim, s. 12-13.

⁵⁶ “Esrarı Mesnevi’den aldım, Çaldım Veli miri malı çaldım” (Sırlarımı Mesnevi’den aldım; çaldım ama miri malı çaldım) beyitiyle kamu malı olarak görülen Mesnevi’den alıntı yaptığını dile getiren Şeyh Galip; şu beyitinde yazdıklarıyla da eser içerisindeki anlamı kavrayıp yaratıcılık eklemenin öneminden bahsetmiştir: “Fehmetmeğe sen de himmet eyle, Ol gevheri bul da sirkat eyle” (Sen de Mesnevi’yi anlamaya himmet et, o inciye bul da çal) Kınacıoğlu, Gelişim, s. 13-14.

⁵⁷ Şeyh Galip’in bu görüşlerinin FSEK üzerinde şu maddelere ilham kaynağı olmuştur: FSEK Md. 1,6,7,38,71. Kınacıoğlu, Gelişim, s. 13.

⁵⁸ Ayiter, s. 26. 1872 yılında Telif Nizamnamesi’ne ek olarak yapılan düzenleme ile koruma süresi için 40 yıl öngörülmüştür. Diren Çakmak, **Osmanlı Telif Hukuku İle İlgili Mevzuat**, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi , 21. Sayı, 2007, s. 207.

⁵⁹ Çakmak, s. 207.

⁶⁰ Çakmak, s. 222, Bozbel, s. 25.

⁶¹ Gökyayla, 41; Yarsuvat, 39; Ayiter, s. 30.

⁶² Çakmak, 229. Hakkı Telif Kanunu Hakkında daha fazla bilgi için bkz. Çakmak, s. 223-231.

Nihayet, 1 Ocak 1952 tarihinde Ord. Prof. Dr. Ernst Hirsch önderliğinde hazırlanan⁶³ ve değişiklikler geçirmesine rağmen hala yürürlükte olan Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu⁶⁴ yürürlüğe girmiştir. Hazırlandığı dönemde oldukça modern bir telif hakkı kanunu olan FSEK, belirttiğimiz gibi, teknolojinin ve bilimin ilerlemesi ile birçok defa değişikliğe uğrayarak kendini yenilenmiştir. FSEK’de 1983⁶⁵, 1995⁶⁶, 2001⁶⁷, 2004⁶⁸ ve son olarak 2008⁶⁹ yılında önemli değişiklikler yapılarak kanunun yeniliklere cevap verebilir yapısı korunmuştur⁷⁰.

E. Milletlerarası Anlaşmaların Tarihsel Gelişimi

Telif hakkı ülkesellik ilkesine tabi oldukları için sadece doğduğu ülkenin sınırları içerisinde korumaya mazhar olmaktadır. Eserlerin, doğdukları ülke dışında da korunma gereksinimi nedeniyle iki taraflı veya çok taraflı milletlerarası sözleşmeler akdedilmeye başlanmıştır⁷¹. 19. yüzyılın sonlarına doğru, telif hakkı ihlallerinin doğası gereği her yerde ve her zaman gerçekleşebileceği anlaşılmıştır. Bu nedenle, ikili anlaşmaların amaçlanan korumayı sağlaması mümkün olmamıştır. Bu nedenle, devletler, telif hakkı korumasını güçlendirmek için çok taraflı uluslararası düzenlemeler yapmaya başlamıştır⁷².

Fikri hakların korunması, uluslararası düzeyde oluşturulan organizasyonlar ve çeşitli çalışmalar ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Fikri haklar, temel insan hakları arasında kabul edilmekte ve bireyin düşünce ve fikirlerini somutlaştırdığı eserlerin korunması, doğal bir hak olarak görülmektedir. Bu bağlamda, 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 27. maddesi, herkesin kültürel faaliyetlere katılım, bilimsel ilerlemeye iştirak ve bundan yararlanma hakkına sahip olduğunu ve yarattığı eserlerden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunması gerektiğini

⁶³ 1939 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden, Bern Sözleşmesi’ne katılmaya uygun, kapsamlı bir telif hakkı kanunu hazırlamak üzere bir komisyon kurulmasını talep etmiştir. Ernst Hirsch, **Fikri Eser Hakkında Kanun Projesi**, İ.Ü Hukuk Fakültesi Mecmuası, No: 5, 1942, (Proje), s. 429.

⁶⁴ RG. 13.12.1951 tarih ve 7891 sayılı kanun.

⁶⁵ RG. 05.11.1983 tarih ve 2936 sayılı kanun.

⁶⁶ RG. 12.06.1995 tarih ve 4110 sayılı kanun.

⁶⁷ RG. 03.03.2001 tarih ve 4630 sayılı kanun.

⁶⁸ RG. 03.03.2004 tarih ve 5101 sayılı kanun.

⁶⁹ RG. 08.02.2008 tarih ve 5728 sayılı kanun.

⁷⁰ Değişiklikler için ayrıntılı bilgi için bkz. Erel, Sanat, s. 49.

⁷¹ Hirsch, Fikri Haklar, s. 43.

⁷² Ayiter, s. 22.

belirtmektedir⁷³. Benzer şekilde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 nolu Protokolü'nün 1. maddesi mülkiyet hakkını düzenlerken gayri maddi hakları da kapsamına alarak fikri mülkiyetin de temel bir insan hakkı olduğunu ifade etmektedir⁷⁴.

1. Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi

9 Eylül 1886 tarihinde, aralarında İngiltere, Almanya, Fransa ve İspanya'nın da bulunduğu Avrupa ülkelerinin öncülüğünde İsviçre'de imzalanan Bern Sözleşmesi, edebi ve sanatsal eserlerin korunmasına ilişkin uluslararası ilk düzenleme olma özelliğini taşımaktadır. "Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme" olarak da bilinen bu sözleşme⁷⁵ ile, eser sahiplerinin haklarının uluslararası düzeyde güvence altına alınmasını ve aynı zamanda eser sahiplerinin haklarının korunmasını amaçlayan bir birliğin oluşturulmasını hedeflenmiştir⁷⁶. Sözleşmede, edebi ve sanatsal eserlerin içeriği, eser sahiplerinin hakları ve bu hakların korunma süreleri gibi konuları ayrıntılı bir şekilde ele alarak, eserlerin korunma süresini 50 yıl olarak belirlenmiştir. Ayrıca, "karşılıklılık", "eşit işlem" ve "asgari haklar" gibi temel ilkeler çerçevesinde çeşitli koruma önlemleri içermektedir⁷⁷. Bern Sözleşmesi, 1896'da Paris, 1908'de Berlin, 1928'de Roma, 1948'de Brüksel, 1967'de Stockholm ve son olarak 1979'da Paris'te yapılan revizyonlarla genişletilerek günümüzdeki halini almıştır. Türkiye, 1952 yılında sözleşmenin 1948'de revize edilen metnine katılarak, "Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde Değişiklik Yapan ve 1979'da Tadil Edilen Paris Metnine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun"⁷⁸ ile sözleşmeye taraf olan 168 ülkeden biri olmuştur.

⁷³ "Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir. 2. Herkesin yarattığı, her türlü bilim, edebiyat veya sanat eserlerinden mütevellit manevi ve maddi menfaatlerin korunmasına hakkı vardır." Bkz. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>, (23.06.2024).

⁷⁴ Cahit Suluk ve diğerleri, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Seçkin Yayınları, 5. Bası, 2021, s. 42, s. 33.

⁷⁵ Sözleşme "Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works" adıyla bilinmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ersnt Hirsch, **Bern Sözleşmesi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, 1950, (Sözleşme), s. 131.

⁷⁶ Hirsch, Sözleşme, s. 138; Erel, Sanat, s. 39 ; Ayiter, s. 22.

⁷⁷ Tekinalp, s. 68.

⁷⁸ RG. 12.7.1995 tarih ve 22341 sayılı kanun.

2. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS)

1994 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kuruluş sözleşmesine ek olarak düzenlenen TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) Anlaşması, fikri mülkiyet haklarına ilişkin uluslararası asgari standartları belirleme amacını taşımaktadır. 164 DTÖ üyesi ülke tarafından imzalanan bu anlaşmada, üye devletleri iç hukuklarını TRIPS'te belirtilen standartlara uyumlu hale getirmekle yükümlü kılarken, standartların ihlali durumunda DTÖ bünyesindeki panellerin yargı yetkisini kabul etmelerini öngörülmektedir⁷⁹.

Anlaşmanın 1. maddesi, üyelerin bu anlaşmada öngörülen esasları diğer üye ülkelerin vatandaşlarına da uygulamasını şart koşarken, 3. madde ise üye ülkelerin diğer üye ülkelerin vatandaşlarına kendi vatandaşlarına uyguladıklarından daha az koruma sağlayamayacağını hükme bağlamaktadır. 9. madde ile üye devletlere Bern Sözleşmesi'nin 1 ila 21. maddelerindeki düzenlemelere uyma yükümlülüğü getirilmiş, WIPO Telif Hakları Sözleşmesi ile uyumlu olarak yalnızca ifadelerin korunacağı ve koruma kapsamına "bilgisayar programı" ve "veri tabanlarının" da dahil olduğu belirtilmiştir. Anlaşmanın 11. maddesi ile eser sahiplerine kiralama hakkı tanınmış, ancak bu hakkın sinema eserleri bakımından çoğaltma hakkına zarar verecek yaygın bir kopyalamaya yol açmaması ve bilgisayar programları bakımından ise programın kendisi kiralamanın temel konusunu oluşturmaması gerektiği vurgulanmıştır. Anlaşmanın 14. maddesi, "icracı sanatçılar", "fonogram yapımcıları" ve "yayın kuruluşları" gibi bağlantılı hak sahiplerinin korunmasına yönelik düzenlemeler içerirken, marka, patent gibi sınai mülkiyet hukukuna tabi değerlere ilişkin hükümler de anlaşmada yer almaktadır⁸⁰.

3. Evrensel Telif Hakkı Sözleşmesi

1952 yılında UNESCO öncülüğünde Cenevre'de imzalanan Evrensel Telif Hakları Anlaşması, Bern Birliği Anlaşması'na dahil olmayan ABD ve Güney Amerika ülkelerini de uluslararası koruma çemberine dahil etmeyi amaçlamıştır. ABD'nin

⁷⁹ Suluk ve diğerleri, s. 29.

⁸⁰ Anlaşmanın tamamına ulaşmak için, bkz. <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/34660,ticaretle-baglantili-fikri-mulkiyet-anlasmasi-trips-1994.doc?0>, (20.06.2024).

katılımı 1955 yılında gerçekleşmiştir⁸¹. Fikri mülkiyetin ülkeler tarafından daha iyi anlaşılmasıyla birlikte imzalanan bu tür sözleşmeler ve kurulan örgütler, fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik önemli adımlardır.

4. WIPO Telif Hakları Sözleşmesi

Fikri mülkiyet alanında küresel bir sistem oluşturma ve yönetme hedefiyle kurulan uluslararası kuruluşların en önemlilerinden birisi Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'dür (WIPO). 14 Temmuz 1967'de Stockholm'de imzalanan sözleşmeyle kurulan WIPO⁸², 1893 yılında kurulan BIRPI adlı örgütün yerini alarak 1973 yılında faaliyetlerine başlamıştır⁸³. 1967 yılında imzalanan ve 1970 yılında yürürlüğe giren WIPO Anlaşması, 1979 yılında revize edilmiştir. WIPO, 1974 yılından bu yana Birleşmiş Milletler'in uzmanlaşmış kuruluşlarından biri olarak faaliyet göstermektedir. Türkiye, WIPO tarafından hazırlanan 22 uluslararası anlaşmadan 14'üne taraf olmuştur. Bu anlaşmalardan ikisi telif hakkıyla ilgilidir. WIPO'nun 1996 yılında imzaya açtığı WIPO Telif Hakları Anlaşması (WCT), 157 ülkenin katılımıyla kabul edilmiş ve 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 28 Kasım 2008 tarihi itibarıyla bu anlaşmaya taraf olmuştur⁸⁴.

WIPO tarafından Bern Sözleşmesi'ni günümüz koşullarına uyarlamak amacıyla yürütülen bir çalışma programı sonucunda, edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin yeni bir anlaşma ortaya çıkmıştır. Bu anlaşmada, bilgisayar programları ve veri tabanlarının Bern Sözleşmesi kapsamında telif hakkıyla korunduğu açıkça belirtilmiştir. Telif hakkıyla korunan eserlerin dijital ortamlardaki kullanımına ilişkin güncellemeler getiren bu anlaşma, eserlerin elektronik ortamda yayımlanması, ticari olarak kiralanması ve iletimi gibi hakları genişleterek, anti-kopyalama teknolojilerinin göz ardı edilmesine karşı etkili ve uygun yasal koruma yöntemlerini zorunlu kılmıştır⁸⁵.

⁸¹ Güneş, Sanat, s. 25.

⁸² Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO-OMPI) <http://www.telifhaklari.gov.tr/Dunya-Fikri-Mulkiyet-Orgutu-WIPOOMPI>, (05.07.2024).

⁸³ Güneş, Sanat, s. 23.

⁸⁴ WIPO Telif Hakları Anlaşması (WCT), <http://www.telifhaklari.gov.tr/WIPO-Telif-Haklari-Anlasmasi-WCT>, (05.07.2024).

⁸⁵ Murat Yılmaz, **Elektronik Ve Geleneksel Kütüphanelerde Telif Hakları**, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2008, s. 42-44.

Uluslararası telif hukuku alanında önemli bir adım olan "WIPO Görsel-İşitsel İcralar Hakkında Pekin Anlaşması", görsel-işitsel eserleri ve yaratıcılarını koruma altına alan ilk uluslararası düzenleme olarak 30 Nisan 2020'de yürürlüğe girmiştir⁸⁶.

5. WIPO – Zorunlu Sınırlamalar ve İstisnalar

WIPO Telif Hakları ve İlgili Hakları Daimi Komitesi, telif hakkı alanında küresel bir düzenleme oluşturmak için sınır ötesi kullanım, paralel ithalat, çoğaltma hakkı gibi çeşitli konularda kararlar almaktadır. Bu kararlar, kütüphaneler ve arşivler için zorunlu sınırlama ve istisnalar içermektedir. Ancak, telif hakkı ve ilgili haklara ilişkin sınırlamalar ve istisnalar, ülkelerin farklı sosyal, ekonomik ve tarihi koşulları nedeniyle değişiklik göstermektedir. WIPO Telif Hakları Anlaşması, bilgisayar programları ve veri tabanlarının tanımlarını yaparak bu eserlerin ilim ve edebiyat eserleri kapsamında korunacağını belirtir ve eserlerin özgün nüshaları veya kopyaları üzerindeki yetkilerin yalnızca eser sahiplerine ait olduğunu düzenlemektedir. Anlaşmanın idari görevlerini WIPO'nun uluslararası bürosu yürütür. Zorunlu sınırlamalar ve istisnalar, engellilerin yararlanması için ilgili haklar ile korunan materyalleri kullanım hakkı, anonim eserleri kullanma hakkı, sınır ötesi kullanım hakkı, paralel ithalat hakkı gibi konuları kapsamaktadır⁸⁷.

6. Diğer Düzenlemeler

Telif hakkıyla ilgili uluslararası düzenlemelerden bir diğeri, yorumlayan veya icra eden sanatçıların, plak yapımcılarının ve radyo kuruluşlarının kendi ürünleri üzerindeki hakları ifade eden komşu hakları korumak amacıyla 1961 yılında imzalanan Roma Sözleşmesi'dir⁸⁸. Türkiye, bu sözleşmeye 1995 yılında 4116 sayılı kanunla taraf olmuştur⁸⁹. Televizyon yayınları ile ilgili olarak 1960 yılında imzalanan "Televizyon Yayınlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi"ne Türkiye 1975 yılında taraf olmuştur⁹⁰. 1974 yılında ise, uydular aracılığıyla iletilen yayınların

⁸⁶ www.telifhaklari.gov.tr, (10.07.2024).

⁸⁷ WIPO, **Standing Committee on Copyright and Related Rights**, <http://www.wipo.int/meetings> ve http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_30/sccr_30_3.pdf, (26.06.2024)

⁸⁸ Erel, Sanat, s. 41.

⁸⁹ “İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun” www.tbmm.gov.tr, (26.05.2024).

⁹⁰ Erel, Sanat, s. 44.

taşıyıcı sinyallerine ve bu sinyallerin dağıtımına ilişkin olarak Brüksel'de bir anlaşma imzalanmıştır. 1989'da Strasbourg'da imzalanan "Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi"ne Türkiye 1993 yılında taraf olmuştur⁹¹.

III. MESLEK BİRLİKLERİNİN DURUMU

A. Genel Olarak Meslek Birlikleri

Meslek birlikleri, eser sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin mali haklarına yönelik ihlalleri tespit etme, bu ihlallerin önlenmesi için hukuki yollara başvurma, hak devri veya lisans sözleşmeleri yapma, sözleşmelerin yerine getirilmesini sağlama ve telif ücretlerinin hak sahiplerine dağıtılması gibi görevleri üstlenen, özel hukuk tüzel kişiliğine sahip kuruluşlardır⁹². Örneğin, bir müzik eserinin izinsiz olarak ticari bir amaçla kullanılması durumunda, ilgili meslek birliği bu ihlali tespit ederek, eserin kullanımının durdurulması için hukuki süreç başlatır. Bunun yanı sıra, eser sahibinin haklarını bir yapımcıya devretmek istemesi halinde, meslek birliği devre ilişkin sözleşmenin yapılmasını sağlar ve sözleşmenin taraflarca yerine getirilmesini gözetir. Ayrıca, eser sahiplerinin telif haklarından elde ettikleri gelirleri toplayarak hak sahiplerine dağıtımını gerçekleştirir.

Dünya genelinde meslek birlikleri, özel şirket, dernek veya kamu kuruluşu gibi farklı hukuki statülere sahip tüzel kişilikler olarak faaliyet göstermektedir.⁹³ Birçok ülkede özel hukuk altında "birlik" şeklinde örgütlenen bu yapılar, bazı ülkelerde ise kamu hukukuna tabi olarak üyelerinin haklarını savunmaktadır.⁹⁴ Örneğin, İsveç gibi bazı ülkelerde, kültürel mirası korumak ve desteklemek amacıyla özel fonlar oluşturulmuştur. Bu fonlar, yaratıcı faaliyetlerin korunmasına, teşvik edilmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunarak ülkenin kültürel gelişimine destek olmaktadır. Arjantin ve Meksika gibi bazı ülkelerde ise meslek birlikleri, yalnızca eser sahiplerinin ve bağlantılı hak sahiplerinin haklarını yönetmek amacıyla kurulabilmektedir. Bununla birlikte, bazı gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde meslek birliklerinin örgütlenme biçimi, hukuki niteliği veya kâr amacı güdüp gütmemesi gibi konularda

⁹¹ Erel, Sanat, s. 45.

⁹² Tekinalp, s. 292.

⁹³ World Intellectual Property Organization (WIPO), **Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use**, WIPO Publication, 2. Bası, 2004, s. 386 vd.

⁹⁴ WIPO, s. 386 vd.

yasal düzenlemeler bulunmamaktadır⁹⁵. Örneğin, Danimarka gibi bazı ülkelerde, meslek birliklerinin hak yönetimi konusundaki faaliyetleri yalnızca yetkili bakanın izni ve yasal gözetim altında geçerli sayılmaktadır⁹⁶. Fransa gibi bazı ülkelerde meslek birliklerinin faaliyetlerini düzenleyen özel bir yasa bulunmazken, Almanya gibi bazı ülkelerde ise meslek birliklerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içeren özel yasalar mevcuttur⁹⁷.

B. Meslek Birliklerinin Kısa Tarihçesi ve Türk Hukuk Sisteminde

Meslek Birlikleri

Eser sahipleri, 19. yüzyılın ortalarından itibaren haklarını koruma ve savunma amacıyla bir araya gelerek meslek birlikleri oluşturmaya başlamışlardır. Eserlerin türüne ve kullanım alanına göre çeşitlilik gösteren bu birlikler, zaman içinde güçlenerek fiili tekel haline gelmişlerdir⁹⁸.

Meslek birliklerinin ortaya çıkışı, 1850 yılında Fransa'da besteci Bourget'nin bir kafe sahibi aleyhine açtığı tazminat davasıyla tetiklenmiştir. Bu olay, eser sahiplerinin haklarını korumak ve haksız kazanç elde edenlere karşı hukuki yollara başvurmak amacıyla bir araya gelerek bir birlik kurmalarına yol açmıştır⁹⁹.

Türkiye'de ise meslek birliklerinin kuruluşu, 1951 yılında kabul edilen 5846 sayılı FSEK'in 42. maddesinde hükümete tanınan yetkiler kapsamında ele alınmıştır. Ancak bu düzenlemeye rağmen uzun bir süre herhangi bir meslek birliği kurulamamış, 32 yıl sonra 1983 yılında 2936 sayılı Kanun ile FSEK'in 42. maddesi yeniden düzenlenerek tekel niteliğinde dört meslek birliğinin kurulması sağlanmıştır. İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM), Müzik Eseri Sahipleri Meslek Birliği (MESAM), Güzel Sanat Eserleri Sahipleri Meslek Birliği (GESAM) ve Sinema ve Görsel-İşitsel Eser Sahipleri Meslek Birliği (SESAM) olarak adlandırılan bu birlikler, günümüzde de faaliyetlerini sürdürmektedir¹⁰⁰.

⁹⁵ WIPO, s. 386 vd.

⁹⁶ Akın Beşiroğlu, **Fikir Hukuku Dersleri**, 4.Bası, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 324.

⁹⁷ Beşiroğlu, s. 324-325.

⁹⁸ Beşiroğlu, s. 325.

⁹⁹ Tekinalp, s. 254.

¹⁰⁰ Erel, Sanat, s. 107.

IV. TELİF HAKKININ NİTELİĞİNİ AÇIKLAYAN TEORİLER

Öğretide, telif hakkının hukuki doğası hakkında çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Bu çalışmada, fikri mülkiyet teorisi, ahlaki haklar teorisi, telif hakkı teorisi ve sui generis teorileri incelenmiştir. Bu teorilerin seçilmesi, öğretilerde en yaygın kabul gören teoriler olmaları nedeniyle.

A. Fikri Mülkiyet Teorisi

Bu teori, telif hakkının niteliğini açıklayan en eski teorilerden birisidir. Bireyin kendi kendine bir çaba neticesinde oluşturduğu ürünler üzerindeki hakları, adeta eşya hukuku anlamındaki mülkiyet hakkına benzetmektedirler. Tabii Hukuk Okulu bünyesinde geliştirilmiş bir teori¹⁰¹, Fransız İhtilali'nin sonuçlarından bir tanesi olarak görülmektedir¹⁰². 17. yüzyıl İngiliz düşünürü John Locke, mülkiyet kavramını emek teorisiyle temellendirmiştir. Locke'a göre, dünya ve doğal kaynaklar başlangıçta herkesin ortak malıdır. Ancak birey, kendi emeğini kullanarak doğal bir kaynağı işlediğinde, bu kaynak üzerinde mülkiyet hakkı elde eder. Başka bir deyişle, bir kişi doğadan bir şeyi alıp kendi emeğiyle birleştirerek onu kendi mülkü haline getirir. Locke'un bu yaklaşımı, "emek teorisi" olarak adlandırılmaktadır. Locke'un bu teorisi, mülkiyet hakkının kaynağını bireyin emeği olarak görür. Birey, emeğini kullanarak doğal bir kaynağı dönüştürdüğünde veya işlediğinde, bu kaynak üzerindeki mülkiyet hakkını başkalarına karşı ileri sürebilir. Ancak Locke, bu hakkın sınırsız olmadığını da belirtir¹⁰³.

Ekonomik yararlanmanın ön planda olduğu bu anlayış, eser üzerindeki hakkı tek taraflı (sadece mali) olarak kabul etmekte, kişilik haklarındaki gibi bir manevi taraf görmemektedir¹⁰⁴. Bunun yanı sıra, geleneksel anlayışta mülkiyet kavramı aslında maddi bir ürün üzerinde tecelli etmektedir¹⁰⁵. Fikri ürünün ise kapsamı oldukça geniştir ve gayri maddi şeyler üzerinde bile mülkiyet söz konusu olabilmektedir. Bir

¹⁰¹ Erel, Sanat, s. 30.

¹⁰² Tekinalp, s.90.

¹⁰³ John Locke, **Second Treatise of Government**, (Ed. C. B. Macpherson), Hackett Publishing, Indianapolis, 1980(ilk yayın 1690), s. 19.

¹⁰⁴ Tekinalp, s.90.

¹⁰⁵ Örneğin, TMK'de, mülkiyet kavramını tanımlarken yalnızca "taşınır" ve "tanışmaz" eşyalar üstünde mülkiyet kurulabileceği belirtilmiştir. Bkz. TMK md. 762, TMK md. 704.

başka farklılık ise, geleneksel anlayıştaki mülkiyet hakkı devir konusu olduğunda devralan kişi, mülkiyet konusu ürün üzerindeki bütün hak ve yetkileri üzerine devralır. Ancak, telif hakkı devrinde ise devralan kişi eser üzerindeki manevi hakları devralamamaktadır ve devreden kişi, eser üzerindeki manevi haklara sahip olmaya devam etmektedir¹⁰⁶.

Fikri mülkiyet teorisi, günümüzde telif haklarını açıklamakta eksiklikleri nedeniyle eleştirilen bir teori gibi gözüke de, teori sayesinde fikri mülkiyet düşüncesinin özellikle 19. yüzyılda gelişmesini sağlamış, bir çok yasayı ve milletlerarası sözleşmeyi etkilemiş¹⁰⁷ ve gözle görülmeyen gayri maddi bir ürün üzerindeki hakka, mülkiyet hakkı derecesinde önem kazandırmıştır. Bu açıdan değer taşıyan bir teoridir¹⁰⁸.

B. Şahsiyet Hakkı Teorisi

Eser ile kişiyi sıkı sıkıya bağlayan bir teori olmasıyla Fikri Mülkiyet teorisinden ayrılan Şahsiyet Hakkı Teorisi (Theorie vom Persönlichkeitsrecht¹⁰⁹), Kant'ın Hukuk Felsefesinden (Philosophy of Law) ve Hegel'in Hukuk Felsefesinden (Philosophy of Right) ortaya çıkmıştır ve Radin'in çalışmasında modern hukuk söylemi sayesinde detaylandırılmıştır¹¹⁰. Bu teoride, fikri mülkiyet teorisinin aksine, eser sahibinin eseri üzerindeki manevi hakları ön plandadır.

Kant'a göre, maddi değer içeren ürün olarak “kitap” ile bir yazarın söylemlerini iletme amacı olarak “kitabın” birbirinden ayrılması gerekir. Örneğin, bir yazarın el yazması kitabı ve bu kitabın tüm kopyaları, hukuki olarak nesnenin sahibi olan eser sahibine verilen tüm mülkiyet haklarını içeren bir “eser”dir. Bu mülkiyet hakları ise, kullanma, satma ve kopyalamadır. Kant'ın 1785 yılında kaleme aldığı “The Metaphysics of Morals” isimli denemesinde sık sık, yazarların eserleriyle ilgili olarak

¹⁰⁶ Erel, Sanat, s. 31; Gökyayla, s. 126.

¹⁰⁷ Yarsuvat, s. 45.

¹⁰⁸ Erel, Sanat, s. 30-31.

¹⁰⁹ Tekinalp, s. 91; Yarsuvat, s. 45.

¹¹⁰ Peter S. Menell, **Intellectual property: General theories**, Encyclopedia Of Law And Economics, Sayı:2, 1999, ss.129-188, s.158.

devredilemez 'ahlaki' haklara sahip olmaları gerektiği yönündeki -artık uluslararası telif hukukunda kurumsallaşmış olan- teoriye ilham kaynağı olmuştur¹¹¹.

Radin ise, bu teorinin işlemesi için dışsal etkenler üzerinde bir miktar kontrole sahip, kişiliğini uygun bir şekilde tamamlamış bir bireyden söz etmek gerektiğini belirtmiştir¹¹².

Şahsiyet hakkı teorisi, telif hakkının manevi yönünü ortaya çıkartmış olması ve uluslararası hukukta kabul görmesini sağladığı için önemli bir yere sahip olsa¹¹³ da mali hakkı ötelediği için eleştirilmiştir¹¹⁴ ve Türk öğretisinde kendisine yer bulamamıştır¹¹⁵.

C. Sui Generis Teoriler

1. Dualist Teori

Sui generis teorilerden ilki, düalist teoridir¹¹⁶. Bu teoriye göre, eserin üzerindeki telif hakkının mali ve manevi unsurları bir birlik içinde iç içedir ama varlıkları ayrı ayrı varlıklarını sürdürmeye devam ederler¹¹⁷. Başka bir deyişle, telif hakkı kapsamındaki gayri maddi mal ile ilgili korumayla birlikte, eser sahibinin kişilik hakları da korunmaktadır¹¹⁸. Monist teoriden farklı olarak, telif hakkının mali ve manevi unsurları ayrı ayrı başka kişilere devredilebilecektir¹¹⁹.

¹¹¹ Anne Barron, **Kant, Copyright And Communicative Freedom**, Law and Philosophy, Springer, Cilt: 31, Sayı: 1, Ocak 2012, ss. 1-48, s. 7.

¹¹² Radin'in görüşü için bkz. Margaret Jane Radin, **Property and Personhood**, Stanford Law Review, Cilt: 34, Sayı: 5, Mayıs 1982, ss. 957-1015 s. 957.

¹¹³ Örneğin, telif hakları alanında önemli bir yeri olan Bern Anlaşması'nın mükerrer 6. Maddesi eser sahibinin manevi haklarının "kendisinin ölümünden sonra, hiç değilse mali hakların ortadan kalkmasına kadar" devam edeceği düzenlemesi Şahsiyet Hakları Teorisi sayesinde olmuştur. Cannur Ercan, **Fikri Hak Kavramı Ve Eser Sahibinin Manevi Haklarının Genel Anlamda Kişilik Hakkıyla İlişkisi**, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 46. Sayı, Nisan 2021, s. 392.

¹¹⁴ Öztürk, s. 28.

¹¹⁵ Esra Dardağan, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı**, Betik Yayıncılık, Birinci Baskı, Ankara, 2000, s. 102. Dardağan'a göre, mali haklar ile manevi haklar arasında önem derecesinin farklı olması kabul edilemez. Daha fazlası için bkz. Dardağan, s. 102

¹¹⁶ Hirsch, bu teoriyi adlandırırken "ikinci teori" ismini kullanmayı tercih etmiştir. Hirsch, Fikri Say, s. 113.

¹¹⁷ Hirsch, Fikri Say, s. 113.

¹¹⁸ Ayiter, s.36.

¹¹⁹ Ateş, Sınırlandırma, s. 110.

2. Monist Teori

Monistik yaklaşıma göre, telif hakkı, eser sahibine mali ve manevi hakların birlikte verilmesini sağlayan tek bir hak olarak değerlendirilir. Bu haklar, birbirinden ayrılmaz bir bütündür¹²⁰. Monist teoride, telif hakkı, eser sahibine hem mali hem de manevi hakları içeren tek bir hak olarak değerlendirilir. Bu hak, eser sahibinin eseri üzerindeki kişisel bağlantısını ve özgünlük duygusunu korumakla birlikte, eser sahibinin eserinin ekonomik menfaatlerinden yararlanmasına da olanak tanır¹²¹.

Monist teorinin önde gelen temsilcilerinden Eugen Ulmer bir ağaç örneği diye isimlendirdiği (Baumtheorie) metefor ile açıklamaya çalışmıştır. Şöyle ki, manevi haklar ve mali haklar, bir ağacın köklerini; telif hakkının kendisi ise ağacın gövdesini temsil eder. Telif Hakkından kaynaklanan yetkileri ise ağacın gövdeden büyüyen dallarına benzeten Ulmer; bu dalların gücünü köklerin bazen her ikisinden, genellikle de köklerden birinden aldığını belirtir.¹²²

D. Eser Sahipliği Teorisi

İnceleyeceğimiz son teori ise “eser sahipliği” teorisidir. Bu teorinin özelliği, eser sahibi olmak nedeniyle sahip olunan haklar farklı yetkiler sağlayan tek bir hak niteliğinin var olduğunun düşünülmesidir. Bu teorinin fikir babası olan Hirsch’e göre, diğer teorilerden farklı olarak eser sahipliği aslında bir hak olmaktan öte hukuki bir durumdur. Telif hakkı, eser sahibine hem eserinin ekonomik menfaatlerini korumak hem de eseriyle olan kişisel bağlantısını ve özgünlük duygusunu korumak için çeşitli yetkiler tanıyan bir objektif hukuki durumdur¹²³.

¹²⁰ A.G. Matveev, **Models of Copyrights System**, World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Law and Political Sciences, Cilt:8, Sayı:8, 2014, ss. 2393-2396 s. 2393.

¹²¹ Ayiter, s. 36.

¹²² Eugen Ulmer, **Enzyklopadie der Rechts-und Staatswissenschaft: Urheber-und Verlagsrecht**. J. Springer, 1. Baskı, Berlin, Heidelberg, 1951, s. 69.

¹²³ Hirsch, Fikri Say, s. 116. Hirsch, eser sahipliği teorisini tiyatro örneği ile açıklamıştır. Şöyle ki, yeni bir tiyatro piyesinin yazarının, mali mahiyette bir niteliği olan temsil hakkını bir tiyatroya devretmesi veya ferağ etmesi ihtimal dahilindedir. Devir halinde, temsil hakkı da tiyatroya geçecektir ama eser sahibi bu hakkın nasıl, ne şekilde kullanılacağına karar verebilir. Tiyatro bu durumda, eserin kıymetine halel getirmeyecek ve onu değiştirmeyecek bir şekilde hareket etmelidir. Çünkü temsil sonucu, sadece tiyatroyu değil, yaratıcı olan eser sahibinin şahsiyetinde ve gelecekteki ekonomik faaliyetlerini önemli bir biçimde etkilemektedir. Ernst Hirsch, **Fikri ve Sınai Hakların Mahiyeti Hakkında Yeni Bir Görüş**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1943, Cilt: 1, Sayı: 3, (Görüş), s. 339.

İKİNCİ BÖLÜM

TELİF HAKKININ KONUSU OLARAK ESER

I. GENEL OLARAK

Telif hakkının konusu, eserdir. Ancak her eser, telif hakkının konusunu oluşturmaz. Bu eserin belirli şartlar taşıması gerekmektedir ki, telif hakkı ile koruma altına alınabilsin. Gerçekten de, her türlü fikri çaba neticesinde ortaya çıkan ürünü eser kabul etmek ve bunları telif hakkıyla koruma altına almak oldukça zordur ve gereksizdir¹²⁴. Bir eserin FSEK kapsamında telif hakkı korunmasından bahsetmek için, öncelikle FSEK’de belirtilen eser şartlarını sağlaması gerekmektedir. FSEK md. 1/B’de eserin şartları tanımlanmıştır.

İlgili madde bir eserin FSEK kapsamında eser sayılabilmesi ve FSEK’deki hukuki korumalardan istifade edebilmesi için kanunda sayılan eser türlerinden birisine dahil olması¹²⁵, fikri bir çaba neticesinde meydana gelmesi, yaratıcısının hususiyetini taşıması ve bu hususiyetin dışarıdan anlaşılır bir biçimde olması gerekmektedir¹²⁶.

FSEK’in “tanımlar” başlığının altında, eser bu şekilde tanımlanmıştır. Buna ek olarak, kanunun 6. Maddesi, koşula bağlı bir eser türü olan “işleme eser” sayılma durumunu düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre, yararlanılan eserin hak sahibi kişinin haklarına zarar gelmeksizin hususiyet katarak oluşturulan işlemler de eser olarak değerlendirilir.

Bern Anlaşması’nın 2. Maddesine bakıldığında ise, eser kavramı net bir şekilde tanımlanmasa da hangi tür ürünlerin “Edebiyat ve Sanat Eserleri” kategorisine gireceği sayılmıştır. İlgili maddede sayılan eser türleri numerus clausus ilkesine göre sayılmamış olup, ne şekilde ifade edilirlerse edilsinler edebiyat, bilim ve sanat alanındaki her ürün eser sıfatına haiz olacaktır¹²⁷.

¹²⁴ Yaratıcı bir çalışma neticesi olmaktansa herkesin kolaylıkla meydana getirebileceği ürünler, telif hukukunda himaye altına alınmaz. Bkz. Hirsch, Fikri Say, 13.

¹²⁵ FSEK eser türlerini tanımlarken, numerus clausus ilkesini gözetmiştir. Kanunda belirtilenlerin sadece bir eser türü olduğunu belirtmekte fayda vardır. Söz gelimi, eser türleri kabaca şu şekilde bir ayırım yapılmıştır: Okunacak eserler (İlim ve Edebiyat Eserleri), dinlenecek eserler (Musiki Eserleri), seyredilecek eserler(Güzel Sanat Eserleri), dinlenecek ve seyredilecek eserler(Sinema Eserleri). Bu eser türlerine girecek eserler, numerus clausus ilkesine tabi değildir. Hirsch, Fikri Haklar, s. 144

¹²⁶ Tekinalp, s. 103.

¹²⁷ Bern Sözleşmesi’nin Türkçe çevirisi için bkz. https://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2012/03/18/2012_03_18_349175.pdf, (24.10.2022).

II. 5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU BAKIMINDAN ESER KAVRAMI VE KOŞULLARI

Telif hakkı korumasının odağında "eser" kavramı yer alır. FSEK'in temel kavramlarından biri olan eser, kanunun 1/B-a maddesinde "sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her türlü fikir ve sanat ürünleri" olarak tanımlanır. FSEK'in sağladığı korumadan yalnızca bu tanıma uyan ürünler yararlanabilmektedir¹²⁸.

FSEK kapsamında eser sayılmayan ürünler, fikri bir ürün olsalar dahi bu korumadan faydalanamazlar. Bu nedenle, bu tür ürünleri yaratanlar da eser sahiplerine tanınan haklardan mahrum kalırlar. Çünkü bu ürünler yasal olarak eser olarak nitelendirilmemiştir. Bir eserin korunabilmesi için, onu yaratan kişinin özelliklerini taşıması ve fikri çabasının bir ürünü olması gerekmektedir. Dolayısıyla FSEK, yalnızca sahibinin özelliklerini taşıyan ve kanunda sayılan emek ve çalışmaları eser olarak kabul edip koruma altına alır, tüm fikri çalışmaları kapsamamaktadır¹²⁹.

Kanunda öngörülen korumanın sadece eser niteliğindeki ürünlere tanınmasının birkaç nedeni vardır. Her şeyden önce, herkes tarafından kolaylıkla üretilebilecek fikri ürünleri eser olarak korumak hem zor hem de gereksizdir. Örneğin, herkesin kolayca yazabileceği bir iş mektubu gibi ürünler eser olarak kabul edilmez ve korunmaz¹³⁰. Ayrıca, fikri hakların sağladığı koruma, eser sahibine tek hak vererek eserin başkaları tarafından serbestçe kullanılmasını engeller. Bu durum, her fikri ürünün eser olarak korunmasının gereksizliğini ortaya koyar. Aksi takdirde, üçüncü kişilerin özgürlük alanı kısıtlanmış olur. Dolayısıyla, kanunda belirlenen korumanın sadece toplumun kültürel zenginliğine katkıda bulunan fikri ürünlere tanınması daha uygundur¹³¹.

Yalnızca zihinde var olan soyut düşünceler, örneğin henüz kâğıda dökülmemiş bir roman fikri veya bestelenmemiş bir şarkı melodisi, eser olarak kabul edilemez. Bir düşüncenin eser sayılabilmesi için, zihinsel çabanın ürünü olarak somut bir forma dönüştürülmesi ve insan duyularıyla algılanabilir hale gelmesi gerekir. Ayrıca, bir fikri

¹²⁸ Gökyayla, s. 65.

¹²⁹ Fırat Öztan, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, Yetkin, Ankara, 2008, s. 11.

¹³⁰ Erel, Sanat, s. 51; Hirsch, Fikri Say, s. 20.

¹³¹ Erel, Sanat, s. 51; Hirsch, Fikri Say, s. 20.

ürünün eser sayılabilmesi için mutlaka tamamlanmış olması gerekmez¹³². Örneğin, bir ressamın yarım bıraktığı tablo veya bir yazarın yazılmamış yazılım kodu, eğer belirli bir aşamaya ulaşmış ve yaratıcısının özgünlüğünü yansıtıyorsa, telif hakkı ile korunabilir.

FSEK 1/B maddesine göre, bir fikri ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için iki temel unsur bulunmaktadır: İlk olarak, fikri ürün "sahibinin hususiyetini taşımalıdır", yani yaratıcısının kişisel izlerini taşıyan özgün bir eser olmalıdır. İkinci olarak ise, "kanunda belirtilen eser türlerinden birine dahil olmalıdır", örneğin bir edebiyat eseri, müzik eseri veya resim eseri gibi.

A. Esasa İlişkin Koşullar

Kanun Koyucu, FSEK md. 1'de koruma sağlanacak eserin, yaratıcısının hususiyetini taşıyor olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak, hususiyetin nasıl tezahür edeceğini net bir şekilde açıklanmamıştır. Öğreti bunu açıklamaya çalışmıştır. Öncelikle, fikri bir çaba neticesinde ortaya çıkabilecek bir eserin ancak, insan tarafından meydana getirilebileceği kabul edilmektedir¹³³. Çünkü, fikri çaba sadece insana özgü bir davranış olduğundan dolayı, eserin insan tarafından meydana getirilmesi bir zorunluluktur. Bu duruma göre, kedinin miyavlaması, bir şempanzenin çizdiği resim veya bilgisayar üzerinden yapılan çeviri eser olarak korunamaz. Bununla birlikte, bir eser meydana getirilirken, makine veya başka bir eserden yararlanılabilir¹³⁴. Söz gelimi, şu an yazmakta bulunduğumuz tez, farklı eserlerden yararlanılarak meydana gelen bir eserdir. Eser sahibi, eseri meydana getirmek için başkaca bir araca başvurması halinde, ortaya çıkan eser üzerinde biçimlendirici bir rol üstlenmelidir. Söz gelimi bir çeviri uygulaması vasıtasıyla, bir eserin dilini başka bir

¹³² Tekinalp, s. 108 ; Bozbel, s. 35.

¹³³ Tekinalp, s. 113.

¹³⁴ Bozbel, s. 28 Ancak, son zamanlarda yaşanan bazı gelişmeler nedeniyle bu konuda tartışmalara yol açmıştır. 2011 yılında Naruto isimli bir maymunun yaptığı özçekimin telif hakkının kime ait olduğu ile ilgili Birleşik Devletler mahkemesinde bir dava görülmüştür. Bu dava sonunda yerel mahkeme, maymun tarafından özçekim düğmesine basılarak meydana gelen bir fotoğrafın eser olarak kabul edileceğini ancak, telif hakkının kamera düzeneğini ayarlayan fotoğraf makinesinin sahibi fotoğrafçıya ait olduğu yönünde karar vermiştir. Başka bir deyişle, telif hakkı konusu eserin yaratıcısı fotoğraf makinesinin sahibidir ve maymun eserin meydana getirilmesi için yararlanılan bir meta gibidir. Karara ulaşmak için bkz. Naruto v. Slater, No. 16-15469 (9th Cir. 2018) <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca9/16-15469/16-15469-2018-04-23.html> (25.10.2022).

dili çevirmek suretiyle bir eser meydana gelmeyecektir¹³⁵. Ancak, bir fotoğraf düzenleme uygulaması aracılığıyla uygulama içi ayarları kullanarak bir eser elde edilebilecektir. Burada önemli olan, makineyi veya uygulamayı kullanan kişinin ortaya çıkan eserde ne derece etkili olduğudur¹³⁶. Günümüzde yapay zekâ ile üretilen ürünler için de tartışmalar devam etmektedir¹³⁷.

Bir eserin telif hakkı kapsamında korunabilirliğinde temel kriter, eserdeki hususiyetin varlığıdır. Ortaya çıkan eser, eser sahibinin yaratıcı kişiliğinin bağımsız bir ifadesi olarak görünerek, sıradanlıktan ayrılmaktadır¹³⁸. Eser üzerindeki hususiyeti tanımlayan birbirinden farklı görüşler öğretilmektedir. FSEK'in yaratıcısı olarak kabul edilen Hirsch'e göre, hususiyet için eser üzerinde yaratıcı bir aktivite gereklidir ve eserin yaratıcısının (eser sahibi) özelliğinin eserde yansımaları gerekmektedir. Ona göre, herkes tarafından ortaya konulmayan fikri bir çabanın sonucu ortaya çıkan ürün bir eser niteliği kazanabilecektir¹³⁹. Bu görüş, Arslanlı tarafından kanunun uygulama alanını daraltıldığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Arslanlı, eser üzerindeki hususiyetin tespitinde, yeni bir düşünce veya fikrin üründe olmasının yeterli olacağını vurgulamıştır¹⁴⁰. Ona göre, eser üzerindeki fikri emek nispeten bağımsızlığı, eserdeki hususiyet şartını sağlayacaktır¹⁴¹. Burada işaret edilen bağımsızlık, mutlak bir bağımsızlık değildir, çünkü her yeni eserin meydana gelebilmesi için başka eserlerden yararlanması gerekmektedir¹⁴².

¹³⁵ Suluk ve diğerleri, s. 42.

¹³⁶ Suluk ve diğerleri, s. 42.

¹³⁷ Günümüzde, yapay zekâ tarafından üretilen eserlerin telif hakkı korumasından yararlanamayacağı ve yalnızca insan zihninin özgün yaratıcılığının ürünlerine telif hakkı tanındığı yönünde küresel bir eğilim söz konusudur. Bu durumu açıklayan örneklerden biri, Amerika Birleşik Devletleri'nde görülen "Zarya of the Dawn" davasıdır. Bu davada, yapay zekâ kullanılarak oluşturulan görseller de içeren bir çizgi romanın telif hakkı başvurusu değerlendirilmiş ve sadece yazarın kendi özgün metin ve görsel düzenlemelerine telif koruması tanınmıştır. Yapay zekâ tarafından oluşturulan ve yazarın yaratıcılığını yansıtmayan görseller ise telif hakkı kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu örnek, telif hukukunun temel ilkesi olan "özgünlük" kavramının yapay zekâ ürünlerine uygulanmasındaki zorlukları ve telif korumasının insan yaratıcılığını teşvik etme amacını vurgulamaktadır. Bkz. <https://www.copyright.gov/docs/zarya-of-the-dawn.pdf> (10.06.2024).

¹³⁸ Achim Förster, **Urheberrecht Eine Einführung in die rechtlichen Grundlagen kreativer Tätigkeit**, University of Bamberg Press, 2014, s. 29.

¹³⁹ Hirsch, Fikri Haklar, s. 131.

¹⁴⁰ Halil Arslanlı, **Fikri Hukuk Dersleri II** (Fikir ve Sanat Eserleri), Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1954, s. 6.

¹⁴¹ Arslanlı, s. 6-7.

¹⁴² Yeni bir eser meydana getirilirken, diğer eserlerden yararlanma intihal niteliğinde olmadığı sürece korunmalıdır. Buradaki kriter, yeni eserin hususiyetinin kendinden önce meydana getirilen eserlerin hususiyetinden üstün olup olmadığıdır. Bkz. Arslanlı, s. 4-7; Aynı yöndeki görüşler için bkz. Gökyayla s. 70-71; Erel s. 52-53.

Yarsuvat ise, hususiyet kavramı ile orijinalliği eşdeğer görmüştür. Başka bir deyişle, her eser bir başka eserden farklı olacağı için, hususiyetleri de farklıdır. Böylece, her bir eserin özgünlüğü kendi içinde değerlendirilmelidir¹⁴³. Ayiter de benzer bir şekilde eser üzerindeki hususiyetin bir şekilde belirgin olabileceğini ve bazı eserlerden yaratıcısının doğrudan anlaşılabileceği halde bir çok eserde dikkate değer nitelikte bir hususiyetin bulunmadığını belirtmiştir. Burada önemli olan, eseri meydana getiren kişinin yararlandığı eserden zihinsel beceriler ile, var olandan farklı bir eser meydana getirmektir¹⁴⁴. Erel ise FSEK’de belirtilen “sahibinin hususiyetini taşıma” ifadesinden anlaşılması gerekenin, “sahibinin özelliğini taşımak” olduğunu ileri sürmektedir¹⁴⁵. Bu yazarlara göre, daha önce meydana getirilmemiş ve önceki eserlerle benzeşmeyen orijinal bir eser meydana getirmek, hususiyet kavramını tanımlamaktadır.

Tekinalp’e göre, hususiyetin varlığı için anlatıma bakmak gerekmektedir. Eser sahibinin kişiliğini yansıtan anlatım, eser üzerindeki bireysel bir mühür gibidir. Başka bir deyişle, hususiyet eserde şekillenmiştir¹⁴⁶.

Yargıtay içtihatlarında hususiyeti tanımlamak için “sıradan olmamak” ve “belirli düzeyde yaratıcılık” bulunmasını yeterli görmüştür¹⁴⁷.

Alman Telif Hakkı Kanunu “Urheberrechtsgesetz” açısından da bir fikri ürünün eser olarak kabulü için, yaratıcısının zihinsel çabasının üründe mevcut olması gerekmektedir.¹⁴⁸ Alman öğretisinde hususiyetin derecesinin belirlenmesi için genel geçer bir kriter yoktur, ancak “kleine münze” olarak adlandırılan yasal terim ile eser¹⁴⁹ üzerindeki son derece düşük veya zar zor algılanabilir bir hususiyetin varlığı halinde telif hakkı korunmasından yararlanacağı görüşü hakimdir¹⁵⁰. Türkçeye “küçük madeni para” olarak çevrilen bu tabir ile en az derecede hususiyete sahip basit yaratımların¹⁵¹

¹⁴³ Yarsuvat, s. 52-53.

¹⁴⁴ Ayiter s. 40-44.

¹⁴⁵ Erel, Sanat, s. 52.

¹⁴⁶ Tekinalp, s. 104.

¹⁴⁷ Yargıtay 11. H.D.’nin T. 09.05.2017, E.2015/12923, K.2017/2724 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

¹⁴⁸ Metin Turan, **Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Eser Çeşitleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz**, Bilgi Dünyası, Cilt: 15, Sayı: 1, 2004, s. 143.

¹⁴⁹ Urheberrecht’te tanımlanan eserler kastedilmiştir.

¹⁵⁰ Förster, s. 28.

¹⁵¹ “Kleine Münze” terimi, “Basit Yaratımlar”ı tanımlamak için de kullanılmıştır. Bkz. Emre Kalender, **Alman Federal Mahkemesi’nin (BGH) 13.11.2013 Tarihli I ZR 143/12 Sayılı “Doğum Günü Treni” Kararının Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Önemi ve Türk Hukukuna Etkisi**, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi 1, 2015, s. 104.

da telif hakkı korumasından yararlanacağı belirtilmektedir. Bisges, Alman Federal Mahkemesi'nin karara bağladığı “kleine münze” davasını ampirik bir çalışma ile inceleyerek şu sonuca ulaşmıştır: bir eserin telif hakkı kapsamında korunup korunmayacağı esasen eseri üretmek için harcanan çabaya bağlıdır¹⁵².

B. Şekle İlişkin Koşul

FSEK içerisinde eser türleri numerus clausus ilkesince sayılmıştır. Buna göre, bir eserin FSEK kapsamında korunması için, kanunda sayılmış olan eser çeşitlerinden birisinin formunda olması gerekmektedir¹⁵³. Eser çeşitlerinin altında verilen örnek eserler, sınırlayıcı bir şekilde sayılmış değildir.

Kanun kapsamındaki eser türlerinden bir tanesi biçiminde olan eserin, sadece fikri olması yetmemekte aynı zamanda bağımsız bir maddi varlığa sahip olması gerekmektedir. Maddi anlamda ifade edilemeyen bir eserin korunması mümkün değildir¹⁵⁴. Fikirler, ancak bir eser biçiminde şekillendiklerinde korunabileceklerdir ki, eser üzerindeki hususiyet de fikir somutlaşırken mümkün olabilecektir. Şekillenme ile, eser sahibinin eseri yaratırken ortaya koyduğu hususiyet algılanabilir bir düzeye gelmektedir¹⁵⁵. Ayrıca belirtmek gerekir ki, henüz tamamlanmamış olan eserler de koruma altına alınabilecektir. Bir eserin tamamlanmış olup olmaması eserin korunması için gerekli bir şart değildir¹⁵⁶.

III. ESER ÇEŞİTLERİ

A. Genel Olarak

Yukarıda açıkladığımız üzere, bir ürünün FSEK kapsamında telif hakkı ile korunabilecek bir eser niteliğine sahip olabilmesi için kanunda sınırlı sayı ilkesine

¹⁵² Marcel Bisges, **Die Kleine Münze im Urheberrecht Analyse des ökonomischen Aspekts des Werkbegriffs**, Nomos, 2014, ss. 224-233.

¹⁵³ Erel, Sanat, s. 53; Ayiter s. 46.

¹⁵⁴ Tekinalp, s. 108.

¹⁵⁵ Hayri Bozgeyik, **Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 3, Eylül 2009, (Hususiyet) s. 178-179.

¹⁵⁶ Tekinalp, s. 108; Tamamlanmamış eserlerin ilk formları, henüz umuma iletilmeden önce, bazı sebepler nedeniyle paylaşılabilmektedir. Örneğin, bir makama değerlendirilmek veya incelenmesini istemek maksadıyla sunulan bir çalışma, hazırlanan bir makalenin yayınlamak üzere dergiye sunulması gibi. Bu tür eserler de telif hakkı koruması altında olacaklardır. Bozgeyik, Hususiyet, s. 180.

uygun olarak sayılmış eser çeşitlerinden birisine dahil olması gerekmektedir. Koruma kapsamında yer alan eser çeşitleri¹⁵⁷ “İlim ve Edebiyat Eserleri”, “Musiki Eserleri”, “Güzel Sanat Eserleri” ve “Sinema Eserleri”dir. Bununla birlikte “İşleme ve Derlemeler” de telif hakkı kapsamında koruma altına alınmıştır.

B. İlim ve Edebiyat Eserleri

FSEK’in 2. maddesinde, ilim ve edebiyat eserleri, üç kategoride düzenlenmiştir. İlk grupta betimlenen eserlerde dil ile ifade ön plandadır. Her türlü araç kullanılmak suretiyle dil ve yazı ile ifade olunan eserler bu kapsama girmektedir¹⁵⁸. Kanun lafzında “ilim ve edebiyat eserleri” başlıklı bir eser çeşidi saymış olsa da; dil aracılığıyla ifade edilen tüm duygular ve düşünceler edebi veya bilimsel olup olmadığına bakılmaksızın telif hakkı korumasına haizdir. Ancak belirtmek gerekir ki, dil bir bilgi iletim aracı fonksiyonunda kullanılmıyorsa bir eserden söz edilemez¹⁵⁹. Söz gelimi, sevgililerden biri diğerinin adının harflerini kullanarak bir portre oluşturduysa bilim ve edebi bir eser sayılamaz. Ancak, somut olayda görsel sanat eseri olarak nitelendirilebilecektir ve böylece bu eser korumasına sahip olabilecektir.

İkinci kategoride, sözsüz sanat eserinin ilim ve edebiyat eseri sayılacağı düzenlenmiştir. Kanun lafzında sayılan örneklemelerde “rasklar, kareografi eserleri ve pandomimalar” vurgulanmıştır. Örneklendirme için kullanılan bu eserlerin ortak özelliği, jest ve mimikler sayesinde ortaya çıkabilmeleridir¹⁶⁰. Kanun koyucu dil ile ifadeyi düzenlediği bu bentte genişletici bir anlam katarak vücut diliyle ifadeyi de kapsam içine almıştır. Ancak, öğretilerde bu gibi sözsüz sahne eserlerinin güzel sanat eserleri kapsamında düzenlenmesi gerektiği de savunulmaktadır¹⁶¹.

Son kategoride ise, bedii¹⁶² vasfı bulunmayan bilimsel ve teknik özellikte olan resim, plan, maket, fotoğraf ve benzeri eserler yer almaktadır. Bu eserlerin ortak

¹⁵⁷ FSEK’de yer alan ifadesi “Fikir ve Sanat Eserlerinin Çeşitleri” şeklindedir.

¹⁵⁸ Erel, Sanat, s. 58.

¹⁵⁹ Suluk ve diğerleri, s. 56; Förster, s. 30.

¹⁶⁰ Mustafa Ateş, **Fikri Hukukta Eser**, Ankara, 2007, (Eser), s. 165.

¹⁶¹ İlgili görüş için bkz. Bozbel, s. 40.

¹⁶² Bedii vasıftan kastedilen şey, güzel sanat eserine mazharlıktır.

özelliği, güzel sanat değerine sahip olmamaları, bilimsel ve teknik özellikte öğretici ve açıklayıcı bir nitelikte olmalarıdır¹⁶³.

C. Müzik Eserleri

FSEK md. 3'te bir eser çeşidi olarak müzik eserleri düzenlenmiştir. Kanundaki tanıma göre “her nevi sözlü ve sözsüz besteler” müzik eseri niteliğinde koruma kapsamındadır. Müzik eserleri mahiyetleri itibariyle, eser sahibinin duygularını ve fikirlerini dış dünyaya yansıttığı eserlerdir. Şarkılar, marşlar, türküler, ilahiler, senfoniler bu tür eserlere örnek teşkil edebilecektir¹⁶⁴. Kanunda sınırlı sayıda sayılmış eser çeşitlerinden olan bu eser çeşidi kapsamındaki eserlerin ortak özelliği ses aracılığıyla maddi olarak şekillenmeleridir. Koruma kapsamı dahilindeki eserlerin, sözlü veya sözsüz nitelikte olmaları eser niteliğini etkilemeyecektir. Koruma konusu yaratıcısının hususiyetini taşıyan ses, yazılımsal veya fiziki bir müzik enstrümanından veyahut doğrudan insanın ses tellerinin titreşmesinden duyulan bir niteliktedir. Bir insanın fikri çabalarıyla ortaya çıkmayan doğadaki sesler koruma kapsamında değildir¹⁶⁵. Bununla birlikte, programlanan bir cihazın oluşturduğu müzikler eser niteliğinde değildir¹⁶⁶.

FSEK kapsamındaki müzik eserlerinin hususiyetinin belirlenmesi için Yargıtay içtihatlarından faydalanmak yerinde olacaktır. Nitekim Yargıtay, “...Bir bestede koruma konusu olan müziğin biçimi değil, ona hususiyet katan melodisidir. Diğer eserlerde olduğu gibi, musiki eserlerinde de korumanın ön şartı sahibinin hususiyetini yansıtmasıdır.” Şeklinde musiki eserlerin hususiyetinin melodide ortaya çıkacağını belirtmiştir¹⁶⁷.

Burada uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir soruna değinilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Telif hakkı kapsamında eser sayılan bir müzik eserinin, başka birisi tarafından seslendirilmesi halinde eser sahibi olmayan kişinin bu yorumu FSEK kapsamında yeni bir müzik eseri olarak değerlendirilmeli midir? Erel'e göre, bu eserin

¹⁶³ Ayiter, 49-50.

¹⁶⁴ Erel, Sanat, s. 61.

¹⁶⁵ Ancak, doğadaki seslerden ilham alınarak üretilen müzik eserleri hususiyete sahip olabilecektir. Bozgeyik, Hususiyet, s. 207.

¹⁶⁶ Erel, Sanat, s. 63; Tekinalp, s. 123-124; Ayiter s. 51.

¹⁶⁷ Yargıtay 11. HD.'nin T. 05.11.2019, E. 2018/1856, K. 2019/6815 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

icrası çok usta bir şekilde yapılırsa bile yeni bir müzik eseri olarak koruma altına alınmamalıdır. Bu halde, başkasına ait müzik eserini icra eden kişi, eğer şartları mevcutsa, bağlantılı hak sahibi sıfatıyla korunabilecektir¹⁶⁸.

D. Güzel Sanat Eserleri

FSEK'in 4. maddesinde, güzel sanat eserlerinin estetik bir değere sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Kanunda, güzel sanat eserlerine örnek olarak resimler, güzel yazılar, heykeller, kabartmalar ve oymalar, yağlı ve sulu boya tabloları, mimari eserler, minyatürler, fotoğraflık eserler ve slaytlar¹⁶⁹, karikatürler, grafik eserleri ve her türlü tipler sayılmıştır¹⁷⁰. Kanun koyucu, güzel sanat eserlerini tanımlarken verdiği örnekleri son derece geniş ve kapsamlı tutmuştur. Bununla birlikte daha önce değindiğimiz gibi kanun maddesinde belirtilen bu örnekler tahdidi değildir, sayma yöntemi kullanılarak yeniliklere açık bir tanımlama yapılmıştır¹⁷¹.

Madde metninde yer alan “estetik değer” ifadesi aslında oldukça göreceli bir kavramdır. Burada önemli olan, eser sahibinin somut güzellik kriterlerine uygun yaratıcı bir çalışma sonucunda ortaya çıkardığı eser “güzel sanat eseri” olarak kabul edilmektedir¹⁷².

Eserin mutlak suretle estetik bir amaç doğrultusunda yapılması şart değildir. Günlük hayattan bir ihtiyacı karşılamak maksadıyla da güzel sanat eseri meydana getirilebilecektir. Örneğin, buzdolabını süslemek maksadıyla üretilen buzdolabı magnetleri salt bir estetik gaye ile meydana getirilirken; barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilen bir mimari yapı sanat kurallarına göre estetik bir değere haiz ise güzel sanat eseri olarak nitelendirilebilecektir. İkinci örnek, “işlevsel” güzel sanat eseri

¹⁶⁸ Erel, Sanat, s. 65.

¹⁶⁹ 1995 yılında kanunda yapılan değişiklik ile fotoğraflık eserlerin yanı sıra estetik değere sahip slaytların da güzel sanat eseri olacağı kabul edilmiştir. Estetik değeri olmayan bilimsel veya teknik nitelikteki slaytlar ise FSEK 2/1 b. 3'e göre bilimsel eser olarak korunmaktadır. Suluk'a göre, “slayt gibi taşıyıcı bir metaryal”ın yasada sayılması isabetli değildir. Suluk ve diğerleri, s. 65.

¹⁷⁰ Yasadaki tiplere ifadesinden, kendine has özelliklere sahip insanlar anlaşılmaktadır. Bu düzenleme ile oluşturulan hayal karakterin baskın özellikleri, yeteneği ve tipik hareketleri başka bir kişi tarafından eserde izinsiz olarak kullanılamaz. Yargıtay da benzer görüştedir. Çocuklar Duymasın dizisinde Furkan Kızılay'ın canlandığı, dizi senaristleri tarafından oluşturulan Havuç karakterine benzeyen oyuncak üretilmesi ve satışının gerçekleştirilmesi telif hakkı ihlalidir. Yargıtay 11. HD.'nin T. 20.11.2019, E. 2019/285, K. 2019/7339 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>) ; Suluk ve diğerleri, s. 65.

¹⁷¹ Erel, Sanat, s. 69.

¹⁷² Bozgeyik, Hususiyet, s.208.

şeklinde isimlendirilebilir¹⁷³. Şunu da belirtmek gerekir ki, madde metninde sayılan fotoğraflar, haritalar, krokiler, mimari eserler gibi ürünler bilimsel ya da teknik bir içeriğe sahip olmalarının yanında estetik değere de sahiplerse md. 4 kapsamında “güzel sanat eseri” olarak; söz konusu ürünlerin estetik bir değer taşıması halinde md. 2 kapsamında “ilim ve edebiyat eseri” olarak korunacaklardır. Ne estetik değere sahip olmayıp ne de teknik veya bilimsel içeriğe sahip olan eserler ise, FSEK md. 84’e göre haksız rekabet hükümleri uygulanarak korunabilecektir¹⁷⁴.

E. Sinema Eserleri

Kanun koyucunun bu tanımlaması ile, bir fikri çabanın maddi dünyaya sinema eseri olarak şekillenmesi için bazı unsurların bir arada olması gerekmektedir¹⁷⁵. Bu unsurlardan esasa ilişkin olanı, daha önce bahsettiğimiz gibi, hususiyettir¹⁷⁶. Sinema eseri, yaratıcısından izler taşımali ve diğer eserlerden farklılaşmalıdır. İkinci olarak ise kanunda tanımlanmış şekil olan, “birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisi”ne uygun olmalıdır. Kanunda belirtilen hareketli görüntüler, eser sahibinin ifade aracıdır¹⁷⁷. Bununla birlikte, bu ifade aracı sesli veya sessiz olabileceği gibi, söz ve metin içerip içermemesi de eserin mahiyetini etkilemez¹⁷⁸. Örneğin, Charlie Chaplin’in 1936 yılında çektiği Asri Zamanlar filmi, sözlü ifadeler içermemesine rağmen, fikri çabanın bir ürünü olarak sinema eseri olarak kabul edilmektedir.

Sinema eseri çeşidine uygun bir ürünün illaki klasik uzun metrajlı film olması gerekmemekte; buna ek olarak eğitici ve belgesel filmler de telif hakkı korumasından yararlanabilmektedir. Başka bir deyişle, eser yaratıcısı kısıtlanmamıştır. Bilgisayar

¹⁷³ Bozgeyik Hayri, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Mimari Eserlerin Korunması**, Ankara 2010, (Mimar), s. 56.

¹⁷⁴ Bkz. Yargıtay 11. HD.’nin T. 20.05.2019, E. 2018/2500, K. 2019/3862 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

¹⁷⁵ Ateş, Eser, s. 255.

¹⁷⁶ FSEK md. 8/3’de düzenlenmiştir. Kanun koyucu, sinema eserleri açısından, hususiyetin sadece bir kişinin değil, kanun lafzında sayılan esere katkı sağlayanların da dikkate alınarak belirleneceğini düzenlemiştir. Başka bir deyişle, sinema eserini oluşturan ayrı ayrı tek başına eser mahiyeti olabilecek fikri ürünlerin karışımı sinema eserinin hususiyetini belirler. Ayrıca belirtmek gerekir ki, sinema eserinin bir bütün olarak korunması, ilgili eserdeki müzik veya senaryonun ayrıca korunmasını engellemez. Bkz. Bozgeyik, Hususiyet, s. 210-211 Ancak, sırf sinema eseri için yazılmış edebi eser niteliğinde bir senaryo veya hazırlanmış bir müzik eseri, sinema eserinin bir parçası sayılacaktır. Bkz. Erel, Sanat, s. 75.

¹⁷⁷ Ayiter, s. 54.

¹⁷⁸ Tekinalp, s. 127.

oyunlarının dahi görsel-işitsel ekran yansımaları da sinematografik bir çalışma olarak korunabilecektir¹⁷⁹.

F. İşlenme ve Derleme Eserler

FSEK md. 6'da işlenme eser tanımlanmış olup, dokuz bent halinde hangi eserlerin işlenme eser sayılacağı örneklendirilmiştir. “İşlenme ve derleme eserler” başlığı altında düzenlenen bu eser çeşidi aslında, daha önce incelediğimiz diğer eser türlerinden farklı mahiyettedir¹⁸⁰. En belirgin farklılık, bağımsız bir eser olma noktasındadır. Diğer eser çeşitleri, kendilerinden önce ortaya çıkan eser çeşitlerinden esinlenmiş ya da yararlanmış olsalar bile, eseri yaratan kişinin hususiyetini taşıyan bağımsız bir eser niteliğindedirler¹⁸¹. İşlenme eserler, başka bir eserden kaynak alınarak oluşturulan ve kaynak eserden bağımsız olmayan eserlerdir¹⁸². İşlenme eserler ile asıl eser arasında bir bağıllık bulunması zorunludur. Buradaki bağıllık mevcudiyetinin sebebi, işleme eser meydana getirilirken, asıl eserden yararlanılarak asıl eseri başka bir şekle dönüştürmektir¹⁸³. Bununla birlikte, asıl eser üzerinde esaslı olmayan değişiklikler ile yeni bir ürün ortaya koyulduğunda, işlenme eser niteliği kazanılmayacaktır.¹⁸⁴ Örneğin, bir dizi serisi olan The Office dizisindeki bir sahnede Micheal Scott karakteri “No, God Please, No” şeklinde ikonik bir şekilde bağırılmaktadır. Dizi içerisindeki bu sahnenin kesilerek oluşturulan yeni medya eseri işlenme eser niteliği kazanamayacağı için telif hakkı kapsamında koruma altında olmayacaktır.

Dostoyevski'nin Suç ve Ceza isimli eserinin Türkçe diline çevrilmesi, Kürk Mantolu Madonna romanının tiyatro oyunu haline getirilmesi, bir türkü niteliğinde müzik eserinin rock niteliğinde yeniden düzenlenmesi işlenme esere örnek olabilecektir.

¹⁷⁹ Förster, s. 35-36.

¹⁸⁰ Diğer sayılan eser çeşitleri roma rakamları ile sırayla gösterilmekteyken, İşlenmeler ve Derlemeler başlıklı madde için roma rakamı ile eser çeşitlerini sıralamamıştır.

¹⁸¹ İlhan Öztrak, **Fikir Ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:312, Ankara, 1971, s.31.

¹⁸² Suluk ve diğerleri, s. 67.

¹⁸³ Ateş, Eser, s. 292.

¹⁸⁴ Suluk ve diğerleri, s. 67.

Derleme eser tanımı ise FSEK 1/B maddesinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu, derleme eserleri tanımlarken “hususiyet”e yer vermeyerek, “bir düşünce yaratıcılığı”¹⁸⁵ unsurunu kullanarak işlenme eserden farklılaştırmıştır.

IV. ESER SAHİPLİĞİ

A. Eser Sahipliği Kavramı

Daha önce de belirttiğimiz gibi eser, ancak insan marifetiyle dış dünyada şekillenmiş fikri çaba olarak tanımlanabilmektedir. Eseri meydana getiren, yaratan ve aslında eser vasfını kazanması için hususiyetini eserde yansıtan kişiye hukuki anlamda “eser sahibi” denilmektedir¹⁸⁶. FSEK, md. 8’de de benzer şekilde, “bir eserin sahibi, onu meydana getirendir.” şeklinde eser sahibi¹⁸⁷ tanımlanmıştır. Kanun lafzından da anlaşılacağı üzere, bir kişinin eser sahibi sıfatına sahip olabilmesi için sadece eseri meydana getirmesi yeterli kabul edilmektedir¹⁸⁸. Bir fikri ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için, eseri meydana getiren kişinin yaratıcı bir çaba göstermesi ve eserin özgün olması gerekir. Öğretide, md. 8’deki eser sahibi tanımının yaratıcı fikri koruma maksatlı olduğu; yaratıcı bir çabaya dayanmayan ürünün hususiyet unsurunun eksik olacağı ve bu sebeple yaratıcı bir çaba sonucu meydana gelmeyen ürün yaratıcılarının “eser sahibi” olmalarının “haklılık”tan yoksun olduğu belirtilmektedir¹⁸⁹.

Kanun lafzında eseri meydana getiren “kişi”den söz edilmekte, bu kişinin “gerçek kişi” veya “tüzel kişi” olup olmayacağı belirtilmemiştir. Bu noktada, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’na bakarak “kişi” kavramının kapsamında hem tüzel hem de gerçek kişilerin kastedildiği anlaşılmaya rağmen, Yargıtay içtihatlarında FSEK bakımından sadece “gerçek kişi”lerin eser sahibi olabileceği¹⁹⁰ ve tüzel kişilerin eser

¹⁸⁵ Kanun koyucunun derleme eserde kullandığı bu tanımlamada amaçlanan, çeşitli eserlerin veya verilerin derlemesinden ibaret olan ve fikri bir ürün denilemeyecek eserlerin telif hakkı kapsamında korunmasının önüne geçmektir. Bkz. Ateş, Eser, s. 294.

¹⁸⁶ Mustafa Ateş, **Fikri Hukukta Eser Sahipliği**, Birinci Baskı, Adalet Basım Yayım Hukuk Yayınları Dizisi, 2012, (Eser Sahipliği), s. 4.

¹⁸⁷ Eseri meydana getiren, eserin yaratıcısını “eser sahibi” olarak tanımlamak, maddi ürünün maliki ile karışıklığa neden olabilecektir. Bu sebeple öğretide, kanun lafzındaki “eser sahibi” tabiri hatalı bir kullanımdır. Çünkü “eser sahibi” terminolojisindeki, “sahip” kelimesiyle eseri “yaratan” kastedilmektedir. Bkz. Öztan, s. 82.

¹⁸⁸ Gökyayla, s. 201, Erel, Sanat, s. 86.

¹⁸⁹ Tekinalp, s. 144.

¹⁹⁰ “... 5846 Sayılı FSEK ,”bir eserin sahibi onu meydana getirendir” ilkesini benimsemiş(md. 8-1),ayrıca sadece gerçek kişilerin eser sahibi olabileceklerini hükme bağlamıştır (md.1/B.b) ...”

sahibi olarak tanımlanamayacağına¹⁹¹ dair ilkeler kabul edilmiştir¹⁹². Türk hukuk öğretisinde “Eser sahibi” merkezli romantik hukuki yaklaşım olmasının¹⁹³ bir belirtisi olarak, yaratma fiilinin sadece insan tarafından gerçekleştirilebileceği kabul edilmekte; ABD Telif Hakları Ofisi’nin yayınladığı “Telif Hakkı Uygulamaları İncelemesi”nde de aynı görüş hakimdir¹⁹⁴. Bir ürünün “eser” mahiyetinde nitelendirilebilmesi için, eserin bir insan tarafından yaratılmış olması gerekir¹⁹⁵. Bern Sözleşmesi’nde eser sahibinin insan olup olmayacağı açık bir şekilde belirtilmemişse de¹⁹⁶; uluslararası hukuk öğretisinde, “eser sahibi”nin haklarının insanda (gerçek kişide) saklı olduğu ve bu durumun ulusal yasalarda da zımnen yer alabileceği ifade edilmiştir¹⁹⁷.

Yargıtay HGK’nin T. 22.06.2011, E. 2011/401, K. 2021/441 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

¹⁹¹ “... Karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere 5846 sayılı FSEK’nun 1/B-(b) bendi ve 8. maddesi uyarınca eser sahibi onu meydana getiren gerçek kişiler olup tüzel kişiliği haiz davacı şirketin eser sahibi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir...” Yargıtay 11. HD.’nin T. 04.06.2018, E. 2016/11693 K. 2018/4232 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>). Türk hukuk öğretisinde yaratma gerçeği ilkesi benimsenmektedir. Tüzel kişiler, fikri bir çaba ortaya koyarak, hususiyetlerini esere yansıtabilecek aktif varlıklar olmadıkları için eser sahibi olarak nitelendirilemeyecektir. Bununla birlikte, eser üzerindeki mali hakların kullanımı konusunda bir sınırlama mevcut değildir. Gerekli şartlar mevcutsa, telif hakkının mali haklarını kullanabileceklerdir. Bkz. Gökyayla, s. 201; Erel, Sanat, s. 87.

¹⁹² FSEK md. 27/4’deki düzenlemede “ilk eser sahibinin tüzel kişi olması durumunda koruma süresi aleniyet tarihi baz alınarak hesaplanır ve yetmiş yıldır” şeklindeki düzenleme ile sanki tüzel kişilerin yaratıcılık faaliyetinde bulunarak eser sahibi olabilecekleri anlaşılabilecekken; öğretilde bu kanun maddesinde yer alan hükmün değiştirilmesinin ihmal edildiği ve değişiklik gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. Bozbel s. 55.

¹⁹³ Öztan, s. 85-87.

¹⁹⁴ U.S. Copyright Office, **Compendium of U.S. Copyright Office Practices** § 300 (3d ed. 2021), s. 21, <https://copyright.gov/comp3/chap300/ch300-copyrightable-authorship.pdf>, (10.11.2022).

¹⁹⁵ Bkz. *Burrow-Giles Lithographic Co., 111 U.S., 58*, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/111/53/>, (21.07.2024).

¹⁹⁶ Bern Sözleşmesi’nin 15. Maddesinde “it shall be sufficient for his name to appear on the work in the usual manner.” İfade (Türkçesi: “eser üzerinde olağan şekilde adlarının bulunması yeterli olacaktır.”) yer almaktadır ve açık bir şekilde insan olduğu belirtilmemiştir. Bern Sözleşmesi’nin Türkçe çevirisi için bkz. https://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2012/03/18/2012_03_18_349175.pdf, (24.10.2022).

¹⁹⁷ Sam Ricketson, **People or Machines? The Berne Convention and the Changing Concept of Authorship**. 16 Coi UM.-VLA J.L. & ARTS 1, 1991’den aktaran, Jane C. Ginsburg, **The Concept of Authorship in Comparative Copyright Law**, DePaul L. Rev. 1063, 2003, s. 1069. Türk Hukukundaki duruma paralel olarak Avusturya, İsviçre ve Almanya Hukuklarında da eseri meydana getiren gerçek kişiler, eser sahibi olarak kabul edilmekteyken; Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Japonya’da tüzel kişilere de eser sahibi olabilme imkanı tanınmıştır. Bkz. Bozbel s. 55.

B. Tek Başına Eser Sahipliği

Yaratıcı bir çalışma sonucu zihni düşüncesini maddi dünyada algılanabilir bir biçimde eser niteliğine haiz bir ürün yaratan kişi eser sahibi olarak kabul edilmektedir. Eser maddi dünyada algılanabilir nitelikte olmadan hemen önce, “eseri meydana getiren kişi” ve “eser” arasında gözle görülmeyen bir sıkı sıkıya bağlılık kurulmakta ve “eser sahipliği” sıfatı eserin yaratımıyla birlikte kendiliğinden¹⁹⁸, yani *ipso jure* doğmaktadır¹⁹⁹. Başka bir deyişle, eser üzerindeki telif hakkının doğması için tescil, kayıt gibi herhangi bir aktif hukuki işlem gerekmemektedir. Eserin meydana gelmesinde tek bir kişinin ona kişisel yeteneğini, fikri çabasını ve duygularını katmış olmasıyla eserde tek bir kişinin eser sahipliğinden söz edilebilmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, eserin meydana getirilmesinde kişisel özelliklerini katmayan, sadece teknik bir hizmette bulunan veyahut yardımcı olan kimseler eser sahibi olarak nitelendirilemezler²⁰⁰.

C. Birden Fazla Kişinin Eser Sahipliği

FSEK md. 9 ve 10’da birden fazla eser sahipliği durumu düzenlenmiştir. Eserin meydana getirilmesi sürecinde birden fazla kişinin fikri çabasının mevcudiyeti halinde birden fazla eser sahipliğinden söz edilmektedir²⁰¹. Eseri meydana getiren birden fazla kişinin hususiyetlerini eserde yansıtması iki farklı şekilde olabilmektedir. Birden fazla eser sahibinin birlikte meydana getirdiği eserin sahipliği, eserin bölünebilirliğine göre değişmektedir. Eser bölünebilir nitelikte ise, her bir parçanın sahibi, o parçayı meydana getiren kişidir. Ancak eser bölünemez nitelikte ise, eserin sahibi, eseri

¹⁹⁸ Eser üzerindeki hakların doğması için bir tescile veya kayda ihtiyaç olmamasına rağmen, FSEK md. 13’e göre hak sahipliğinin belirlenmesinde ispatı kolaylaştıracağı saikiyle bir kayıt ve tescil sistemi mevcuttur. İşbu kayıt ve tescil işlemi isteğe bağlı olup, telif hakkı ihlallerini önleyici niteliktedir. Bkz. Suluk ve diğerleri s. 44. Bu durum, Yargıtay kararları ile benzerlik göstermektedir: “...Eser sahipliğinin belirlenmesinde ispat kolaylığını amaçlayan 13/3. Madde hükmü, eser üzerindeki hakların kazanımı bakımından bir kamusal tasarrufa bağlanmak düşüncesiyle kaleme alınmamıştır. Kayıt ve tescil ile hak ihdas etmek amacı güdülmemiş, Aksine, bunun mali ve manevi hakların ihlalini önlemeye yönelik olduğu açıkça anlaşılmaktadır.” Bkz. Yargıtay 11. HD.’nin T. 18.06.2007, E. 2007/5265, K. 2007/9282 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

¹⁹⁹ Bozbel s. 55; Güneş, Sanat, s. 90; Canan Küçükali, **Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Fikri Mülkiyet Hakkı Sahibinin Yayma Hakkının Tükenmesi**. On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 10-11.

²⁰⁰ Arslanlı, s. 88.

²⁰¹ Ateş, Eser Sahipliği, s. 186.

meydana getiren kişilerin birliğidir²⁰². Başka bir deyişle, burada dikkat edilmesi gereken husus eseri meydana getiren eser sahiplerinin fikri çabalarının eserin bütünlüğü bozulmadan birbirlerinden ayrılabilir olup olmadığıdır.

1. Ortak Eser Sahipliği

Birden fazla eser sahibinin bir araya gelmesiyle meydana getirdikleri eserde, her bir eser sahibinin oluşturduğu kısım ayrı ayrı değerlendirilebiliyorsa, her bir eser sahibi kendi oluşturduğu kısmın sahibi olur²⁰³. Örneğin, birden fazla kişi fikri mülkiyet hukuku hakkında bir kitap yazdığında; Marka ve Patent ile ilgili bölümün yazarı bölüm üzerindeki telif hakkının sahibi olacaktır. Burada, birden fazla kişinin birlikte meydana getirdiği eserin, aslında birbirinden ayrılabilen birden çok eser olduğunu görmekteyiz. Bu eserlerin her birinin sahibi, o eserin o kısmını meydana getiren kişidir. Ancak, bu kişiler ortak bir irade göstererek, eserlerini bir araya getirmişlerdir. Bu sayede, tek bir eser meydana çıkmıştır²⁰⁴. Eser sahipleri kendi bölümleri için maddi ve manevi haklarını bağımsız bir şekilde kullanabilseler de²⁰⁵ mali haklar (eserin değiştirilmesi, yayınlanması ve diğer mali haklar) için eser üzerindeki ortak bölümler bakımından diğerlerinin iznini almalıdırlar²⁰⁶. Başka bir deyişle, eserin tamamı için müşterek bir şekilde irade gösterilmesi gerekmektedir. Bununla beraber, ortak eser sahipleri eserin bütünündeki hakların kullanımı ve ayrıca bu haklarla ilgili hukuki işlemlerle ilgili aralarında sözleşme yapabileceklerdir. Sözleşmenin bulunmaması durumunda, ortak eserle ilgili hakların kullanılmasını engelleyen eser sahibinin iradesinin tesisi için mahkemeye başvurabilecektir²⁰⁷.

2. Elbirliği ile Eser Sahipliği

Elbirliği ile eser sahipliği durumunda ise, birden fazla kişinin iştirakiyle meydana getirilen eser bölünmez bir bütünlük içerisindedir. Ortak eser sahipliğinde, eser sahiplerinin her birinin ayrı ayrı hakları bulunmamaktadır. Eser üzerindeki

²⁰² Yılmaz, s. 20.

²⁰³ Güneş, Sanat, s. 117.

²⁰⁴ Atiyer s. 93; Erel, Sanat, s. 93.

²⁰⁵ Erel, Sanat, s. 93; Öztan s. 271.

²⁰⁶ Güneş, Sanat, s. 118.

²⁰⁷ Hasan Kadir Yılmaztekin, **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Eser Sahipliği Ve Hak Sahipliği İle Bunların Tecavüz Davaları Bağlamında Davacı Sıfatına Etkileri**, Adalet Dergisi, Sayı: 65, 2020, s. 512.

hakların kullanılması için, tüm eser sahiplerinin oy birliğiyle hareket etmesi gerekmektedir²⁰⁸. Başka bir deyişle, her eser sahibinin esere katkısı eserin meydana getirilmesi için diğer eser sahibinin katkısından ayrı olarak değerlendirilemeyecektir ve bu yüzden her eser sahibinin ayrı bir telif hakkı sahipliği olmayacaktır. Ortada elbirliği türünde bir mülkiyet söz konusudur²⁰⁹. Örneğin; üç senarist bir araya gelerek bir film senaryosu yazdıklarında veya iki farklı kanal sahibi “youtuber”ın bir videoda birlikte video içerik üretmeleri sonucu meydana gelen eserler, birlikte bir çaba sonucu ortaya çıkmakta ve elbirliği ile mülkiyete sahip olunmaktadır. Ortak eser sahipliğinden farklı olarak, elbirliği ile eser sahipliğinde oluşturulan eser bütünlüğü bozulmadan eser sahiplerine özgülenip ayrılamazlar; ki ayrılabilirse de bu ayrılmış parçalar eser olarak nitelendirilemezler²¹⁰.

FSEK md. 10/2’de, elbirliği ile eser sahipliğine adi şirkete ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmiştir²¹¹. Bu hüküm uyarınca eser sahiplerinden biri, diğer eser sahiplerinin haklarını kapsayıcı şekilde eserin tümü ya da kendi katkıları ile sınırlı olmak üzere olsa da tek başlarına tasarrufta bulunamazlar²¹². Buna rağmen eser sahiplerinin her biri manevi haklarını, diğer eser sahiplerinin haklarını etkilememek koşuluyla tek başlarına kullanabileceklerdir²¹³.

D. Eser Sahipliğine İlişkin Özel Düzenlemeler

1. Sinema Eseri Sahipliği Durumu

Bir sinema eseri, bünyesinde birden fazla ayrı eser niteliğindeki fikri ürünü barındırmaktadır. Bu durum Sinema’nın doğasında mevcuttur. Bu durumda, sinema

²⁰⁸ Erel, Sanat, s. 89; Ateş, Eser Sahipliği, s. 204; Tekinalp, s. 152.

²⁰⁹ Güneş, Sanat, s. 120.

²¹⁰ Erel, Sanat, s. 60.

²¹¹ Ancak öğretideki bazı görüşler adi şirket hükümlerinin elbirliği ile eser sahipliği durumuna uygulanamayacağını savunmuştur. Ateş, adi şirketin kurulumu noktasında, el birliği ile eser sahipliğinden farklı olduğunu belirtmiştir. Ateş, Sınırlandırma, s. 145. Öte yandan, TBK md. 630/2 hükümlerinin birlikte eser sahipliğine uygulamayacağına yönelik bkz. Erel, Sanat, s. 63.

²¹² Bundan kaynaklı olarak, el birliği ile eser sahipliğinde, eser sahiplerinin kendi payları üçüncü bir kişiye devredilemez. Ancak Alman Telif Hakkı Yasası’ndaki gibi (§ 8/IV UrhG), ilgili kanun maddesi, eser sahiplerinin mali haklarından kaynaklı menfaatlerinden vazgeçilmesinin mümkün olması gerekmektedir. Bozbel, s. 68.

²¹³ Yargıtay 11. HD.’nin T. 03.12.2019, E. 2019/439, K. 2019/7767 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

eserleri üzerindeki telif hakkı, birden fazla kişi üzerinde mevcut bulunmaktadır. Sinema filmlerinin ses içerip içermediği bu noktada önemsizdir²¹⁴.

FSEK md. 8'e göre, sinema eserlerinde eser sahipleri, yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarıdır. Canlandırma tekniğine maruz kalan sinema eserlerinde ise, animatör de eser sahibidir²¹⁵. Kanunda "eserin birlikte sahipleri" ifadesi yer almışsa da eser sahipliğinin türü hakkında bir açıklık mevcut değildir. Sinema eser sahipliğinde, birden fazla eser bir arada ayrılmaz bir bütün şeklinde yer almaktadır. Bu eserlerin bir araya gelmesiyle oluşan Sinema eserinin bu kısımları bağımsız olarak bir eser olarak değerlendirilebilirse de bu kısımlardan birinin yokluğu halinde sinema eserinin bütünlüğü bozulacak ve eser niteliğine halel gelecektir. Bu sebeple, öğretide sinema eserindeki eser sahipliği, elbirliği ile eser sahipliği olarak değerlendirilmektedir²¹⁶.

2. İşlenme ve Derleme Eserlerde Eser Sahipliği Durumu

FSEK uyarınca, bir eserin işlenmesinin veya derlemesinin sahibi, eseri işleyen kişiye aittir. Ancak, asıl eser sahibinin hakları, işlenen veya derlenen eser üzerinde de devam eder. Başka bir ifade ile, asıl eser üzerindeki hakların sahibi, işlenilip/derlenip meydana getirilen "yeni eser"ın sahibi aslında mutlak olarak "yeni eser"ın hakların mutlak sahibi olarak görülmemesine rağmen eser sahibi olarak nitelendirilmektedir. FSEK; asıl eser sahibinin haklarına bir halel getirilmeden oluşturulan ve yeni eserin yaratıcısının (derleyenin veya işleyenin) hususiyetini taşıyan ürünleri eser, yaratıcılarını eser sahibi olarak tanımlamıştır²¹⁷. İşleme/Derleme eser birden fazla kişinin hususiyetlerini katmaları sonucu da meydana gelebilecektir. Bu durumda, yukarıda açıkladığımız "C. Birden Fazla Kişinin Eser Sahipliği" başlığı altında anlattıklarımız geçerlidir. Bununla birlikte, işleyen/derleyen eser sahipleri, asıl eserin sahibi ile yeni meydana getirilen eser üzerinde birlikte eser sahibi olarak nitelendirilemeyeceklerdir²¹⁸.

²¹⁴ Yılmaztekin, s. 516.

²¹⁵ FSEK md. 8/3.

²¹⁶ Ateş, Eser Sahipliği, s. 268.

²¹⁷ Öztan, s. 163; Ateş, Eser Sahipliği, s. 167.

²¹⁸ Ateş, Eser Sahipliği, s. 169.

Derlemelerde (seçme ve toplama eserlerde) editör veya benzer şekilde bir isim ile anılan bir yetkili, derleme eser içerisine konu olacak eserleri seçmektedir. Yetkili, derleme eseri oluştururken hususiyetini oluşturduğu esere yansıtabilmişse; yani derleme eser, derleyenin fikri çabası sonucu oluşmuşsa derleme eserin sahibi olarak tanımlanmaktadır²¹⁹. İşleme eserlerde de, işleyenin meydana getirilen yeni eserde hususiyetinin olması en önemli şarttır. İşleyen/derleyen'in hususiyetlerini katmadan meydana getirdikleri ürünler sebebiyle eser sahibi olarak addedilmezler. Hususiyetlerini katmadan asıl eserden kaynaklı bir ürün ortaya koyan bu kişiler, asıl eseri taklit etmekten öteye geçemezler. Başka bir deyişle, işlenen veya derlenen eser, asıl eser olmadan var olamaz. Asıl eser sahibinin hakları, işlenen veya derlenen eser üzerinde de devam ettiği için, asıl eser sahibinin izni olmadan işlenen veya derlenen eserden yararlanmak mümkün değildir²²⁰.

Derleme eserler özelinde; eser sahipliğinde özel bir sınırlamaya değinmekte yarar görmekteyiz. Şöyle ki; işleme eserde eser sahibi işlediği eserinin sahibi iken; derleme eserde derleyen sadece eserin bütünü üzerindeki telif hakkına sahip eser sahibidir. Başka bir deyişle, derleme eser üzerindeki derlemeyi oluşturan bölümlerin her birinin telif hakkı, o asıl eserleri meydana getiren kişilere ait olmaya devam etmektedir²²¹.

FSEK md. 20 son fıkrasında, işleme ve derleme eserler üzerindeki telif hakkının sınırları çizilmiştir. Söz konusu eser sahiplerinin telif hakkı, sadece işlenen veya derlenen eser üzerinde geçerlidir. Asıl eser üzerindeki diğer haklar, ancak eser sahibinin izni ile sınırlı olarak kullanılabilir²²². Ayrıca, belirtmek gerekir ki; FSEK md. 21'e²²³ göre işleme ile yeni eser meydana getirme hakkı, asıl eserin sahibine aittir. Bu sebeple işleme ve derleme eserlerde, asıl eser sahibi ile işleyen/derleyen arasında yapılacak sözleşme ile hakkın sınırları ve türü açıkça belirlenmelidir²²⁴. Başka bir deyişle, bir işleme/derleme eserin meydana getirilmesi için asıl eser sahibinin izni gerekmektedir; ancak belirtmek gerekir ki, asıl eser sahibinin haberi ve izni olmadan

²¹⁹ Yılmaztekin, s. 515-516.

²²⁰ Ateş, Eser Sahipliği, s. 169.

²²¹ Tekinalp, s 148.

²²² Ateş, Eser Sahipliği, s. 176.

²²³ Bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı munhasıran eser sahibine aittir.

²²⁴ Erel, Sanat, s. 159.

bir eseri işleyen/derleyen yine de işlediği/derlediği eserin sahibi olacaktır²²⁵. Bu izinsiz işleme eylemi, aslında asıl eser sahibinin haklarına bir saldırıdır²²⁶.

3. Başkasının Meydana Getirdiği Eser Üzerindeki Eser Sahipliği Durumu

Tüzel kişiler fikri ve zihinsel faaliyetlerde bulunamadıkları ve dolayısıyla hususiyetlerini eserde gösteremeyecekleri için herhangi bir eser meydana getiremezler; ancak gerekli şartları sağlamaları durumunda sadece mali hakları kullanabileceklerdir²²⁷. Kanun'daki eser sahibi tanımlamasına göre, "Eser sahibi onu meydana getirendir." Olarak tanımlanmıştır. 2004 yılındaki değişiklik ile, "gerçek kişi" ifadesi eser sahipliği tanımlamasından çıkarılmış olmasına rağmen, Kanun sistematik olarak yorumlandığında tüzel kişilerin eser sahibi olması varsayımsal olarak da mümkün olmamakla birlikte; yalnızca birtakım mali hakları kendilerine devirle kullanmaları söz konusudur.

Kanun FSEK md.18'de yer alan düzenleme ile telif hakkı kapsamındaki mali hakların kullanım yetkisinin münhasıran eser sahibine ait olduğunu belirlemiştir. Ancak, ikinci fıkrada yer alan hüküm ile bir gerçek/tüzel kişinin altında çalışanların veya tüzel kişi üyelerinin meydana getirdikleri eserler üzerindeki mali hakları tüzel kişilerin ve işçi çalıştıran kuruluşların kullanabileceği belirtilmiştir. Öğretide ise, tüzel kişinin faaliyet ve kuruluş amacıyla bağdaşmayan bir konuda üretilen eser üzerinde tüzel kişiliğin mali hakları kullanamayacağı görüşü hakimdir²²⁸. Bununla birlikte, sözleşme yapılması koşuluyla eserin yayımcısı veya yapımcısının da eser üzerindeki mali hakları kullanabilecektir²²⁹. ABD Hukuku'nda da benzer şekilde, bir eserin meydana getirilmesi için ödeme yapan kuruluşların sanki eseri yaratmışlar gibi kabul edilmesi gerektiği belirtilmiş; bunun nedeni ise, ödemeyi yapan kuruluşun karar verme

²²⁵ "Dava dosyası içerisindeki bilirkişi raporu ve belgeler itibariyle uyumsuzluk konusu fotoğrafın davalılardan biri tarafından ve davacı şirkette çalışırken meydana getirildiği anlaşıldığına göre, anılan maddenin üçüncü fıkrası uyarınca işleme eser sahibinin davalılardan biri olduğu, ancak bu eser üzerindeki mali hak sahibinin ise 5846 Sayılı FSEK 52. maddesi uyarınca yazılı bir devir sözleşmesi gerekmeksizin davacı şirket olduğunun kabulü gerekir. Esasen, tüzel kişilerin eser sahibi olamayacakları da göz önüne alındığında mahkemenin davacı şirketin işleme eser sahibi olduğunun tespitine ilişkin kararı doğru görülmemiştir." Yargıtay 11. H.D.'nin T. 14.04.2011, E. 2009/5129, K. 2011/4350 sayılı kararı., (<http://www.kazanci.com.tr>).

²²⁶ Erdil, s. 28-29.

²²⁷ Erel, Sanat, s. 87 ; Gökyayla, s. 200.

²²⁸ Gökyayla, s. 212.

²²⁹ FSEK md. 18/son; Öztan, s. 243.

yetkisi ile eserin meydana gelmesini sağlayarak “baskın eser sahibi” niteliğine kavuşması olarak gösterilmiştir²³⁰.

E. Eser Sahipliği Karineleri

Yukarıda da değindiğimiz üzere; eser sahipliği ile yaratıcılık arasında sıkı sıkıya görünmez bir bağ mevcuttur ve eser sahipliği yaratan kişinin açıklamasıyla dış dünyada algılanabilir hale gelebilmektedir²³¹. Başka bir deyişle, kural olarak, eser üzerinde kimin ismi veyahut imzası mevcutsa eser sahipliği o kişide mündemiçtir²³². Bu sebeple, eser üzerinde eser sahibinin adının belirtildiği ve belirtilmediği eser arasında ikili bir ayırım yapılması lazımdır. Lakap veya takma isim ile meydana getirilen eser üzerindeki sahipliği tespit etmek için ise, o takma isme veya lakaba bakıldığında belirli gerçek bir kişinin anlaşılıp anlaşılmadığına bakılmaktadır. Eğer belirli bir kişi anlaşılıyorsa; FSEK md. 11; anlaşılmıyorsa FSEK md. 12 hükmü uygulama alanı bulacaktır²³³.

FSEK 11. maddesine göre, yayımlanmış eser nüshalarında veya güzel sanat eserlerinin orijinallerinde, eser sahibi olarak adı veya tanınmış takma adı geçen kişi, aksi ispat edilene kadar eser sahibi olarak kabul edilir. Yayımlanmış bir eserde, eseri meydana getiren kişinin adı veya tanınmış takma adı açıkça anlaşılıyorsa, o kişi eser sahibi olarak kabul edilir. Kanun koyucu, gerçek isim yerine sadece “müntesear ad”ın eser üzerinde kullanılabileceğini belirtse de bu oldukça dar kapsam olarak değerlendirilir. Öğretide, kamuoyunca ilgili eser sahibini çağrıştıracı sembol, işaret veya alametlerin eser üzerinde olması ile de eser sahipliğinin belirli olacağının kabul edilmesi gerekliliğinin²³⁴ yanı sıra; umuma yayın yapan radyo-tv gibi iletişim araçları vasıtasıyla eser sahibi olarak tanıtılan kişi de eser sahibi sayılması gerektiğinden bahsedilmektedir²³⁵.

Eser sahibinin adı, eser üzerinden anlaşılmıyorsa eseri yayınlayan kişi; o kişi de belirli değilse, eseri çoğaltan kişi eser sahibi olarak kabul edilip telif hakkını

²³⁰ Jessica Litman, **What We Don't See When We See Copyright As Property**, Cambridge Law Journal, Cilt:77, Sayı:3, Kasım 2018, s.546.

²³¹ Bozbel, s. 65.

²³² Ateş, Sınırlandırma, s. 88.

²³³ Suluk ve diğerleri, s. 77.

²³⁴ Ateş, Sınırlandırma, s. 88.

²³⁵ Suluk ve diğerleri, s. 77.

kullanabilecektir. Örneğin; yazarının kim olduğu belirli olmayan bir romanı yayımlayan yayıncı; yayıncı da belirli değilse, matbaacı eser üzerindeki telif hakkından mali hakları kullanma yetkisine sahip olabilecektir²³⁶.

V. ESER ÜZERİNDEKİ HAKLAR

Kanunumuz, eser üzerindeki korumanın konusunu oluşturan hakları mali ve manevi haklar olmak üzere ikiye ayırmıştır²³⁷. Bu ayırım aslında, yapay bir ayırımdır çünkü eser üzerindeki mali veya manevi bir hakka saldırı olduğunda birbirlerini doğrudan etkileyecektir. Diğer bir ifadeyle, ikili bir hak görünümü olsa da gerçekte eserin konusu haklar bir bütünlük teşkil eder. Gerçekten de, mali ve manevi haklar tek bir mutlak hak olan telif hakkının sağladığı çeşitli yetkiler olarak tanımlanmıştır²³⁸. Öğretide de, mali haklar ile manevi haklar arasındaki ayırımın yapay olduğuna dikkat çekilmiştir. Şöyle ki, eser sahibi ile eser arasındaki bağ öylesine kuvvetlidir ki, eser üzerindeki bütün mali haklarını tüketmiş olsa aradaki bu görünmez bağ kopmayacağı için bu yapay ayırım eserin niteliği ile bağdaşmamaktadır²³⁹.

Manevi haklar eserin yaratıcısına sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir. Çünkü söz gelimi bu haklar ruhsat ya da lisans sözleşmesi ile üçüncü bir kişiye devredilemeyeceği gibi, yayın sözleşmesine veyahut ölüme bağlı tasarrufa konu edilemezler²⁴⁰. Bunun aksine, mali haklar manevi haklardan farklı olarak belirli şartlar dahilinde sözleşme aracılığıyla üçüncü bir kişiye devredilebilir niteliktedir ve bu devir halinde dahi manevi haklar eseri meydana getiren kişi olan yaratıcısında kalmaya devam eder²⁴¹.

Manevi haklar eserin yaratıcısı olan kişinin, yani eser sahibinin, kişiliğini korumak için sadece ona mündemiç, devredilmesi mümkün olmayan haklar olarak tanımlanmaktadır. Mali haklar, devredilebilir nitelikte olup, eser sahibinin ilgili eserden şahsen yararlanmasının yanı sıra, üçüncü kişilerin de bir bedel karşılığında yararlanmasını sağlayan haklardır²⁴².

²³⁶ Erdil, s. 39.

²³⁷ FSEK içerisinde tahdidi bir şekilde sayılmış olan bu haklar, üçüncü bölümde md. 13-17, 21-25 ve 45'de açıklanmıştır.

²³⁸ Arslanlı, s. 78; Erel, Sanat, s. 135.

²³⁹ Öztan, s. 280; Ayiter, s. 113.

²⁴⁰ Kılıçoğlu, Ayırt, s. 45.

²⁴¹ Gökyayla, s. 141.

²⁴² Öztrak, s. 40; Tekinalp, s. 160.

A. Manevi Haklar

FSEK md. 14-17 arasında detaylıca düzenlenmiş olan manevi haklar, eser sahibinin eser ile arasındaki görünmez bağın sonucu ortaya çıkan haklardır²⁴³. Kişilik hakkından farklı olarak, manevi hakların doğabilmesi için bir eserin mevcudiyeti gereklidir²⁴⁴. Herkese karşı ileri sürülebilen münhasır bir hak olarak manevi haklar, feragat edilemeyen, devredilemeyen ve sair hukuki işleme konu olamayan haklardandır. Eser sahibi, ilgili eserin mali haklarını üçüncü bir kişiye devretse dahi, manevi haklarını devretmiş olmaz²⁴⁵. Bununla birlikte, mali haklar üzerindeki sınırlamalar kanunda yer almaktayken; bu sınırlamalar manevi hakları kural olarak kapsamamaktadır²⁴⁶.

FSEK’de manevi haklar, sınırlı sayıda ve dört çeşit olarak düzenlenmiştir. Bu haklar, umuma arz yetkisi, adın belirtilmesi hakkı, eserde değişiklik yapılmasını yasaklama hakkı ve eser sahibinin zilyet ve malike karşı haklarıdır.

1. Umuma Arz Hakkı

Eser sahibi, eseri kendisine özel gizlilik alanından çıkararak dış dünyada korunmasını sağlayabilmek için eserini kamunun görebileceği şekilde yayınlamalı veya bir şekilde alenileştirmelidir²⁴⁷. Eser sahibi eserini kamuya sunup sunmama konusunda olduğu gibi sunma iradesine sahip olduğunda dahi bunun zamanını ve sunuş şeklini kendisi tayin edecektir²⁴⁸. Bir eser, eser sahibinin istediği zamandan önce veya sonra sunulursa, umuma arz hakkının ihlali söz konusu olacaktır²⁴⁹.

Öğretide umuma arz yetkisinin tükenmesi durumu tartışmalıdır. Tekinalp, Gökyayla ve Bozbel’in tarafı olduğu görüş, eserin umuma arz yetkisinin kullanılması sonucu umuma arz hakkının tükeneceğini değerlendirmiştir²⁵⁰. Hirsch de benzer şekilde, umuma arzın bir kez kullanabilen, yani tükenebilir bir hukuki fiil olduğu

²⁴³ Erdil, s. 44.

²⁴⁴ Erdil, s. 44.

²⁴⁵ Erdil, s. 44.

²⁴⁶ Suluk ve diğerleri, s. 79; Ateş, s. Sınırlandırma, s. 135.

²⁴⁷ Erel, Sanat, s. 137.

²⁴⁸ Suluk ve diğerleri, s. 79.

²⁴⁹ Sinan Bayındır, **Eser Sahibinin İzni Olmaksızın Eseri Umuma İletim Suçu**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 113, 2021, s. 311.

²⁵⁰ Tekinalp, s. 165; Gökyayla, s. 145, Bozbel, s. 102.

görüşündedir²⁵¹. Aksi olarak, Yavuz ve Erel ise, manevi hakların tükenmesinin mümkün olamayacağını belirtmişlerdir²⁵². Yargıtay da benzer şekilde, umuma arz yetkisinin de içinde bulunduğu manevi hakların tükenmeyeceğini kararlarında açıklamıştır²⁵³.

Umuma arz yetkisi kural olarak devredilemez; ancak manevi bir hak olmasına rağmen eser sahibi bu yetkisini bir başkasına devredebilir²⁵⁴. Bu devir, sözleşme ile veya hukuki herhangi bir tasarruf ile gerçekleşebilir. Uygulamada, bir eserin mali hakları devredilecekse; sözleşme içeriğinde umuma arz yetkisinin de olduğuna rastlanılmaktadır²⁵⁵. Eser sahibi, eserini kamuya sunma yetkisini üçüncü bir kişiye devretse bile, bu kişi eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek şekilde eseri kamuya arz edemez²⁵⁶. Hatta, sözleşme ile umuma arz yetkisinin başka bir devri durumunda, eser sahibinin şeref ve haysiyetini zedeleyici bir hal oluşmasa bile eser sahibi devir sözleşmeden cayabilecek ve eserinin umuma arzından vazgeçebilecektir²⁵⁷. Son olarak, devir sözleşmesinde eserin umuma arzının şekli ve zamanı belirlenmemişse; bu durumda eserin meydana getiriliş amacı çerçevesinde halin icabına göre umuma arz edilmesi gerekmektedir²⁵⁸.

Eser umuma arz edilmeden hemen öncesi ile ilgili bilgi verilmesinin de yararlı olduğunu düşünüyoruz. FSEK'in 14. maddesinin ikinci fıkrasına göre, eserin içeriği hakkında bilgi verme yetkisi yalnızca eser sahibine tanınmıştır. Bu düzenleme ile, eserin umuma sunulmasından önce eserin gizli tutulmasından kaynaklanan manevi çıkar korunmak istenmiştir²⁵⁹. Burada bilgi verilirken, ölçülü olmakta fayda vardır. Çünkü eser hakkında çok ayrıntılı bilgi verilerek, eserin umuma sunulmuş sayılması mümkün olabilecektir²⁶⁰. Örneğin, bir dizinin ilgili bölümü hakkında çok ayrıntı

²⁵¹ Hirsch, Fikri Haklar, s. 187.

²⁵² Erel, Sanat, s. 135; Yavuz, s. 63.

²⁵³ Yargıtay 11. HD.'nin T.28.02.2008, E. 2007/576, K. 2008/2292 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

²⁵⁴ Tekinalp, s. 117.

²⁵⁵ Bozbel, s. 102.

²⁵⁶ Erel, Sanat, s. 140.

²⁵⁷ Buradaki vazgeçme nedeniyle karşı tarafın uğradığı bir zarar varsa, TBK hükümlerince tahsil edilebilir. Erdil, s. 47.

²⁵⁸ Örneğin; tiyatro için yazılmış bir edebi eserin, eser sahibinin izni olmadan sinema filmine çevrilmesi halin icabına uygun olmayacaktır. Ateş, Sınırlandırma, s. 137.

²⁵⁹ Erel, Sanat, s. 140.

²⁶⁰ Ateş, Sınırlandırma, s. 138.

verilmeden, merak uyandıracak nitelikte yayınlanan kısa tanıtım görüntüsü yeterli bir bilgi verme olarak değerlendirilebilir.

2. Eserin Sahibi Olduğunun Bilinmesini İsteme Hakkı (Adın Belirtilmesi)

Eser sahibinin, eseriyle arasındaki ilişkinin bilinmesini ve bu ilişkinin kamuya bildirilmesini isteme hakkı, manevi haklardandır²⁶¹. Bu hak, diğer ülkelerin hukuklarında da tanınmıştır ve bu hak için kullanılan Fransızca ifade “droit paternite”dir. Bu deyimın Türkçe karşılığı “ebeveynlik hakkı” şeklinde ifade edilebilir. Yani eserin sahibi aslında, eserinin ebeveyni gibidir. Eser sahibinin kim olduğunun bilinmesi, çocuğun babasının kim olduğunun bilinmesi ile eşdeğer olarak görülmektedir²⁶². Manevi hakkın doğum yeri olarak kabul edilen Fransa’daki Paris İstinaf Mahkemesi’nin kararı²⁶³ ile eserin üstünde eser sahibinin adının yer almasına yönelik talep hakkı hukuk çevrelerince kanıksanmıştır²⁶⁴. Bu hak, Fransız ve Alman Hukuku’nda²⁶⁵ “eser sahipliğinin bilinmesi” eksenli bir yaklaşımla düzenlenmişken; Türk hukukunda bu eksenden daha dar bir kalıpta “adın belirtilmesi”²⁶⁶ deyiminin kullanımı tercih edilmiştir.

FSEK md. 15’de yer alan düzenleme²⁶⁷ ile, eser sahibinin gerçek adı veya takma isim olarak kullandığı adının eser üzerinde yer alması veya isimsiz olarak umuma arz edilmesinin salahiyetinin sadece ve tek başına eser sahibine ait olduğu ortaya konmuştur²⁶⁸. Bu hak kapsamında, eser sahibi, eser üzerinde tam olarak açıkça veya kısıltı, rumuz, takma isim olarak belirtilmesini veya belirtilmemesini tercih edebilir. Bu noktada, eser sahibi eseri üzerinde adını belirtmezse, eser sahibi tespit edilirken sorunlar yaşanabilir. Böyle bir durumda, eser sahibi, eserini isimsiz olarak

²⁶¹ Erel, Sanat, s. 141.

²⁶² Ateş, Sınırlandırma, s. 140.

²⁶³ İlgili karar: “bir eseri birlikte meydana getirdikleri halde, ismine eser üzerinde yer verilmeyen kimse, eser sahipliği ve haklarının tanınmasını mahkemeden talep edebilir.”

²⁶⁴ Raymond Sarraute, **Current Theory on the Moral Right of Authors and Artists Under French Law**, The American Journal of Comparative Law, Cilt: 16, Sayı: 4, Autumn 1968, s. 478’den aktaran, Ateş, Sınırlandırma, s. 140.

²⁶⁵ Alman Telif Hakkı Yasası md. 13’de “Anerkennung der Urheberschaft” (Eser sahipliğinin Tanınması Hakkı) düzenlenmiş olup, “Eser sahibi, eserde eser sahipliğinin tanınmasını talep etme hakkına sahiptir. Esere eser sahibinin adının (unvanı) belirtilip belirtilmeyeceği ve ismin ne şekilde kullanılacağına eser sahibi karar verebilir.” Hükmü yer almaktadır.

²⁶⁶ FSEK md. 15’in kenar başlığı da bu şekilde düzenlenmiştir: “Adın Belirtilmesi Salahiyeti”

²⁶⁷ FSEK md. 15/1: “Eseri, sahibinin adı veya müstear adı ile yahut adsız olarak, umuma arz etme veya yayımlama hususunda karar vermek salahiyeti munhasıran eser sahibine aittir. “

²⁶⁸ Tekinalp, s. 168.

yayınlasa bile; sonradan eser sahibi olduğunu kanıtladığı durumda isminin kullanılmasını isteyebilecektir²⁶⁹.

Eser sahibinin adının bilinmesini isteme hakkı, eser sahibi tarafından bizzat kullanılabileceği gibi, mali hakların devredilmesiyle birlikte devredilen kişiye de devredilebilir²⁷⁰. Bununla birlikte, devir sözleşme içeriğinde bu hakkın kullanım yetkisinin de devir kapsamında olduğu sarıh bir şekilde düzenlenmelidir. Umuma arz hakkından farklı olarak, mali hakların devri sonucunda, adın bilinmesini isteme hakkının da devir konusu olması yönünde bir karine söz konusu değildir²⁷¹.

FSEK md. 15/2 hükmü ile, herhangi bir eserin kopyalanmış örneği²⁷² ve bir işlemenin çoğaltılmış kopyalarında veya aslında eser sahibinin ismi ile asıl esere atıfta bulunarak işlenme suretiyle meydana getirildiğinin belirtilmiş olması gerekliliği düzenlenmiştir²⁷³. Eserin mahiyeti bu hakkın nasıl kullanacağını etkilemektedir. Kolayca çoğaltılabilme imkânı olmayan mimari yapılarda adın belirtilmesini isteme hakkı, yazılı bir talebin varlığı halinde, eserin görülen bir noktasına mimarın ismi yazılarak bu hak kullanılabilecektir²⁷⁴. Yargıtay da, mimari eserlerde eser sahibinin (mimarın) izninin alınmaması ile yapılmış değişikliklerde kamunun veya maliklerin menfaatleri esaslı zarar görmüyorsa, mimarın yapılan değişiklikleri kaldırma hakkının olduğuna hükmetmiştir²⁷⁵.

3. Eserin Bütünlüğünü Koruma Hakkı

Telif hakkının konusunu oluşturan eser, “eser” olma özelliklerini taşıması için şekil ve muhteva olarak bütünlük içermelidir²⁷⁶. Bu bütünlük, eser sahibinin adını, eserin şeklini ve içeriğini kapsayan ve telif hakkı ile sahibinin menfaatini koruyucu özelliği taşımaktadır²⁷⁷. Eser sahibinin, eserin bütünlüğünü koruma hakkı, eserin varlığını ve özgünlüğünü korumaya yöneliktir. Bu hak, eser sahibinin izni olmadan

²⁶⁹ Bozbel, s. 105; Tekinalp, s. 168.

²⁷⁰ Eser sahibinin ölümü sonrası bu manevi hak FSEK md. 19/1’de belirtilen kişilerce kullanılabilecektir. Bu kullanım ancak, eser sahibinin kimliğini gizli tutma iradesini sarıh veya zımni olarak açıklamamasına bağlıdır. Bkz. Erel, Sanat, s. 141.

²⁷¹ Öztrak, s. 56; Erdil, s. 39 ; Arslanlı, s. 83; Yarsuvat, s. 122.

²⁷² Ateş, Sınırlandırma, s. 144.

²⁷³ Erdil, s. 49.

²⁷⁴ Ateş, Sınırlandırma, s. 144.

²⁷⁵ Yargıtay 11. HD.’nin T. 06.07.1998, E. 1998/3202, K. 1998/5147 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

²⁷⁶ Ateş, Sınırlandırma, s. 45.

²⁷⁷ Erel, Sanat, s. 145.

eserde veya eserin yaratıcısının isminde değişiklik yapılmasını engeller²⁷⁸. Çünkü burada, eserde yapılacak herhangi bir değişiklik ile orijinal eser ile dış dünyada meydana getirilmesi beklenen etki değişebilecektir. Söz gelimi, Osman Hamdi Tanpınar'a ait Kaplumbağa Terbiyecisi görsel sanat eserinde başka bir ressam tarafından kaplumbağaların gözlerine maske çizilmişse; eserin niteliği değiştirilmiş ve Osman Hamdi Tanpınar'ın saygınlığı zedelenmiştir. Yine aynı tablo, yetişkin eğlence sektörüne yönelik bir sergide teşhir edilirse; eserde hiçbir değişiklik yapılmasa dahi eser sahibinin saygınlığının zedeleneyeceği kabul edilmelidir.

FSEK 16. maddesine göre, eser sahibinin izni olmadan eserde veya eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme veya başka değişiklikler yapılamaz. Bu düzenleme, eserin bütünlüğünü korumayı ve eserin yaratıcısının hususiyetini korumayı amaçlamaktadır²⁷⁹. Eserde yapılan değişiklik, eserin niteliğini bozabileceği gibi, eser sahibinin şeref ve haysiyetine de zarar verebilecektir²⁸⁰.

Bunun yanı sıra, eserin bütünlüğünün korunmasını isteme hakkı ile, telif hakkı kapsamında korunabilecek bir eserin uygun olmayan bir biçimde uyarlanmasına veya yorumlanmasına izin verilmeyebilir²⁸¹.

FSEK 16. maddesinin ikinci fıkrasında, eser sahibinin eserin bütünlüğünü koruma hakkının bir istisnası düzenlenmiştir. Bu istisnaya göre, eser sahibi veya kanunen eser üzerinde işleme, çoğaltma, temsil, yayımlama veya başka şekilde yayma haklarına sahip olan kişi, eser üzerinde işleme, çoğaltma, temsil, yayımlama veya başka şekilde yayma amacıyla mecburen yapılması gereken bir değişiklik söz konusu ise, eser sahibinin onayı olmadan değişiklik yapabilir. Gerçekten de eserden kaynaklanan bazı mali hakların kullanımı için eser üzerindeki değişiklikte bulunulması kaçınılmazdır. Örneğin, yabancı dille yazılmış bir edebi eserin Türkçe diline tercüme edilmesi, yani işleme hakkı kullanılması için eserde değişikliğe gidilmesi gerekmektedir. Benzer şekilde, bir dergi editörü dergide yayımlanması için gönderilen makaleleri veya yazıları yayıma hazır hale getirmek için imla/kelime hatalarını düzeltmek ya da bir yazıyı gazetede yayımlanabilecek derece kısaltmak gibi nedenlerle

²⁷⁸ Suluk ve diğerleri, s. 81.

²⁷⁹ Ayiter, s. 120.

²⁸⁰ Ayiter, s. 121.

²⁸¹ Örneğin Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında, "Çile Bülbülüm Çile" şarkısının icra ediliş biçiminin uygunsuz olmasının tazminat gerektirdiğine karar verilmiştir. Yargıtay HGK'nin T. 11.02.1983, E. 1981/4-70, K. 1983/123 sayılı kararı, Suluk ve diğerleri, s. 81.

eseri değiştirmek zorunda kalmaktadır²⁸². Bu sayılan durumlar görmezden gelinerek, eser sahibinin eserinin bütünlüğünün korunmasını mutlak olarak istemesi iyi niyetle bağdaşmaz. Nitekim Yargıtay da benzer görüşe sahiptir²⁸³.

İlgili maddenin son fıkrası ise, değişikliklerin sınırını belirlemekte ve bu sınırı aşan herhangi bir değişiklikte eser sahibine bu değişikliği menetme hakkı düzenlenmektedir. Eser sahibinin özel bir izin vermesi halinde bile, yapılmış olan değişiklik eser sahibinin şeref ve haysiyetine zarar veriyorsa veya eserin bütünlüğü bozuluyorsa, eser sahibi bu değişikliğin yapılmasını ve umuma arz edilmesini yasaklayabilmektedir²⁸⁴.

4. Eser Sahibinin Zilyet ve Malike Karşı Kullanabileceği Hakları

Eserin meydana geldiği eşyanın sahibi, meydana gelen eserin maliki olması dolayısıyla Türk Medeni Kanunu uyarınca mülkiyet hakkına sahip olacaktır. Buna rağmen, telif hakkı sahibi olan eser sahibinin bazı manevi hakları mevcut olmaya devam edecektir. Örneğin, bir sinema filmi DVD'sini satın alan bir sinema izleyicisi, o DVD'nin maliki olarak mülkiyet hakkına sahip olacaktır, ancak DVD'nin içerisindeki sinema eserinin telif hakkı eser sahibine veya yapımcıya ait olmaya devam edecektir. Bu noktada, FSEK md. 17 ile mülkiyet hakkı ile telif hakkı arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır.

Eserin dış dünyada somut şekilde görüldüğü mal üzerindeki mülkiyet hakkı ile eserin “eser olmasından kaynaklanan” fikri çaba sonucu görünen telif hakkı manevi hakları kapsamaktadır. Bu iki farklı hak birbiriyle yarışmamasına rağmen aynı cisim üzerinde ortaya çıktığı için ilişki iindedir²⁸⁵. Aynı meta üzerinde somutlaşan birbiriyle ilişkili olan bu iki farklı hak grubunun FSEK md. 57 düzenlemesi çerçevesinde bağımsız oldukları belirtilmiřtir²⁸⁶.

²⁸² Ayiter, s. 121; Gökyayla, s. 153. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, bilimsel eser niteliğindeki eserlerin kısaltılması suretiyle eserin bütünlüğünün bozulması ve bu halde çoğaltılarak umuma arz edilmesi durumunda manevi hakkın ihlal edildiğine hükmetmiştir. Yargıtay 11 HD.'nin T. 04.10.2005, E. 2004/10704, K. 2005/9174 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

²⁸³ Yargıtay 11. HD.'nin T. 29.01.1999, E. 1998/10031, K. 1999/250 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

²⁸⁴ Erel, Sanat, s. 146.

²⁸⁵ Ayiter, s. 122.

²⁸⁶ Erel, Sanat, s. 153.

FSEK md.17/1 öğretide “esere kavuşma hakkı” olarak isimlendirilen²⁸⁷ bir başka hak düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile, gerekli durumlarda aslın maliki ve zilyedinden, koruma şartlarına uygun bir şekilde, 4. Maddenin bir²⁸⁸ ve ikinci²⁸⁹ bentlerinde belirtilen güzel sanat eserinin ve 2. maddenin birinci²⁹⁰ bendinde ve 3. Maddede sayılıp²⁹¹ da yazarlar ile bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerinin asıllarından geçici bir müddet için yararlanmayı talep hakkı tanınmıştır. Aslında, bu noktada esere kavuşma hakkı, eserin malikinin mülkiyet hakkının mutlak olmadığını ve buna istisna tanınabileceğini göstermektedir²⁹². Kanun lafzında sadece “eserin aslı”na karşı kullanılabilecek bir hak gibi gözükse de, batı hukukundaki gibi yorumlanması ve böylece orijinali kalmayan ve sadece birkaç kopyası kalmış eserler için de kullanılabilen bir hak olabileceği belirtilmelidir²⁹³.

FSEK md. 17/2 uyarınca, eserin maliki ile eser sahibi aralarında yapmış oldukları sözleşme ile malikin eser üzerindeki tasarrufu mümkün hale gelebilecektir. Her ne kadar eser sahibi, eser üzerindeki mülkiyet haklarını devretmiş olsa da, eser üzerinde tasarrufta bulunurken eserin bütünlüğünü koruması ve eser sahibinin haklarını zedelememesi gerekir. Kanun koyucu, bu hükmü ile, orijinal ve tek nüsha kalan eserin yok olma ihtimalini değerlendirmiş ve eser sahibinin haklarının da eser yok olmasıyla sona erebileceğini göz önünde bulundurarak, eser sahibini koruyucu bir yaklaşım izlemiştir²⁹⁴. Gerekli şartların varlığı halinde, eser sahibi eserine kavuşmak isteyebilecektir²⁹⁵.

Dil veya yazı aracılığıyla ifade edilmiş olan eserlerin, yazar veya bestecilerin el yazısıyla yazmış olduğu eser türlerinin biricik olması halinde ise eser sahibi, ilgili

²⁸⁷ Öğretideki bu hak, “esere varma”, “eserin aslına erişim hakkı”, “eserin aslına ulaşma” şeklinde de adlandırılmıştır. Bkz. Ayiter, s. 124-125; Tekinalp, s. 173 ; Erel, s. 154 ; Ateş, Sınırlandırma, s. 152.

²⁸⁸ FSEK md. 4/1’de belirtilen güzel sanat eserleri, “Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi”den oluşmaktadır.

²⁸⁹ FSEK md. 4/2’de belirtilen güzel sanat eserleri, “Heykeller, kabartmalar ve oymalar”dan oluşmaktadır.

²⁹⁰ FSEK md. 2/1’de belirtilen güzel sanat eserleri, “Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları”dan oluşmaktadır.

²⁹¹ FSEK md. 3’te sayılan eserler musiki eserlerdir ve “her nevi sözlü ve sözsüz besteler”den oluşmaktadır.

²⁹² Öztan, s. 335.

²⁹³ Ateş, Sınırlandırma, s. 155.

²⁹⁴ Öztrak, 1971, s. 59-60; Arslanlı, s. 87 ; Ayiter, s. 123.

²⁹⁵ Konu ile ilgili bkz. Tekinalp, s. 174.

eseri çalışmalarında kullanmak ve sergilerinde göstermek maksadıyla sınırlanmaksızın eserini malikten isteyebilecektir²⁹⁶. Kanun koyucu, eser sahibi ile eser arasında görünmez sıkı sıkıya bağı korumak için hiçbir mali hakkı kalmamış olsa bile eser sahibinin eserine ulaşp ondan yararlanabilmesine imkan tanımıştır²⁹⁷. Eser sahibinin böyle bir durumda eserin korumasını sağlama sorumluluğu doğacaktır²⁹⁸.

B. Mali Haklar

Mali haklar, meydana getirilen eserden iktisadi şekilde yararlanma hakkı vermekte olan, kanunda numerus clausus olarak sayılmış haklardır²⁹⁹. Bu haklar, üçüncü kişilerin ilgili eserden iktisadi olarak izinsiz bir şekilde yararlanmalarının mutlak engellenme yetkisini bahşetmektedir³⁰⁰. Başka bir deyişle, yaratıcı bir fikri çaba sonucu emeğini harcayarak eserini meydana getiren eser sahibi eserinden kendi geçimini sağlayabilmelidir. Bu sebeptendir ki, tarihsel olarak manevi haklardan daha önce mali haklar eser sahibinin yetkisi dahilinde sayılmıştır³⁰¹.

Bir eserin, alenileşmiş olup olmaması, eserden yararlanma hakkı her şekilde eser sahibine aittir. Alenileşmemiş eserde, gelebilecek potansiyel saldırılara karşı eser sahibi mutlak hakimiyeti altında olan eserini tüm saldırılara karşı koruyabilecekken; alenileşmiş eserde de aynı şekilde münhasır yararlanma hakkı söz konusu olup yararlanmanın içeriği FSEK md. 21-25 ışığında tespit edilecektir³⁰². Aslında buradaki alenileşme ile, iktisadi faydaya yönelik kanunda sayılan sınırlı haklar çerçevesinde korunacaktır³⁰³. Öğretide mali hakların sınırlı sayı ilkesi ile sayılması eleştiri konusu olmuştur çünkü eserden yararlanma imkanları teknolojik gelişimin sonucu olarak çoğalabilecektir. Kanunun bu denli dar bir çerçevede mali hakları sınırlı olarak sayması yerinde görülmemiştir³⁰⁴. Sınırlı sayı ilkesinin sonucu olarak, tarafların

²⁹⁶ Tekinalp, s. 160.

²⁹⁷ Bozbel, s. 164.

²⁹⁸ Ateş, Sınırlandırma, s. 156.

²⁹⁹ Tekinalp, s. 179.

³⁰⁰ Erdil, s. 61.

³⁰¹ Tarihsel açıdan, eser sahibine verilen bası hakkı ve bu hakka dayalı diğer kişilerin bası yapmasını yasaklama yetkisi verilmiştir. Uyuşmazlıklar en çok bu alanlarda çıktığı için manevi haklardan daha önce tartışılmış ve gelişim göstermiştir. Bkz. Ayiter, s. 125; Erel, Sanat, s. 157.

³⁰² Erdil, s. 61.

³⁰³ Erdil, s. 61.

³⁰⁴ Ayiter, s. 125; Erel, Sanat, s. 157; Bozbel, s. 99; Erdil, s. 61.

tasarrufta bulunarak veya sözleşmeye bağlı yeni bir mali hak yaratımı mümkün olmayacaktır³⁰⁵.

Mali haklar birbirlerinden bağımsız olarak tanımlanmalarının sonucu olarak kendi başlarına devredilebilir niteliktedirler. Başka bir deyişle, bağımsız olmaları nedeniyle eser sahibi hakların biri özelinde tasarrufta bulunması diğer mali hakları etkilemeyecektir³⁰⁶. Yargıtay da benzer şekilde hakların bağımsız olduğunu ve bundan dolayı ayrı ayrı dava açılarak tazminat talebinde bulunulabileceği şeklinde karar vermiştir³⁰⁷. Bazı durumlarda, bir mali hakkın devrinde, devredilen mali hakkın iktisadi yararının ortaya çıkması için başka bir mali hakkın da kullanılması gerekebilir. Örneğin, A kişisi yazmış olduğu şiirin tiyatroya çevrilmesini B kişisine devrettiği bir durumda B kişisi şiiri işleyerek tiyatro haline getirecektir. B kişisi bu eseri bir tiyatro işletmesine satabilmesi için eseri çoğaltıp yayınlaması gerekmektedir³⁰⁸. Burada dikkat edilmesi gereken husus, kişinin anlaşma kapsamında işleme yapıp yapmadığıdır.

Mali haklar, TMK hükümleri çerçevesinde mirasçıya intikal edebilir ve vasiyete konu olabilir³⁰⁹. Bu haklar devredilebileceği gibi, rehine, lisans sözleşmelerine, hapis hakkına konu olabilecektir³¹⁰. Burada değinilmesi gereken son husus, bir bütün olarak eser sahipliği devri mümkün olmayacaktır³¹¹.

FSEK’de, eser sahibinin eserinden elde edeceği iktisadi kazançları korumak amacıyla altı grupta mali hak düzenlenmiştir. Bu haklar, eserin işlenmesi, çoğaltılması, yayılması, temsil edilmesi, işaret, ses ve görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletilmesi ve pay ve takip hakkıdır.

1. İşleme Hakkı

Telif hakkı ile korunabilecek niteliklere sahip bir eserin, başka bir eser sahibinin yaratıcı fikri çabası sonucu, farklı bir biçim ve niteliğe sahip yeni bir esere

³⁰⁵ Erdil, s. 61.

³⁰⁶ Öztürk, s. 61 ; Erdil, s. 61 ; Ayiter, s. 126

³⁰⁷ Yargıtay 11. HD.’nin T. 25.05.2020, E. 2000/4017, K. 2000/4669 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

³⁰⁸ Erdil, s. 62.

³⁰⁹ Tekinalp, s. 181.

³¹⁰ Erdil, s. 62.

³¹¹ Tekinalp, s. 181.

dönüştürülmesi işlenme eser olarak tanımlanmaktadır. Yeni meydana getirilen işlenme eserin de, FSEK kapsamında korunma altına alınabilmesi için yine FSEK’de sayılan eser türlerinden birine girmesi gerekmektedir³¹². Başka bir deyişle, işlenme eser, değiştirilmiş olsa da asıl eseri içermektedir. Böylesine yakın bir ilişki olduğu görülse de, iktisaden ayrı ayrı değerlendirmeye elverişlilik söz konusu olduğu için işlenme eser, yeni bir eserin meydana getirilmesi olarak kabul edilir³¹³.

İşlenme eser meydana getirilmesi için, asıl eserde az da olsa bir değişiklik yapılması gerekliliği olduğundan dolayı eserin işlenip işlenmeyeceğine eser sahibi karar vermektedir. Başka bir deyişle, işleme eserler eser sahibinin işleme yetkisi sonucunda meydana gelmektedir³¹⁴. Eser sahibinin izni olmadan, eseri üzerinden işleme yapmak suretiyle yararlanma hakkı mevcut değildir. Diğer bir anlatım ile, eser sahibi eserin işlenmesi ve sonucunda telif hakkı kapsamında korunacak yeni ürünlerin oluşturulması noktasında münhasır yetkiye sahiptir³¹⁵. Gerçekten de, FSEK md. 21, bir eseri işleyip ondan yararlanma hakkının yalnızca eser sahibine ait olduğunu düzenlemektedir. Ancak bazı hallerde eser sahibinin izni aranmadan işleme hakkı kullanılabilir³¹⁶.

İşleme hakkı, diğer mali haklardaki gibi bağımsız bir şekilde devredilebilecektir. İşleme hakkının devri ile, devir alan kişi iktisadi bir fayda sağlamak için eser sahibinin izin verdiği ölçüde ve manevi haklarını ihlal etmeksizin asıl esere hususiyetini işleyecektir³¹⁷. Bununla birlikte, ticari bir saik olmaksızın bireysel zevk ve ihtiyaç için eserin işlenmesi durumunda eser sahibi bu işleme engel olamayacaktır. Örneğin, amatör bir müzisyen Eminem’in “Lose Yourself” şarkısını umuma açık olmayan bir ortamda hobi olarak akustik şekilde cover’ını meydana getirilebilir ve bunun için eser sahibinin izni gerekmez. Ancak bu kişi, kendi hususiyetini katarak meydana getirdiği cover’ı bir video kayıt cihazı ile kayıt edip; Youtube üzerinden umuma arz ettiğinde mali ve/veya manevi kazanç elde edebileceğinden dolayı eser sahibinin iznini alması gerekmektedir. Gerçekten de, bir

³¹² Ayiter, s. 126-127.

³¹³ Ateş, Sınırlandırma, s. 162.

³¹⁴ Ahmet Kılıçoğlu, **Sinai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, 5. Bası, Ankara, 2019, (Karşılaştırmalı), s. 256.

³¹⁵ Ateş, Sınırlandırma, s. 163.

³¹⁶ FSEK md. 31 ve FSEK md. 34’de yer alan genel menfaat sebebiyle sınırlamalar mevcuttur. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylıca değinilecektir.

³¹⁷ Tekinalp, s. 183.

işleme eserin umuma arzı ile birlikte iktisadi kazanç getirisi sağlanabilmesi için asıl eser sahibinden izin almak zorunludur³¹⁸. Bir eser sahibinin meydana getirdiği işleme eserin, başka bir işleme faaliyetine konu olması halinde, eser sahibinin yanı sıra ilk işleyen kişinin de izninin alınması gerekmektedir³¹⁹.

Mali haklar içerisindeki her hak bağımsız olarak devredilebilir nitelikte olsa da iktisadi faydanın sağlanabilmesi için işleme hakkının devriyle birlikte asıl eserden işleme yapmak suretiyle meydana getirilen eser için, devredilen işleme türü sınırı içerisinde, eser sahibinin izni alınmaksızın başkaca hakların³²⁰ da devredildiği kabul edilmelidir³²¹. Esasen, bu işleme hakkının devriyle birlikte devredilmiş mali haklara getirilen sınırlamalardan ilki bu kabul edilmektedir. Örneğin, Bir tercüman, İngilizce bir şiiri Türkçeye çevirmek için eser sahibinden izin almış olsa bile, bu eseri Yunanca'ya çevirmek veya bir tiyatro eserine dönüştürmek için ayrıca eser sahibinden izin almak zorundadır³²². Diğer bir sınırlama olarak ise, işleme eser üzerinde işleme yaparak yeni bir eser oluşturmak isteyen kişinin hem ilk işleyen kişiden hem de asıl eser sahibinden izin alması gerekmektedir³²³.

2. Çoğaltma Hakkı

Çoğaltma, kavram olarak “bir eserin aslına ihtiyaç duyulmaksızın ondan yararlanma imkanını mümkün kılacak kopyalarının, herhangi bir maddi araç sayesinde ortaya çıkartılması” olarak tanımlanabilse³²⁴ de, telif hukuku açısından orijinalinden başka eserden yararlanılabilecek ölçüde dış dünyada meydana gelmiş tek bir nüsha dahi çoğaltma olarak kabul edilecektir³²⁵. Bir eserden iktisaden yararlanmanın mümkün olabilmesi için gerekli yetkinin verildiği çoğaltma hakkı, eser sahibine

³¹⁸ Erel, Sanat, s. 159 ; Tekinalp, s. 133-134 ve 182 ; Ayiter, s. 126.

³¹⁹ Ateş, Sınırlandırma, s. 164. Benzer şekilde, FSEK md. 49/2'deki düzenleme uyarınca işleme hakkını devralan kişinin, bu hakkı başka birine devredebilmesi için, eser sahibinin muvafakati gerekmektedir: “İşleme hakkının devrinde, devren iktisap eden kimse hakkında da eser sahibi veya mirasçılarının aynı suretle muvafakati şarttır.”.

³²⁰ Yeni oluşturulan işleme eser üzerinde mali ve manevi haklara da sahip olacak olan işleme eser sahibi; devir sözleşmesinde belirtilmeyen -umuma arz yetkisi- gibi haklara sahip olduğu gibi eser sahibinin de iznini alması gerekmemektedir bkz. Erel, Sanat, s. 159.

³²¹ Öztrak, s. 32; Erel, Sanat, s. 159.

³²² Erel, Sanat, s. 160.

³²³ Öztrak, s. 56; Erel, Sanat, s. 160.

³²⁴ Öztrak, s. 62-63.

³²⁵ Gökyayla, s. 166 ; Ayiter, s. 128 ; Arslanlı, s. 97.

münhasıran tanınmaktadır³²⁶. Gerçekten de FSEK md. 22/1'deki tanımlama ile çoğaltma hakkı kapsamındaki tüm yetkiler sadece eser sahibine verilmiştir. Eser sahibi, münhasıran kendisine tanınmış olan çoğaltma hakkını, üçüncü bir kişiye de devredebilecektir³²⁷.

Çoğaltma konusu eserin maddi bir araç vasıtasıyla tespit edilebilirliğe elverişli olması şarttır. Eserin orijinalinden elde edilecek faydanın aynısını sağlayacak ikinci bir ürünün temini çoğaltma olarak nitelendirilecektir³²⁸. Çoğaltmada kullanılan yöntem, teknik ve maddi aracın önemi yoktur. Bir eserin el yazması yöntemiyle kopyasının oluşturulması dahi çoğaltma olarak değerlendirilmelidir.³²⁹ Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, eserin dış dünyada maddi bir şekilde tespit edilmesi ve çoğaltılmaya elverişliliğidir.³³⁰ Örneğin, bir müzik seferinin cd'e, bir hikayenin e-kitap şeklinde elektronik ortamda okunabilecek düzeydeki araçlara aktarılması çoğaltmadır³³¹.

FSEK md. 22/3 uyarınca da, bilgisayar programlarına ilişkin özel bir düzenleme içermektedir. Bu düzenlemeye göre, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletimi, depolanması geçici süreliğine programın çoğaltılmasını gerektiriyorsa bu işlemlere de "çoğaltma" denecektir. Nitekim, bir bilgisayar yazılımı lisanssız bir şekilde bir bilgisayara yüklenmesi telif hakkı ihlali olarak değerlendirilecektir³³².

Günümüzde ise, telif hakkı ile korunabilen nitelikteki fikir ve sanat eserlerinin çoğaltma hakkının ihlali sosyal medyanın yaygınlaşması ile oldukça kolay hale gelmiştir. Tiktok, Instagram, Youtube gibi sürekli medya içerikleri yüklenen sosyal medya platformlarında sık sık çoğaltma hakkı ihlallerine rastlanabilmektedir³³³. Bu uluslararası sosyal medya platformlarının tabi olduğu kanun aslında Dijital Milenyum

³²⁶ Ateş, Sınırlandırma, s. 165.

³²⁷ Erel, s. 162 ; Mustafa Tüysüz, **Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler**, Yetkin Yayınları, 2007, s. 59. FSEK md. 52 uyarınca, eser sahibinin izni taraflarca yapılacak anlaşma sonucu alınmış olmalıdır. Eser sahibi mali haklarından olan çoğaltma hakkını bir başkasına devretmediği müddetçe kendisi münhasıran yetkilidir. Bu hak, eserin aslının ve işlemelerinin kapsamaktadır. Bkz. Tekinalp, s. 185

³²⁸ Yarsuvat, s. 135.

³²⁹ Ateş, Sınırlandırma, s. 165.

³³⁰ Gökyayla, s. 167.

³³¹ Erdil, s. 65.

³³² Yargıtay 11. HD.'nin T. 12.06.2008, E. 2007/6039, K. 2008/7831 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

³³³ Konu, Tezimizin "Telif Hakkı Sınırlandırmalarının İhlalinin Hukuki Sonuçları" başlığı altında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Telif Hakkı Yasası'dır ve bu yasaya uygun bir şekilde uygulama gerçekleştireceklerini kullanıcılarına kayıt olurken sundukları maktu sözleşmelerde beyan etmektedirler³³⁴. Aslında burada, sosyal medya platformları kullanıcılarına herkese açık gönderi oluşturabilecekleri gibi, sınırlayıcı bir şekilde paylaşım yapabileceklerine de izin vermektedir. Ancak buradaki sorun, kamuya açık bir paylaşım yapmayı tercih eden kullanıcılar nezdinde ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya platformları bu sorunun çözümü için herkese açık paylaşımlarda bulunan kişilerin içeriklerinin dünya genelinde kapsayıcı bir lisans hakkı talep etmektedirler³³⁵.

Çoğaltma hakkının kim tarafından kullanılacağını belirlemek için hukukumuzda birtakım düzenlemeler yer almaktadır. Yukarıda açıkladığımız üzere, eser sahibi kural olarak münhasıran tüm mali haklarda olduğu gibi çoğaltma hakkını kullanacaktır. Bu genel kurala hem FSEK'de hem de 3257 sayılı Sinema Video ve Müzik Eserleri Kanunu'nda istisnalar düzenlenmiştir. FSEK md. 57/2'de çoğaltma hakkının devredildiğine ilişkin bir karine mevcuttur³³⁶. FSEK md. 80'e göre ise de eser sahibinin yanında komşu hak sahiplerinin de çoğaltma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Sinema Video ve Müzik Eserleri Kanunu md. 8'e göre ise de iktisadi bir amaç doğrultusunda meydana getirilen sinema eserleri ile tekrar dinlenebilecek bir kayıt aracıyla kaydı yapılan bir müzik eserinin ilgili kanuna uygun işletme belgesi almış kişilerin çoğaltma hakkına sahip olacağı düzenlenmiştir³³⁷.

Çoğaltma hakkına bazı sınırlamalar da FSEK kapsamında düzenlenmiştir. FSEK md. 31 ile 41 arasında düzenlenen bu sınırlamalarda koruma süresi henüz dolmamış dahi olsa eserin serbestçe çoğaltılabileceği düzenlenmiştir³³⁸.

3. Yayma Hakkı

Yayma hakkı, eser üzerinden iktisadi bir fayda sağlanması amacıyla eserin piyasaya sürülmesi ve bununla birlikte hukuki işlemlere konu edilmesidir³³⁹. FSEK'de yayma hakkı, eser sahibine tanınan münhasıran bir haktır. Bu hak, eserin aslını veya

³³⁴ Shannon McCue, **Comparing Social Media Intellectual Property Policies :Social Media Infringement and User Agreements**, The Licencing Journal, Ocak 2017, s.5.

³³⁵ McCue, s. 7.

³³⁶ Ateş, Sınırlandırma, s. 166.

³³⁷ Ateş, Sınırlandırma, s. 166.

³³⁸ Erel, Sanat, s. 165.

³³⁹ Erdil, s. 66.

çoğaltılmış nüshalarını kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmayı kapsamaktadır. Ayrıca, eser sahibinin izniyle yurt dışında çoğaltılmış nüshaların yurt içine getirilmesi ve bunlardan yayma yoluyla faydalanma hakkı da yayma hakkına dahildir. Kanun açık bir şekilde “yayma eylemi”ni tanımlamasa da, öğretide eserin aslının veya çoğaltılmış bir suretinin üçüncü kişilere dağıtılması olarak tanımlanmıştır³⁴⁰. Yayma eylemi satış, kiralama gibi maddi içerikli yolla gerçekleşebileceği gibi ödünç verme şeklinde iktisadi amaç olmaksızın da meydana gelebilecektir³⁴¹. Bu yayma işleminin mutlak suretle ticari bir amaçla yapılmış olması gerekmemektedir. Bir siyasi partinin oluşturduğu makalenin propaganda maksatlı ücretsiz dağıtımı da yayma hakkı kapsamında olacaktır³⁴².

Eser sahibi vereceği izin ile bir başka kişi tarafından veya bizzat kendisinin kararı ile eserin “ilk satış”ını gerçekleştirebilecektir. Çoğaltma hakkı tükenmez iken, yayma hakkı ilk satış gerçekleştiği anda tükenir³⁴³. Burada eser sahibi, eserin aslını veya çoğaltılmış suretlerinin satışa sunulmasına izin vermişse; suretlerin tekrar yayımı için eser sahibinden tekrar izin alınması gerekmez. Yayma hakkı için tek el özelliğinde olan hak sahibi ilk satım gerçekleştiği anda yayma hakkını artık tekrar kullanamaz hale gelmektedir, ilgili eser sıradaki şahıslara serbest olarak satılabilmektedir. Başka bir deyişle, yayma hakkının sınırlama olmaksızın devri ile hakkın eser sahibi bakımından tükenmesi dolayısıyla, bu duruma “tükenme ilkesi” de denmektedir³⁴⁴. Kanunumuza göre, tükenme ilkesi ülkesel bir niteliktedir. Dolayısıyla, ithalat hakkı eser sahibinde kalmaya devam ederek eserin yurtdışında meydana getirilen suretlerinin ülkeye ithalini engelleme hakkı mevcuttur³⁴⁵.

4. Temsil Hakkı

FSEK md. 24 ile temsil hakkı eser sahibinin mali haklarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Madde içeriğinde anlaşılabileceği üzere eserin temsili; kamuya okunması, çalınması, oynanması, gösterilmesi gibi eylemler aracılığıyla gerçekleşecektir. Bu noktada temsil kavramı, eserin duyular vasıtasıyla dış dünyada

³⁴⁰ Arslanlı, s. 100.

³⁴¹ Suluk ve diğerleri, s. 87.

³⁴² Erdil, s. 66.

³⁴³ Güneş, Sanat, s. 159.

³⁴⁴ Tekinalp, s.191; Erel, s. 172.

³⁴⁵ Güneş, Sanat s. 159.

algılanabilecek bir biçimde umuma arz edilmesi olarak tanımlanabilecektir³⁴⁶. Bir başka ifadeyle, “sabit olmayan” veya “gayri maddi” bir şekilde umuma arz edilmek suretiyle eserden iktisadi fayda sağlanması temsil hakkıdır³⁴⁷.

Mali haklardan olan temsil hakkı; eserin umuma açık bir yerde gerçekleşmesi aynı zamanda eserden geçici bir biçimde ve temsil anına özgü sınırlı yararlanma ile olmalıdır. Eserin sadece küçük bir topluluğa veyahut tek bir kişiye sergilenmesi veya icrası temsil olarak değerlendirilemez³⁴⁸. Eğer bir temsil umuma açık yapılmıyorsa ve eserden yararlanma geçici değilse, telif hakkı kapsamında korunan temsilden söz edilemez³⁴⁹.

Eser sahibi, temsil hakkı çerçevesindeki hakların münhasıran sahibidir. Bu temsil doğrudan, yani bir vasıta aracılığıyla olmadan veya dolaylı, yani bir vasıta aracılığıyla olabilecektir. Doğrudan temsile, bir üniversitenin tiyatro topluluğunun üniversite gösteri merkezinde bir oyun sergilemesi örneği verilebilir. Burada tiyatro topluluğu ile izleyiciler arasında bir aracı vasıta bulunmamaktadır³⁵⁰. Dolaylı temsile örnek olarak ise, çekilmiş bir sinema filminin sinema salonunda gösterimi verilebilir³⁵¹. Buradaki ayırım yapay gibi gözükse de, temsil hakkının devredilmesi durumunda önemi ortaya çıkmaktadır. Devir sözleşmesi yapılırken, özellikle belirtilmediyse, devredilen temsil hakkı, doğrudan temsil hakkıdır³⁵². Örnek vermek gerekirse, bir tiyatro eseri temsil için bir başka kişiye/kişilere devredildiyse, hakkı devralanlar sadece tiyatro eseri olarak doğrudan izleyiciye karşı bu eseri temsil edebilirler. Eğer devralanlar, tiyatro gösterisini aynı zamanda televizyon vasıtasıyla yayınlamayı düşünüyorlarsa bu noktada eser sahibinin izni gerekecektir. Bununla birlikte, eser sahibi meslek birliği üyesi ise meslek birliğinin yazılı izni olmaksızın temsil hakkı kullanımı hukuka aykırılık teşkil edecektir.

³⁴⁶ Ayiter, s. 136; Erel, s. 175.

³⁴⁷ Ateş, Sınırlandırma, s. 177.

³⁴⁸ Erel, Sanat, s. 176.

³⁴⁹ Arslanlı, s. 105.

³⁵⁰ Güneş, Sanat, s. 167.

³⁵¹ Güneş, Sanat, s. 168.

³⁵² Güneş, Sanat, s. 168.

5. Eserin Umuma Elektronik Yöntemlerle İletim Hakkı

Telif hakkı tarafından korunan eserlerden iktisadi bir fayda sağlanması amacıyla eser sahibine tanınan haklardan biri de, eserin işaret, ses ve/veya görüntü nakline uygun araçlarla umuma iletilmesidir³⁵³. FSEK'e göre, kamuya iletim hakkı, eser sahibine tanınan münhasıran bir haktır. Eserin analog ya da dijital teknik kullanılarak iletilmesinde bir ayırım gözetilmemiştir³⁵⁴.

Eserin umuma elektronik yöntemlerle iletim hakkı münhasıran eser sahibine tanınmıştır. Bu mali hak eser sahibine üç yetkiyi bahşetmektedir. Bu kapsamdaki yetkilerden ilki, “yayın yetkisi” olarak karşımıza çıkmaktadır. Eser sahibi, eserinin dijital iletim dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan diğer vasıtalarla yayınlanması konusunda münhasır bir hakka sahiptir. Eser sahibinin izni olmadan yapılan yayınlar, telif hakkı ihlalini oluşturur. İkinci olarak “yeniden yayın yetkisi”, yani telli veya telsiz her türlü araç vasıtasıyla yayımlanmış eserin yeniden yayınlanması yetkisidir. Burada, ilk kez yayın yapılan kuruluştaki yayınlanan eserin diğer bir kuruluş tarafından yayınlanması söz konusudur. Üçüncü olarak ise, “eserin umuma iletilmesi yetkisi” de bu hak kapsamındaki bir yetkidir. Bu yetki ile eserin telli ya da telsiz araçlar ile umuma iletimini ve umuma erişilebilir kılınmasını kapsamaktadır.

Kanun metninde “umum” kavramı net bir şekilde açıklanmamıştır. Umuma iletimdeki amaç, yayının son kullanıcıya sunulmasıdır. Bir müzik eserinin radyo vasıtasıyla çalışması yayınlama iken; kaset haline basıp dağıtmak yayma eylemidir³⁵⁵. Ayrıca belirtmek gerekir ki, müzik eserlerinin herkese açık işletmelerde kullanımı lisanslama gerektiren bir durumdur. Lisanslama yapılmadan bu şekilde eserlerden yararlanma telif hakkı ihlalidir³⁵⁶.

Kural olarak, eserin umuma elektronik yöntemlerle iletim hakkının devri ilk yetkiyi içermektedir. Yukarıda da açıkladığımız üzere eser sahibinin izni ile başka yayın kuruluşları tarafından eser yeniden yayınlanabilecektir. Ancak öğretilde kar amacı gütmeksizin yayının gerçekleştirilmesi tartışmalıdır. Yayının gerçekleştirileceği

³⁵³ Bu hakları ifade etmek için, yabancı dilde “elektronik haklar” manasına gelen “electronic rights” ya da “e-rights” ifadeleri kullanılmaktadır. Ateş, Sınırlandırma, s. 185.

³⁵⁴ Tekinalp, s. 193.

³⁵⁵ Güneş, Sanat, s. 170.

³⁵⁶ Güneş, Sanat, s. 170.

ülke şartlarına ve kamu menfaatinin yoğunluğuna göre bu yayınların yapılabilceğı görüşünün³⁵⁷ yanında; kar amacı güdölmele bile eser sahibinin izni olmadan yayın yapılamayacağını belirtilen görüş³⁵⁸ de mevcuttur.

6. Pay ve Takip Hakkı

Bir güzel sanat eserinin, eser sahibi tarafından satış dahil bir şekilde elden çıkarılmasından bir süre sonra değeri kazanması durumunda eser sahibinin veya mirasçılarının hakkaniyete uygun olarak bir pay alması gerekebilir. Bu yetki eser sahibine ve eser sahibinin ölmesi durumunda mirasçılara eserdeki değeri artışından pay almayı sağlamaktadır³⁵⁹.

Kanunda düzenleniş şekli itibariyle mali haklardan biri olarak sayılmamış olan pay ve takip hakkı, hükümete tanınan yetkilerin düzenlendiğı FSEK md. 45'te düzenlenmiştir. Öğretide bu hükmün, radyo ile yayın hakkından sonra gelmesi gerektiğine dair eleştiriler mevcuttur³⁶⁰. Eğer böyle bir düzenleme olmamış olsaydı, henüz hak ettiğı değere sahip olmayan ama satım sonrası eser sahibinin ünlenmesi gibi sebeplerle satılmış eserin değerinin artması ile satın alan malikler olağanüstü menfaate sahip olabilecekti. Satın alan malik eser üzerinden büyük miktarda, beklenmedik bir kazanç elde etmesi sonucu yaşanabilecek bir hakkaniyete aykırı durum ortaya çıkabilecekti. Bunu öngören kanun koyucu, eseri meydana getiren kişi olan eser sahibi veya mirasçılarının eserde ortaya çıkabilecek iktisadi değeri artışından faydalanmalarını sağlayacak şekilde “pay ve takip” mekanizmasını kurmuştur³⁶¹.

C. Bağlantılı Haklar

Telif hakkı ile ilgili yasalar, hem eser anlamındaki fikri ürünleri, hem de kültür sektörüne yapılmış olan yatırımları ve edimleri korumaktadır³⁶². Başka bir deyişle, eser sayılmama durumunda dahi bir fikri çaba ile ortaya konan emek bazı hallerde

³⁵⁷ Gökyayla, s. 177; Erel, Sanat, s. 184 ; Ayiter, s. 143.

³⁵⁸ Öztan, s. 388; Öztrak, s. 61.

³⁵⁹ Ateş, Sınırlandırma, s. 194-195; Erel, Sanat, s. 187.

³⁶⁰ Erel, Sanat, s. 187; Ayiter, s. 145.

³⁶¹ Tekinalp, s. 198; Gökyayla, s. 178.

³⁶² Eugen Ulmer, **Urheber- und Verlagsrecht**, Berlin/Newyork, 1980, s. 17'den aktaran, Suluk ve diğerleri s. 118.

korunabilir³⁶³. Buradaki temel sebep, eser olarak kabul edilmeseler bile, bu fikri çabaların “icra” adı altında eserin hitap ettiği kitlelere ulaşmasını sağlamasıdır³⁶⁴.

Bu anlamda, eserin umuma yayılmasında katkı sağlayan yapımcı, yayıncı ve icracıların hakları da telif hakkı kapsamında korunmaktadırlar. İcrayı organize eden müteşebbisler dahi FSEK md. 80 uyarınca bağlantılı hak sahibi olarak sayılmıştır³⁶⁵.

Nitelikleri itibariyle eser sahibinin haklarından farklılık arz eden bağlantılı haklar³⁶⁶, eser sahibinin haklarına “komşu haklar” ve “film yapımcısının hakları” olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar uyarınca, icracı sanatçılar, yapımcılar ve radyo ve televizyon kuruluşları, eser sahibinin eserini yorumlama, kaydetme ve yayınlama faaliyetlerine ilişkin haklarından dolayı telif hakkı kapsamında korunmaktadır³⁶⁷.

Bağlantılı haklar da, eser sahibine tanınan haklar gibi sınırlamalara tabidir. Eser üzerindeki haklar üzerindeki hakların sınırlandırılması neticesinde, bu haklara komşu olan haklar da kendiliğinden sınırlandırılmış olmaktadır. Sınırlandırılmış olan komşu hakların kullanılması için komşu hak sahibinin izni aranmamaktadır³⁶⁸.

³⁶³ Ayiter, s. 72.

³⁶⁴ Ateş, Sınırlandırma, s. 201.

³⁶⁵ Suluk ve diğerleri, s. 118.

³⁶⁶ Suluk ve diğerleri, s. 118.

³⁶⁷ Erel, Sanat, s. 206-207.

³⁶⁸ Erel, Sanat, s. 214.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİKRİ VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDA TELİF HAKKI

SINIRLANDIRMALARI

I. GENEL OLARAK

Telif Hakkı koruması altındaki eserler fikri mülkiyet hakları kapsamındadır. Fikri mülkiyet hakları, mutlak ve sınırsız gibi gözüktüğü de sınırlamaları mevcuttur³⁶⁹. Nitekim, hukuk düzeninde yer alan hiçbir hak mutlak ve sınırsız surette tanınmamıştır. Bu nedendir ki, fikir ve sanat eserleri üzerindeki telif hakkından kaynaklanan her türlü yetkinin nerede başlayıp, nerede biteceği hukuken belirlenmiş olup; üçüncü kişilerin telif hakkına haiz eserlere yaptıkları müdahalelerin hangi durumlarda hukuka uygun bir hal olarak nitelendirilebileceği hukuk sistemlerince açıklanmıştır³⁷⁰. Örneğin, Türk hukuk sisteminde FSEK kapsamında md. 30 ila 47 arasında telif hakkının sınırlandırmaları düzenlenmiştir.

Telif hakkı ile korunan eserler, -tezimizin önceki bölümlerinde değindiğimiz gibi- meydana getirilirken sahibinin hususiyetini ve fikri çabasını yansıtmaktadır. Eser sahibinin bu yaratımındaki asıl gayesi, eserini umuma arz etmek ve ekonomik ve manevi özellikteki getirilerinden faydalanmaktır³⁷¹. Eser sahibi, bu eserini üretirken kendinden önceki üretilen eserlerden veya kendiliğinden yaşadığı toplumda sırf yaşadığı için edindiği kültürel birikimden faydalanması kaçınılmazdır. Toplumu ileri bir seviyeye taşıyıcı rol üstlenebilecek eserlerden belirli şartlarda eser sahibinin izni olmaksızın yararlanma ve eser üzerindeki bilgilerin, düşüncelerin kitleler arasında hızlıca paylaşımı ile toplumsal ilerleme sağlanabilecektir. Ancak burada, eser sahibinin, eseri meydana getirirken ve umuma arz ederken yaptığı masrafları ve ayrıca eserden beklediği iktisadi faydayı gözetmek gerekmektedir. Çünkü eser sahibi, eser üzerinden maddi olarak faydalanamazsa eser üretmek iradesi zayıflayacaktır³⁷².

Kural olarak, eser sahibinin eseri üzerinde yetkileri, bir eşyaya sahip kişinin mülkiyet hakkındaki gibi mutlak olsa da; bireyin ve toplumun yararı için bazı

³⁶⁹ Micheal Carrier, **Cabining Intellectual Property Through a Property Paradigm**. Duke Law Journal. Cilt: 54, Sayı: 1, 2004, s. 52.

³⁷⁰ Ateş, Sınırlandırma, s. 239.

³⁷¹ Stewart S.M., **International Copyright and Neighbouring Rights**, Butterworths, London, 1983, no. 1.03'ten aktaran, Ateş, Sınırlandırma, s. 237.

³⁷² Stewart, Para, 1.05'ten aktaran, Ateş, Sınırlandırma, s. 238.

sınırlandırmalar öngörülmüştür. Bu noktada toplumsal yarar ile bireysel çıkar arasında bir denge gözetilerek sınırlandırmalar düzenlenmiş olup; sınırlandırmanın da sınırı belirlenmiştir. Aksi durum kabul edilseydi telif hakkının iinin boşaltılmasına sebep olabilecekti³⁷³.

Sınırlandırılan telif hakkı ile oluşan kullanım serbestisinin, eserin meydana getiren kişilikten, yani eser sahipliğinden veya bir sözleşme vasıtasıyla kazanılmış ya da iktisap edilmiş olunması arasında bir farklılık bulunmamaktadır³⁷⁴. Ayrıca belirtmek gerekir ki, sınırlandırılan telif hakkı sebebiyle ortaya çıkan kullanım serbestisi bir “hak” olarak nitelendirilemez. Bir hak olarak nitelendirilemezliğin sonucu olarak hakkın ihlal edildiği de ileri sürülemez. Sadece bir hukuka uygunluk sebebi olarak, telif hakkı sahibinin bir hak iddiasına karşı ileri sürülebilir bir def’i olarak değerlendirilebilir³⁷⁵.

Öğretide telif hakkına getirilen sınırlamanın özellikleri üç başlık altında incelenmiştir. Bu sınırlandırmalar; ilk olarak yaygın olmamalı ve kanunda belirtilen istisnai durumlara ve olaylara özgü olmalı, ikincil olarak eser sahibinin eser üzerindeki menfaatlerine zarar verilmemesi gerekmektedir, son olarak eserden yararlanılmayı engelleyecek derecede olmamalıdır³⁷⁶.

Bir hakkın sınırlandırılmasının sebepleri çeşitlilik arz edebilecektir. “Kamu yararı”, “kamu düzeni” ve “özel yarar” kavramları sık sık eleştirilse de hakların sınırlandırılmasında başvuru­lan mülahazalar olarak sayılmaktadırlar. Esasen, tüm hakların sınırlandırılması açısından, dikkate alınan bu kavramlar telif hakkı için de geçerlidir³⁷⁷. Gerçekten de FSEK’in sistematigi incelendiğinde “Amme İntizamı”, “Genel Menfaat”, “Hususi Menfaat” ve “Hükümete Tanınan Yetkiler” başlıkları altında dört farklı grup ile sınırlamaların ayrıldığı görülmektedir. Kanun sistematigi sınırlandırmalar açısından olumlu karşı­lansa da, öğretide eleştirilmektedir³⁷⁸. Biz de

³⁷³ Güneş, Haksız Rekabet, s. 263.

³⁷⁴ Gökyayla, s. 276.

³⁷⁵ Tekinalp, s. 209.

³⁷⁶ Bozbel, s.165; Mustafa Ateş, **Fikri Ürünlerin Umumi Mahallerde Kullanımından Doğan Hakların Takibi Sistemi ve Anayasa Mahkemesinin FSEK 41-123 Hükümüne İlişkin İptal Kararı Üzerine Bir Değerlendirme**, FMH 2010 Yıllık, İstanbul 2011, (Umumi), s. 58’den aktaran, Güneş, Haksız Rekabet, s. 275.

³⁷⁷ Ateş, Sınırlandırma, s. 239.

³⁷⁸ Kanun sistematigi açısından FSEK içerisinde 30 ila 47. Maddeler arasında yer alan eser üzerindeki haklara getirilen tahditler yer almakta iken FSEK md. 42’nin bir sınırlandırma içermemekte ve FSEK md. 45’teki düzenleme de bir sınırlandırma değil, genişletici bir hükümdür. Bununla birlikte, eser

bu eleştirilere katılarak, yasa koyucu tarafından getirilen sınırlandırmaları süre yönünden, kamusal mülahazalar ile ve özel menfaat mülahazaları olmak üzere üç ana başlık altında inceleme gayreti içerisinde bulunacağız.

Türkiye'nin de bir parçası olan Kıta Avrupası Hukuku'nda ve Anglo Sakson Hukukunda, telif hakkına yönelik yapılan yaklaşımlar farklıdır. Bu yaklaşım farklılığı, telif hakkı konusu esere ilişkin yasal düzenlemeler noktasında da açık bir şekilde görülmektedir. Telif hakkı sınırlandırmalarını ifade etmek için kullanılan kelimelerin çeşitliliği de oldukça fazladır. Temel olarak bu ifadeyi karşılamak için, "limitations", "restrictions", "permissions", "exceptions" kelimeleri kullanılabilmektedir³⁷⁹. Tezimizin kapsamı nedeniyle daha ziyade iç hukuk düzenlemeleri çerçevesinde değerlendirmeler yapılmış olup; milletlerarası düzenlemeler özel olarak ele alınmamıştır.

II. İRADİ TELİF HAKKI SINIRLANDIRMALARI

İradi telif hakkı sınırlandırmaları, eser sahibinin kendi isteğiyle, yani iradi olarak, telif hakkına yönelik belirli sınırlandırmalar getirilmesi anlamına gelmektedir. Bu tür sınırlamalar, çoğunlukla sözleşme çerçevesinde ortaya çıkar ve tarafların karşılıklı iradeleriyle şekillenebileceği gibi, tek taraflı bir irade beyanı ile gerçekleşebilecektir. Söz gelimi, vasiyetname ile murislere intikal edecek telif hakkına getirilebilecektir. Uygulamada, tek taraflı irade beyanı ile getirilen sınırlandırmalara çok sık rastlanmamaktadır. Telif hakkı devri ve ruhsat sözleşmeleri, bu kapsamda en yaygın görülen sınırlama uygulamalarıdır. Özellikle, telif hakkı devri sözleşmeleri, eser sahibinin mali haklarını tamamen veya kısmen devretmesini mümkün kılmaktadır. Bu sözleşmelerde, tarafların sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde telif hakkının kullanımına ilişkin çeşitli sınırlandırmalar getirme imkânı bulunmaktadır. Sözleşmeye dayalı devrin teorik temelleri, hukuki sistemler arasındaki monist ve düalist yaklaşımlar üzerinden değerlendirilmiştir. Türk hukukunda, eser sahipliğinin devredilemezliği ilkesi benimsenmiş olmasına rağmen, mali hakların devrine izin

üzerindeki hakkın belirli bir süreyle sınırlandırılması, FSEK'de "mali haklara ilişkin hükümler" in arasında sayılmışken, esasen "tahditler" başlığı altında sayılmalıydı. Ateş, Sınırlandırma, s. 240.

³⁷⁹ Lucie Guibault, **Copyright Limitations and Contracts, An Analysis of The Contractual Overridability of Limitations on Copyrights**, Information Law Series-9, Kluwer Law International, 2002, s. 15.

veren düzenlemeler mevcuttur. Bu kapsamda, ilgi konu tezimizde daha ziyade sözleşmeler çerçevesinde işlenmiş olup; sözleşmeye dayalı devir yoluyla, başka bir deyişle, iki taraflı irade ile karşılıklı anlaşma sonucu ortaya çıkan durumlara odaklanılacaktır.

A. Sözleşmeye Dayalı Devrin Teorik Temeli

Tezimizin önceki bölümlerinde incelediğimiz üzere, Kıta Avrupası'nda yer alan hukuki düzenlemelerde monist ve düalist teoriler temel alınmıştır. Bunun bir sonucu olarak, Kıta Avrupası'nda fikri hakları konu alan sözleşmelere ilişkin iki farklı kanuni sistem oluşmuştur.

Monist teoriyi hukuk düzenlemelerinde benimseyen sistemlerde, fikri hak, tek bir hak olarak görüldüğü için, eser üzerindeki telif hakkının iradi olarak bir hukuki muamele ile devrinin mümkün olamayacağı görülmektedir. Nitekim Alman Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 29. Maddesi bu durumu açıklamaktadır. Başka bir deyişle, eser üzerindeki haklar mali ve manevi olarak ayırlamayacağı için ne bölünerek ne de tamamen devredilebilir. Çünkü eser ile eser sahibi arasındaki görünmez ama sıkı sıkıya bir bağ olduğu için başkasına devredilemez³⁸⁰.

Düalist teoriyi hukuk düzenlemelerinde benimseyen sistemlerde ise, fikri hak, belirli parçalara bölünebilir ve bunların ayrı ayrı devri mümkün olabilmektedir. Nitekim, düalist sistemi kabul eden İsviçre'deki yasalarda bu durum görülebilmektedir³⁸¹.

Türk hukuk sistemi ise, her ne kadar “eser sahipliği teorisi”ni benimsese de; bazı yönlerine göre monist teoriden ve düalist teoriden de izler taşımaktadır. Örneğin, FSEK'e göre eser sahibi, eseri yaratma dolayısıyla bu sığata haiz olur ve bu objektif hukuki durumu miras yoluyla dahi olsa üçüncü bir kişiyeye devredemez. Bu perspektiften bakıldığında, FSEK'in monist teorisinin uygulandığı sistemlere benzediğı söylenebilir. FSEK'de eser sahibinin statüsünün devredilemezliğı düzenlenmiştir. Bunun yanında, FSEK hem saymak suretiyle açıkladığı mali hakların devrine hem de

³⁸⁰ Manfred Rehbinder, **Urheberrecht**, 12. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2002, s. 239.

³⁸¹ İsviçre Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (URG), açıkça eser sahibinin eser üzerindeki hakkının devredilebileceğini ve miras yoluyla geçebileceğini kabul etmiştir (URG md. 16/I).

bu hakların tamamen devrine de imkân tanımaktadır. Bu perspektiften ise, FSEK'in düalist teorisinin uygulandığı sistemlere benzediği söylenebilir.

B. Devrin Konusunun Sadece Mali Haklar Olabilmesi

Yukarıda açıkladığımız üzere, Türk hukuk sistemi, “eser sahipliği teorisi”ni benimsemiş bir fikir ve sanat eserleri kanununa sahiptir. Bu sahiplik, eser sahibinin eseri yaratması ile meydana gelen, başkasına devir veya miras yoluyla intikali mümkün olmayan objektif bir durumu ifade etmektedir. Başka bir deyişle, eserin dış dünyada eserin yaratıcısı tarafından meydana getirilmesi ile “eserin yaratıcısı”, eser üzerindeki bütün manevi ve mali hakların kendisinde birleştiği bir sıfat olan “eser sahibi” sıfatını almaktadır. Gerçekten de, eserin ortaya çıkması yaratıcısının hususiyeti ve yaratan kişinin fikrinin yansıması sonucu olmaktadır. Eser üzerindeki mali hakların devri mümkün olabilse dahi, eser sahibi bu sıfatını kaybedemez. Eser sahibi ile eser arasındaki görünmez bağ o kadar kuvvetlidir ki, eser üzerindeki telif hakkının tamamen devrine imkan vermez³⁸². Söz gelimi, şair olan A kişisi ile B kişisi arasında A kişinin yazmış olduğu bir şiirin devrini konu alan şiir üzerindeki şiirin yayınlanıp yayınlanmayacağı veya hangi ad altında yayınlanacağı veya şiir üzerindeki kendisi ya da üçüncü kişilerin yapacağı değişikliklere müdahale etmek dahil olmak üzere tüm hak ve yetkilerin B kişisine ait olacağının hüküm altına alındığı bir devir sözleşmesi kurulamaz. Eseri meydana getiren kişi olan eser sahibi, eseri meydana getirirken yaratıcılığını katmasıyla eser ile benzersiz ve görünmez bir bağ mevcudiyeti olduğu için bu bağın devri mümkün olamayacaktır³⁸³. Türk hukukunda da hem pozitif hukuk normlarında³⁸⁴ hem de öğretide³⁸⁵ eser sahipliğinin devredilemeyeceği kabul edilmekte olup; bunun aksi düzenlenen sözleşmeler geçerli olmayacaktır. FSEK, yalnızca eser sahibinin veya mirasçılarının, ancak kanunda tanınan mali haklardan

³⁸² Tekinalp, s. 211.

³⁸³ Tekinalp, s. 211.

³⁸⁴ FSEK md. 8/1: “Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir.”.

FSEK md. 13/1: “Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve manevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür. Eser sahibine tanınan hak ve salahiyetler eserin bütününe ve parçalarına şamildir.”.

TBK md. 19: “Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır. Borçlu, yazılı bir borç tanımına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz.”

³⁸⁵ Tekinalp, s. 211.

vazgeçebileceğini düzenlemiştir³⁸⁶. Kanun koyucu, telif hakkını mali ve manevi olarak ayırmıştır ve mali haklar üzerindeki tasarruf yetkisini tanımlamış ve devredilmesi noktasında yasaklama getirmemiştir³⁸⁷.

Özetle, yalnızca mali haklar eser sahibinin izni ile tasarruf işlemlerine konu edinilebilir. Mali haklar, eser sahibine eser üzerinden iktisaden yararlanmaya imkan sağlayan haklar oldukları için, FSEK kapsamında da eser sahibine doğrudan verilen haklardandır³⁸⁸. Ancak, uygulamada eserlerin yaratıcısı olan eser sahipleri bir eserden elde edilebilecek iktisadi fayda için başlangıç sermayesinden yoksundurlar³⁸⁹. Eserden elde edilecek iktisadi fayda için sermaye sahibi üçüncü şahısların katkısı önemlidir. Bu kapsamda FSEK de, eser sahibine eseri üzerindeki telif hakkından mali hakları için hukuki tasarruflarda bulunabilmesine izin vermiştir.

C. Konusuna Göre Sözleşme Türleri ve Sınırlandırmalar

1. Ruhsat Sözleşmeleri

a. Genel Olarak

Ruhsat sözleşmelerinin konusu dahilinde, hakkın devri bulunmadığından taraflar iradi olarak sözleşmesel şartlar altında eser sahibinin eser üzerindeki telif hakkını sınırlandırabileceklerdir. Taraflar, kullanım yetkisinin devri işlemini bir şarta bağlayabileceklerdir³⁹⁰. Kullanım yetkisi devredilen hakkın, hangi yerlerde kullanılabileceği hususuna yönelik FSEK kapsamında sınırlayıcı bir hüküm bulunmadığından, taraflar kullanım yetkisinin yer ve zaman itibarıyla sınırlarını iradi olarak düzenleyebileceklerdir. Taraflar yapacakları sözleşmelerde, uyuşmazlığa uygulanacak hukuku MÖHUK md. 28 uyarınca belirleme serbestisine sahiptirler³⁹¹.

Kanun koyucu madde 9 ve 10'da zorunlu ruhsata (lisansa) ilişkin hükümleri düzenlemiştir. Bir kişi, kanundan kaynaklanan yetkisi ile hukuksal yollara başvurmak suretiyle hakkın sahibini ruhsat (lisans) sözleşmesi yapmak için zorlayabiliyorsa, burada zorunlu ruhsat (lisans)tan bahsedilecektir. FSEK 43/2. maddesi, sahnelenen

³⁸⁶ Bkz. FSEK md. 60.

³⁸⁷ Bkz. FSEK md. 48.

³⁸⁸ Erel, Sanat, s. 133.

³⁸⁹ Hirsch, Fikri Say, s. 205.

³⁹⁰ Arslanlı, s. 172.

³⁹¹ Bkz. MÖHUK md. 28.

eserler dışındaki eser, icra, fonogram ve yapımlar için ilgili meslek birlikleriyle anlaşma yaparak izin alınması, ödemelerin bu birliklere yapılması ve kullanılan eserlere ilişkin listelerin bildirilmesi zorunluluğunu düzenlemektedir. Bir kişi, yasal yollara başvurmadan lisans alabildiğinde, bu durumda kanuni lisanstan bahsedilir³⁹².

Telif hakkı, içerdiği mali ve manevi hakların bütünüdür. Manevi haklarda olduğu gibi, Mali hakların kullanım yetkileri de devredilebilmektedir. Buradaki temel ayrım, mali hakkın devrinde “hak” devralanın malvarlığına geçmekteyken; kullanım yetkisinin devrinde ise hak kullanım yetkisini devralanın malvarlığına geçmemektedir³⁹³. FSEK, md. 48/2’de açık bir şekilde kullanım yetkisinin devrini düzenlemiştir. Kanunda ifade edildiği şekliyle, “ruhsat” kullanım yetkisinin devri için kullanılsa da; uygulamada daha çok “lisans” ifadesi tercih edilmektedir³⁹⁴.

FSEK’de tasarruflar başlığı altında düzenleme alanı bulsa da, kullanım yetkisinin devredilmesinin bir tasarruf işlemi³⁹⁵ mi yoksa borç doğuran³⁹⁶ bir işlem mi olduğu tartışmalıdır. FSEK’de düzenlendiği şekliyle, kullanım yetkisinin devri işlemini tasarruf işlemi olarak değerlendirmek kanımızca daha uygun olacaktır.

Kullanım yetkisinin bir tasarruf işlemi ile başkasına devredilmiş olan bir mali hak, tamamen gerçek anlamda devredilebilecektir³⁹⁷. Burada herhangi bir kısıtlayıcı hüküm yer almamaktadır. Bunun yanında bir eser üzerindeki mali hakların kullanım yetkisini devredilmesi durumunda, eser sahibinin uhdesinde kalan mali hakkın içeriği sınırlanmış olacaktır. Bunun bir sonucu olarak, üzerinde kullanım hakkının devri tasarruf işlemi yapılmış bir mali hak devredilirse, üzerindeki bu ruhsat ile devredilecektir³⁹⁸. Böylece ruhsat sahibi, sahip olduğu yetkilerle birlikte mali hakkın sahibine veya sahip olduğu yetkiyi kullanmayı engelleyici herhangi bir unsura karşı hukuki olarak haklarını koruyabilecektir³⁹⁹.

FSEK kapsamında eser vasfına sahip olan metalar sözleşme konusu edilebilir. Kanun koyucu, FSEK’de telif hakkının iki farklı sözleşmeye konu olabileceğini düzenlemiştir. Bunlar ruhsat sözleşmesi olarak isimlendirilen kullanım yetkisinin

³⁹² Tekinalp, s. 230.

³⁹³ Güneş, Sanat, s. 27.

³⁹⁴ Gökyayla, s. 49.

³⁹⁵ Arslanlı ve Gökyayla bu görüştedir.

³⁹⁶ Hirsch ve Ayiter bu görüştedir.

³⁹⁷ Gökyayla, s. 50-51.

³⁹⁸ Arslanlı, s. 174-175; Erel, Sanat, s. 304.

³⁹⁹ Erel, Sanat, s. 304.

devri ve telif hakkının devralanın malvarlığına geçtiği telif hakkının devri sözleşmeleridir. Diğer bir deyişle, ruhsat sözleşmesinin, telif hakkı devir sözleşmesinden ayrılan temel farkı; ruhsat sözleşmelerinde telif hakkı sahibinin hakları devrolmaz, ruhsat ile devralan kişi sadece kullanım yetkisine sahip olur⁴⁰⁰.

b. Sözleşmeyle Getirilebilecek Sınırlandırmalar

Ruhsat devralan ve devreden mali hakkın kullanım yetkisinin devrini konu alan sözleşmede; içerik, zaman ya da yer açısından sınırlandırma getirebilecektir. Bununla birlikte sınırlandırma sonrası, yetkiler farklı kişilere de devredilebilecektir⁴⁰¹. Buradaki sınırlandırma, iradi olarak taraflarca getirilebilmesi uygulamada rastlanan bir durumdur.

2. Telif Hakkının Devri Sözleşmeleri

a. Genel Olarak Sözleşmelerin Konusu

Telif hakkı, eser yaratıcısının hususiyetini göstererek dış dünyada meydana getirdiği eser üzerindeki mali ve manevi yetkilerinin tamamını içeren bir haktır. Eserin dış dünyada meydana gelmesi ile birlikte doğan bu mutlak haklar, eser sahibine tanınan telif hakkının sağladığı yetkiler olarak ifade edilebilecektir⁴⁰².

Telif Hakkının devri, haktan kaynaklanan yetkilerin eser sahibi tarafından kendi isteği ile iradi olarak devredilmesi anlamına gelmektedir. Yukarıda açıkladığımız üzere, eser sahipliğinin tüm hak ve yetkilerinin üçüncü bir kişiye devredilmesi mümkün değildir. Yaratıcının şahsında eseri yaratması sonucu ortaya çıkan eser sahipliği olarak ifade edilen objektif bir hukuki durumdur ve başlarına devredilemez ve miras yoluyla da mirasçılara intikal edilemez⁴⁰³.

Eser sahibi, eserin dış dünyada meydana gelmesinden itibaren eser üzerindeki mali ve manevi hakların tamamını oluşturan telif hakkına mutlak olarak sahiptir. Eser üzerindeki, telif hakkından kaynaklanan tüm yetkileri kullanmada münhasır yetki sahibidir. Bunun bir sonucu olarak, eser sahibi, eseri üzerindeki her şekilde tasarrufta

⁴⁰⁰ Gökyayla, s. 241.

⁴⁰¹ Hatice Kübra Ercoşkun Şenol, **Mali Hakları Veya Kullanım Hakkını Devralanların Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması**. Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, 2013, s.50.

⁴⁰² Gökyayla, s. 24.

⁴⁰³ Ayiter, s. 199.

bulunabilecektir. Bu tasarruf, eser sahibinin eser üzerindeki telif hakkından yararlanma ve kullanmasıdır⁴⁰⁴. Eser sahibi, bu haklarından kaynaklanan yetkileri kullanarak hem eser üzerinden iktisadi fayda sağlayabilecektir hem de eserine karşı yapılacak olası saldırıları da önleyebilecektir.

Telif hakkının devri, hakkın içerdeki yetkilerin devri olarak tanımlanabilecektir. Telif hakkı, içerdiği mali ve manevi hakların bütününe ifade etmektedir. Telif hakkı her ne kadar mutlak bir hak olsa da, telif hakkının içerisinde yer alan mali haklardan kaynaklanan yetkilerin tamamının veya bir kısmının devri mümkündür. Başka bir deyişle, mutlak olarak telif hakkı hem mali hem de manevi hakları içerse de devir sadece mali haklardan kaynaklanan yetkiler için hüküm ve sonuç doğurmaktadır. Eser üzerindeki tüm haklar, eser sahibinin tasarrufunda tek bir vücut iken, telif hakkının devri durumunda sadece mali haklardan kaynaklanan yetkilerin devrinin mümkün olması, manevi haklardan kaynaklanan yetkilerin devre konu olmasının mümkün olmaması sebebiyledir.

Telif hakkının devri, yalnızca mali haklar bakımından gerçekleşir. Telif hakkının devrine yönelik her türlü tasarruf, mali haklar bakımından gerçekleşir. Manevi hakları, herhangi bir devre konu olacak şekilde sözleşmeye veya tasarrufa konu eden bir hukuki işlem geçersiz olacaktır. Eser sahibi, devir konusuna mali haklarının yanında manevi hakların devrini de konu eden bir sözleşmeye taraf olsa dahi, manevi hakların devrine ilişkin kısımlar hükümsüz olarak kabul edilir⁴⁰⁵. Kanun Koyucunun, FSEK'in dördüncü bölümünde yer verdiği "sözleşme ve tasarruflar" başlıklı kısımda telif hakkının hangi işlemlere konu olabileceğini düzenlediği görülmektedir. Bu düzenlemelerde, sadece mali hakların sözleşme ve tasarruflara konu edilebileceğine yer verildiği için, manevi hakların herhangi bir hukuki işlemle devredilemeyeceği anlaşılmaktadır.

Manevi hakların ise tamamen değil, yalnızca kullanım yetkilerinin sağlar arası bir hukuki işlemle ya da ölüme bağlı bir tasarrufla devrinin mümkün olacağı öğretide kabul edilmektedir⁴⁰⁶. Nitekim FSEK md. 19'da yer alan hükümde, eser üzerindeki manevi haklardan kaynaklanan yetkilerin kullanımının sadece eser sahibi tarafından

⁴⁰⁴ Beşiroğlu, s. 375-376.

⁴⁰⁵ Ayiter, s. 206; Bozbel, s. 238.

⁴⁰⁶ Yarsuvat, s. 128-129; Gökyayla, s. 54.

başka bir kişiye devredebileceğini düzenlenmiştir⁴⁰⁷. Miras yoluyla manevi hakların kullanma yetkilerinin intikal ettiği kişiler ise, bu yetkileri başka birine devredemeyecektir. Başka bir deyişle, manevi hakların devri yalnızca eser sahibi tarafından yapılabilecektir⁴⁰⁸. Bu durumda, manevi haklar üzerinde hukuken geçerli bir devir gerçekleşmeyecektir.

FSEK’de manevi haklardan kaynaklanan yetkilerin kullanımının devrinin hangi şekil ile olacağı düzenlenmemiştir. Kanunda mali haklara ilişkin yer alan hükümlerin manevi haklar bakımından da kıyas yoluyla uygulanabilecekken, manevi hakların devrinin şekil şartları bakımından uygulanamaz⁴⁰⁹.

FSEK’de her ne kadar manevi haklardan kaynaklanan yetkilerin kullanımının devrinin şekline ilişkin bir düzenleme olmasa da, eser sahibi tarafından verilen manevi hakların kullanımının iznine ilişkin md. 14/3’de ve md. 16/3’da düzenlemeler yer almaktadır. Bunlardan ilki Umuma Arz Salahiyeti başlıklı madde içerisindedir. FSEK’e göre, eserin kamuya sunulması ya da sunuş şekli, eser sahibinin şerefine ve/veya itibarına zarar verici nitelikte ise, eser sahibi, bu hakkın kullanılması için yazılı izin vermiş olsa dahi, eserinin ve işlenerek oluşturulan işlenmiş eserin kamuya sunulmasını ve/veya tanıtılmasını engelleme hakkına sahiptir. Kanun koyucunun buradaki amacı, hukuk düzeni içerisinde yazılı bir izin verilse bile bunun eser sahibinin şeref ve itibarını korumaya yönelik bir sınır koymaktır. Eserde Değişiklik Yapılmasını Menetmek başlıklı ikinci madde içerisinde de, manevi haklardan kaynaklanan yetkilerinin kullanımına ilişkin izin verilebileceği düzenlenmiştir. Yer alan düzenlemeye göre, eser sahibinin şeref ve itibarını koruma hakkı, herhangi bir şerh olmaksızın yazılı izin ile bu hakkın kullanım yetkisi başka birine verilmiş olsa bile geçerlidir. Eser sahibi, eserinin özünü bozar veya eser sahibinin şeref ve itibarına zarar veren değişikliklerin yapılmasını engelleyebilir. Görüleceği üzere, her iki düzenlemede de eser sahibin şeref ve itibarı en üst düzeyde korunmaktadır. Buna göre, eser üzerindeki manevi haklardan kaynaklanan yetkilerini devralanlar eser sahibinin şerefine ve itibarını korumada en azami derece özen göstermek zarureti içerisindedirler. Kanun koyucu, eser sahibinin telif hakkı üzerindeki tasarruflarını sınırlamıştır.

⁴⁰⁷ Ayiter, s. 206.

⁴⁰⁸ Erel, Sanat, s. 294.

⁴⁰⁹ Arslanlı, s. 171.

b. Sözleşmeye Konu Eserin Tamamlanmış Olmasına Gerek Olmadığı Sözleşme ile Telif Hakkının Devri

Telif hakkının devrini konu alan sözleşmelerde, sözleşmenin konusu oluşturan eserin tamamlanmış olması şart değildir. Henüz tamamlanmamış veya ileride tamamlanmasını konu alan eserlerin üzerinde doğacak telif hakkının devri de mümkündür⁴¹⁰. Eseri meydana getirecek kişi, henüz eseri meydana getirme aşamasında veya henüz öncesinde henüz meydana gelmemiş eser üzerindeki telif hakkının, mali haklar kısmında yer alan hak ve kullanım yetkilerini tasarruf işlemlerine konu edebileceğine ilişkin taahhütlerde bulunabilecektir. Kanunumuz FSEK md. 50’de buna ilişkin hükümleri düzenlemiştir. Kanun koyucu, burada oluşturulacak sözleşmelere bir sınırlandırma getirmiştir. Anılan kanun maddesinin ikinci fıkrasında, eser sahibine ve karşı tarafa bir yıllık ihbar süresi ile sözleşmeyi feshedebileceklerine dair hak tanımıştır. Bu hak ile, eser sahibi olacak olan yazarın ileride meydana getireceği eserlerinin yayma ve çoğaltma haklarını bir yayınevine devretmesi mümkünken; eser sahibi ve yayınevi ihbar sürelerine uymak koşulları ile sözleşmeyi feshedebileceklerdir. Kanun koyucu tarafından tanınan bu fesih yetkisi, herhangi bir şart veya cezai şart gibi bir zorlaştırmaya bağlanmadığı için taraflar kendi iradeleri ile sözleşmeye hüküm olarak eklemeyeceklerdir⁴¹¹. Kanun tarafından taraflara tanınan fesih yetkisi, henüz meydana getirilmemiş ve ileriye yönelik meydana getirme taahhüdünde bulunulan bir ya da birden fazla esere ilişkin olmamakla birlikte; eser yaratıcısının eserlerinin tamamı ya da sözleşme ile belirlenmiş bir eser türü kapsamında meydana getirilecek bütün eserlere ilişkin taahhüt olması halinde uygulama alanı bulacaktır⁴¹².

Kanun koyucunun telif hakkının devrinin sözleşme ile devrine ilişkin hükümlerin yer aldığı FSEK md. 50’nin üçüncü fıkrasında ise, kurulan sözleşmenin kendiliğinden sona ermesine yol açacak durumları da düzenlemiştir. İlgili madde hükmü gereğince, eser henüz meydana getirilmeden, eser sahibinin hayatını kaybetmesi veya herhangi bir sebeple eseri tamamlama yetilerinden yoksun kalması veya eser sahibine herhangi bir kusuru atfedilemez iken eserin meydana getirilmesi olanaksız bir hale gelmişse sözleşme kapsamında verilmiş taahhütler herhangi bir

⁴¹⁰ Öztan, s. 572-573; Erel, Sanat, s. 296-297; Bozbel, s. 241.

⁴¹¹ Ayiter, s. 215.

⁴¹² Bozbel, s. 248; Ayiter, s. 215-216.

bildirime gerek olmaksızın kendiliğinden geçersiz hale gelir. Bunun yanında başkaca kendiliğinden sona erme sebepleri ise, sözleşmenin diğer tarafının mali bir güçlüğe girmesi, iflas etmesi ya da sözleşme ile devraldığı mali hakları kullanabilecek yeterliliği kaybetmesi (aciz hali içinde bulunması) veya mali hakları kullanma yetkilerini kusuru bulunmaksızın kaybetmesi durumlarıdır.

c. Telif Hakkına Etkisine Göre Telif Hakkının Devri Sözleşmelerinin Sınıflandırılması

Kanun Koyucu FSEK'in dördüncü bölümünde yer verdiği sözleşme ve tasarruflar başlığı altında yer alan hükümlerde telif hakkının sözleşmeye hangi şekil ve şartlarda konu olabileceğini düzenlemiştir. Kanun koyucu kanun lafzında "sözleşmeler" kelimesini kullansa da, burada aslında kastedilen iki taraflı yapılan hukuki işlem ile telif hakkının mali haklarının devrine ilişkin tasarrufudur. Başka bir ifade ile, mali hakkın devrini konu alan sözleşmeler, nitelik olarak bir tasarrufi sözleşmedir⁴¹³. Kanun lafzında kullanılan "sözleşmeler" kelimesi, taahhüt işlemi niteliğindeki devir borcunun meydana geldiği "sözleşmeler"i ifade etmek için kullanılmıştır. Sözleşme sayesinde, eser sahibi eseri üzerinde doğmuş mali hakların devrini taahhüt etmiş olmaktadır. Sözleşme ile, sadece mali hakların kendisinin veya kullanım yetkilerinin devri konusunda ileriki bir zamanda hukuki bir tasarruf eylemi yapma hususundaki vaat ortaya konulmaktadır⁴¹⁴. Taahhüt sonucu, mali hakları ya da kullanım yetkilerini kazacak olan sözleşmenin diğer tarafı olan kişi bu hakların veya kullanım yetkilerinin şahsına devri hususunda şahsi talep hakkına sahip olacaktır⁴¹⁵.

Telif hakkının devri, mali hakların devrine ilişkin taahhüt ve tasarruf işlemleriyle gerçekleştirilir. Taahhüt işlemleri, mali hakların devrinin ileride gerçekleşeceğini taahhüt etmektir. Tasarruf işlemleri ise mali hakların devrini veya mali hakka ilişkin kullanım yetkisinin devrini (ruhsat) doğrudan gerçekleştirmektir. Tasarruf işlemleri, kişilerin malvarlığını doğrudan etkileyen hukuki işlemlerdir. Bu işlemler, tek taraflı olabileceği gibi sözleşme şeklinde de olabilir. FSEK'de tasarruf

⁴¹³ Arslanlı, s. 172-173; Ayiter, s. 206-207.

⁴¹⁴ Erel, Sanat, s. 294 ; Suluk ve diğerleri, 2018, s. 118.

⁴¹⁵ Erel, Sanat, s. 295 ; Öztan, s. 573.

işlemleri, mali hakkın devri veya mali hakka ilişkin kullanım yetkisinin devri (ruhsat) olarak tanımlanmaktadır⁴¹⁶.

Mali hakkın devri, bir mali hakkın sahibinin, o hakkı başka bir kişiye doğrudan devretmesidir. Tasarruf işlemleri, bir mali hakkın sahibinin, o hakkı başka bir kişiye doğrudan devretmesi veya bir mali hakka ilişkin kullanım yetkisini başka bir kişiye doğrudan vermesidir⁴¹⁷. Mali hakkın devrine yönelik hukuki bir tasarruf işleminin meydana gelebilmesi için, öncelikle devredilecek hakkın doğduğu eserin dış dünyada yaratılmış olması gerekir⁴¹⁸. Bu, FSEK md.48/3 hükmüne dayanmaktadır. FSEK m.48/3 hükmüne göre, henüz dış dünyada meydana gelmemiş ya da tamamlanmış olmayan ürünler üzerinde tasarruf işlemleri söz konusu olamaz⁴¹⁹. Ancak, bu tür ürünler üzerinde taahhüt işlemleri yapılmasında hukuki bir engel yoktur. Mali hakkın devrine ilişkin bir tasarruf işleminin yapılabilmesi için, eser sahibinin malvarlığında o hakkın var olması gerekir. Diğer bir ifade ile, ürünün FSEK kapsamında bir eser niteliğine sahip olmasıyla mümkündür⁴²⁰. Eser sahibi, mali haklarını devretme konusunda serbest iradeye sahiptir. Bu hak, eser sahibinin malvarlığı hakları içerisinde yer aldığından, eser sahibinin herhangi bir gerekçe göstermeksizin mali haklarını devretme hakkı vardır.

Mali hakkın devri, hukuki niteliği nedeniyle bir tasarruf işlemi olarak kabul edilir. Diğer bir deyişle, mali hakkın devredilen kişinin malvarlığından çıkarak devralan kişinin malvarlığına geçmesidir. Öğretide, mali hakkın devrinin, alacağın devri gibi soyut ve aynı etkileri olan bir tasarruf işlemi niteliğinde olduğu yönünde hâkim bir görüş mevcuttur⁴²¹. Bu, hukuki gerekçenin geçerli olmaması veya gerçekleşmemesi durumunda dahi, mali hakkın devrinin geçerli olacağı anlamına gelir. Bu nedenle, hukuki sebebin geçerli olmamasının veya gerçekleşmemesinin, mali hakkın devrine olumsuz etkisi olmayacaktır. Fakat, hukuki sebebin geçerli olmaması

⁴¹⁶ Tekinalp, s. 217.

⁴¹⁷ Erel, Sanat, s. 294.

⁴¹⁸ Öztan, s. 552.

⁴¹⁹ Yargıtay da, Yargıtay 11.HD.'nin T. 18.03.2014, E. 2012/15689, K. 2014/5290 sayılı kararında benzer görüştedir, (<http://www.kazanci.com.tr>).

⁴²⁰ Ayiter, s. 214; Erel, Sanat, s. 296.

⁴²¹ Arslanlı, s. 172; Ayiter, s. 206-207; Tekinalp, s. 217 ; Öztan, s. 559; Erel, Sanat, s. 302-303; Bozbel, s. 250.

halinde, devralan bakımından sebepsiz zenginleşme durumu meydana gelebileceği için FSEK md. 53/2 ve TBK md. 77'e başvurulabilecektir⁴²².

Arslanlı açısından, mali hakkın devri, alacağın devri gibi soyut bir işlemdir. Bu, mali hakkın devri işleminin, hukuki sebebinin geçerli olmaması veya gerçekleşmemesi halinde, işlemin geçerliliğini etkilemediği anlamına gelir. Arslanlı, taahhüt ve tasarruf işlemlerinin, aynı sözleşmede birleşmesi halinde, bu işlemlerin bir bütün oluşturduğunu savunmaktadır. Bu halde, birinde mevcut olan sakatlığın diğerini de etkileyebileceğini ifade etmektedir⁴²³.

Mali hakkın devri işlemi, devredilen mali hakların devralanın malvarlığına geçmesi sonucunu doğurur. Ancak, bu durum, devreden eser sahibinin malvarlığından tamamen çıktığı anlamına gelmez. Eser sahibi, devredilen mali haklar üzerindeki hak ve yetkilerini tamamen kaybetmez. Örneğin, eser sahibinin, devredilen mali hakları ihlal edildiğinde, hakkın korunması için gerekli önlemlerin alınmasını talep etme hakkı vardır. Bunun yanında, devredilen mali hakların üçüncü bir kişiye devredilebilmesi için eser sahibinin izni gerekir. Ayrıca, devralan kişi, bu hakları kullanma borcu altındadır ve kullanmadığı takdirde, eser sahibinin cayma hakkı doğacaktır. Tüm bu gerekçeler kapsamında, mali hakkın devri, devredilen mali hakların devralanın malvarlığına geçmesine neden olurken, devreden eser sahibinin malvarlığından tamamen çıkmadığı sonucuna götürmektedir.

d. Telif Hakkının Devriyle Birlikte Getirilebilecek Sınırlandırmalar

Telif hakkının devri, eser sahibinin, eserinden elde edeceği iktisadi kazançları, başka bir kişiye devretmesidir. FSEK'in 48. maddesi, telif hakkının devrini düzenlemektedir. Bu maddeye göre, eser sahibi veya mirasçıları, eser üzerindeki mali haklarını, süre, yer ve içerik itibarıyla sınırlı veya sınırsız olarak, karşılığında bir bedel ödenmesi (ivazlı) veya ödenmemesi (ivazsız) koşuluyla devredebilirler⁴²⁴. Yasa, mali hakların devrinde sınırlayıcı bir yaklaşım benimsememiştir. Bu nedenle, telif hakkı sahipleri hakkı yer, süre ve kapsam itibarıyla sınırlandırabileceklerdir ancak bunun karar vericisi yine kendileri olacaktır.

⁴²² Bozbel, s.250.

⁴²³ Arslanlı, s. 177.

⁴²⁴ Tekinalp, s. 217.

Telif hakkının devri, eser sahibinin mali haklarını başka bir kişiye geçirmesi işlemidir. Bu işlemle, mali haklar devredilen kişinin malvarlığına geçer. Ancak, telif hakkının devri diğer malvarlığı haklarının devri ile aynı sonuçlar doğurmamaktadır. Telif hakkının devrinde, devralan kişi mali hakları sözleşmede belirlenen şekilde kullanmak zorundadır. Ayrıca, mali hakları kullanırken eser sahibinin manevi haklarını da gözetmelidir⁴²⁵.

Mali hakların devri, eserin var olması ve eser sahibinin tasarruf yetkisine sahip olması koşuluna bağlıdır. Bu koşullar sağlandığında, mali haklar devredilmiş olur. Ancak, mali haklar belirli bir süre veya belirli bir amaç için de devredilebilir. Ayrıca, telif hakkı, koruma süresi içinde kalmak şartıyla, süresiz veya belirli süre için devredilebilir. FSEK'in 59. maddesine göre, eser sahibi veya mirasçılarının, mali hakkını belirli bir amacın gerçekleşmesi için veya belirli bir süre için devretmeleri durumunda, artık amaca hizmet etmemesi veya sürenin dolması ile hak, resen eser sahibine geri döner. Söz temsili, temsil hakkı bir dönem için devredilebileceği gibi, belirli bir süre ile kısıtlı olarak verilmek suretiyle o kesin süre için de devredilebilir⁴²⁶. Telif hakkı sahibinin, mali haklarını belirli bir amacı gerçekleştirmek için devretmesine örnek olarak, bir akademik yayının yayma ve çoğaltma haklarının, belirli bir baskı için ve belirli bir nüsha sayısı ile sınırlı olarak bir yayıncıya devredilmesi gösterilebilir. Bu durumda, yayıncı, devredilen hakları, nüshaların tamamen satılmasıyla birlikte, eser sahibine geri vermekle yükümlüdür. Başka bir örnekte, bir resim tablosunun, yalnızca bir galeride gösterilmesine muvafakat verildiği ancak galerideki gösterim sonrası galerinin kapanması durumunda temsil hakkının devri de sonra erer ve temsil hakkı, hak sahibi olan yaratıcısına iade edilir⁴²⁷. Bu durumlarda, mali hak, amaç gerçekleştiği veya süre dolduğu için eser sahibine geri döner, başka bir deyişle iade edilir.

Telif hukukunda mali haklar, eser sahibinin eserden elde ettiği ekonomik menfaatleri kapsar. Bu haklar, eser sahibinin kişiselliğine bağlı olmayan ve başkasına devredilebilecek haklar olarak düzenlenmiştir. Ancak, mali haklar, eser sahibinin manevi hakları ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle, mali hakların devrinin de belirli bir

⁴²⁵ Şirin Aydınçık, **Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 43 ; Hatice Kübra Ercoşkun Şenol, **Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü Ve Bunun Temel Sınırı: TBK M.27**. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:74, Sayı:2, 2016, s. 50.

⁴²⁶ Arslanlı, s. 189.

⁴²⁷ Erel, Sanat, s. 317.

süre veya amaç için yapıldığı kabul edilir. Bu süre veya amacın gerçekleşmesi halinde, mali hak eser sahibine geri döner⁴²⁸. FSEK m.59 hükmü, eser sahibi ve mirasçılarının haklarını korumak için düzenlenen bir kanuni karinedir. Bu karine uyarınca, mali hakların devrinin belirli bir süre veya amaç için yapıldığı kabul edilir. Mali hakkın belirli bir amacı gerçekleştirmek için veya belirli bir süre için devredilmesi halinde, amacın veya sürenin gerçekleşmediğini ispat yükümlülüğü, devralana aittir. Bu durumda, mali hak, kendiliğinden eser sahibine geri döner. Bu durum, bozucu şartın gerçekleşmesi ile benzer sonuçlar doğurur⁴²⁹.

FSEK md. 59 hükmüne göre, mali hakların devri belirli bir süre veya amaç için yapıldığı kabul edilir. Bu süre veya amaç gerçekleşmezse, mali hak eser sahibine geri döner. Ancak, mali hakkı devralan kişinin ölümü veya iflası durumunda bu hüküm uygulanmaz. Telif hakkı belirli bir amacı gerçekleştirmek veya belirli bir süre için devredildiğinde, devreden kişinin ölümü veya iflası durumunda, mali hak devralana değil, devreden kişinin mirasçılara veya iflas masasına intikal eder. Bu durum, devreden kişinin devralana mali hakkı veya lisansı üçüncü kişilere devretme yetkisi vermemesi veya hakkın tekrar eser sahibine dönmesini istemesi halinde de geçerlidir⁴³⁰. Ancak, devralanın mirasçıları veya iflas masası da hak üzerinde tasarrufta bulunamaz. Çünkü, süre veya amacın gerçekleşmesi halinde, hak yine eser sahibine geri dönecektir. FSEK m.59 hükmünün istisnası ise devamdaki gibidir. Telif hakkının devri, eser sahibinin, mali haklarını başka bir kişiye devretmesidir. Ancak, bazı durumlarda, işin niteliği ve özelliği gereği hakkın kullanılması devralanın şahsına bağlı olabilir. Bu durumda, devralanın iflası veya ölümü halinde, hak eser sahibine geri döner. Bu hal, örneğin bir futbolcunun transferi ya da bir sanatçının menajerlik sözleşmesi gibi durumlarda söz konusu olabilir. Bu tür durumlarda, işin niteliği gereği hakkın kullanılması devralanın kişiliğine bağlı olduğundan, devralanın iflası veya ölümü halinde, hakkın devredilmesinin amacı ortadan kalkmış olur. Bu nedenle, bu tür durumlarda hak eser sahibine geri döner⁴³¹.

⁴²⁸ Erel, Sanat, s. 317.

⁴²⁹ Öztan, s. 594; Ayiter, s. 221; Bozbel, s. 264; Arslanlı, s. 189.

⁴³⁰ Erel, Sanat, s. 318.

⁴³¹ Tüysüz, s. 142.

III. İRADE DIŞI TELİF HAKKI SINIRLANDIRMALARI

İrade dışı telif hakkı sınırlandırmaları, eser sahibinin rızası dışında, milletlerarası ve iç hukuk düzenlemeleriyle getirilen kısıtlamalar olup, kamu yararı, eğitim, bilimsel araştırma ve kültürel çeşitliliğin korunması gibi yüksek toplumsal menfaatler doğrultusunda şekillendirilmiştir. Bu bağlamda, telif hakkının süre açısından sınırlandırılması, eserin kamusal mülahazalarla kullanılması ve genel menfaat gerekçesiyle yapılan diğer sınırlamalar, eser sahiplerinin haklarının korunması ile toplumsal çıkarların dengelenmesi gerekliliğinden doğmaktadır. İlgili düzenlemeler, eser sahiplerinin haklarını korurken aynı zamanda kamusal erişimi ve bilgi akışını sağlamak amacıyla önemli hukuki araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde, telif hakkına yönelik bu zorunlu sınırlamaların hukuki temelleri ve uygulamaları detaylı olarak incelenmektedir.

A. Telif Hakkının Süre Yönünden Sınırlandırılması

Telif hakkının süre yönünden kısıtlanması, telif hakkının niteliğine ilişkin görüşlere dayalı olarak tartışılan bir konudur. Bir yandan, fikri yaratıcılığı desteklemek ve eser sahibinin haklarını korumak için telif hakkının belirli bir süre ile korunması gerektiği savunulurken, diğer yandan da süresiz korumanın toplum yararına aykırı olduğu ve telif hakkına haiz eserlerin serbest dolaşımını engellediği ileri sürülmektedir⁴³².

Eser üzerindeki hakların bir süre ile sınırlı olması, eserin yaratıcısına tanınan korumanın belli bir süre sonra sona ermesi ve eserden herkesin yararlanabilmesidir⁴³³. Bu görüşe göre, eser o topluma ait olan kültürel birikimin bir parçasıdır ve toplumun ortak malıdır. Bu nedenle, eser bir süre sonra toplumun serbest kullanımına sunulmalıdır. Bir eser ancak, topluma sunulduğunda gerçek amacına ulaşabilecektir⁴³⁴.

Telif hakkının süre yönünden sınırlandırılmaması gerektiği görüşünü savunanlar, fikrî mülkiyet teorisine göre bu görüşü temellendirmektedirler⁴³⁵. Telif

⁴³² Tartışma konusuna ilişkin detaylı bilgi için bkz. Naci Kınacıoğlu, **Türkiye’de Fikrî Hakların Gelişimi ve Nazarî Esasları**, Selçuk Üniversitesi Dergisi, Prof.Dr.Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan, Sayı:1-2,1996, Nazari, s. 24 vd.

⁴³³ Ayiter, s. 149 vd.

⁴³⁴ Erel, Sanat, s. 92.

⁴³⁵ Ayiter, s. 150 vd.

hakkı ile korunan eserler maddi mallar kadar değerli olduğu ve yaratıcının kişiliği ve ismiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu için, telif hakkının süre yönünden sınırlandırılmaması gerektiği savunulmaktadır. Bu görüş, telif hakkına haiz eserlerin maddi mallardan farklı bir nitelik taşıdığına ve bu nedenle de farklı bir koruma rejimine tabi tutulması gerektiği dikkate alınarak temellendirilmektedir⁴³⁶. Bunun bir yansıması olarak denilebilir ki, fikrî eserler, maddi mallar kadar değerlidir ve korunmayı hak eder⁴³⁷. Ülkelerin fikrî haklarda farklı koruma süreleri uygulaması, bu hakların aynı zamanda bir kültür politikası konusu olduğunu göstermektedir. Matbaa imtiyazlarından bugüne süren gelenek, hukuk sistemlerinde yer bulmuş ve telif hakkı sürelerine bağlanmıştır⁴³⁸.

1. Mali Haklar Yönünden

Bern Anlaşması'na göre, fikri mülkiyet eserleri, eser sahibinin hayatı boyunca ve ölümünden sonra 50 yıl boyunca korunur. Taraf devletler, kendi yasalarında bu süreden daha kısa bir koruma süresi belirleyemezler⁴³⁹.

FSEK'in 27. maddesi uyarınca, fikri eserlerin koruma süresi, eser sahibinin ömrü boyunca ve ölümünden sonraki yetmiş yıldır. Bu süre, eser sahibinin yaşam süresine ek olarak, eser sahibinin ölümünden sonraki yetmiş yıl olarak belirlenmiştir. Bu süre, fikri eserlerin korunmasını güçlendirmek ve eser sahibinin haklarını korumak amacıyla getirilmiştir. Ancak, eser sahibinin ölümünden 70 yıl sonra, eser alenileşmemiş olsa bile artık kamunun malı niteliğine sahip olur⁴⁴⁰. Eser sahibinin ölümü sonrası alenileşen eserler için ise koruma süresi, eser sahibinin ölümünden sonra 70 senedir. Birden fazla eser sahibinin olduğu durumlarda, eser üzerindeki koruma süresi, hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl sonra son bulacaktır.

⁴³⁶ Erel, Sanat, s. 93 vd.

⁴³⁷ Gökyayla, s. 249.

⁴³⁸ Arslanlı, s. 117; Erel, Sanat, s. 110.

⁴³⁹ Arslanlı, s. 118.

⁴⁴⁰ Arslanlı, s. 118 Fikrî eser sahibinin ölümünden 70 yıl sonra, eser alenileşmemiş olsa bile, kamunun yararı mirasçılarının çıkarlarından daha ağır bastığı için, eserin kamuya ait olacağı öğretilde yaygın olarak kabul edilmektedir. Ayiter, s. 152; Gökyayla, s. 280.

2. Manevi Haklar Yönünden

FSEK, eser sahibinin malî hakları yönünden koruma süresini açıkça belirlerken, manevî hakların koruma süresine ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Ancak, FSEK'in 19/1. maddesine göre, eser sahibinin ölümünden sonra manevî haklarının kullanılması, vasiyeti tenfiz memuru, sağ kalan eş ve çocuklar, mansup mirasçılar, ana baba ve kardeşler tarafından yapılır. Bu kişilerin en sonuncusunun ölümüne kadar eser koruma altında kalır ve sonrasında kamuya mal olur⁴⁴¹. Eser sahibinin malî haklarını kullanabilmesi için hayatta olması gerektiğine göre, manevî haklarını da aynı süre içinde kullanabileceği kabul edilmektedir⁴⁴². Eser sahibinin ölümünden sonra da, malî hakların korunmaya devam etmesi halinde, manevî hakların da korunmaya devam etmesi gerekmektedir⁴⁴³.

Eser sahibinin, eserinin şeref ve itibarını zedeleyecek biçimde yayımlanmasını, eserinin değiştirilmesini veya eserinin gerçek sahibinin belirlenmesini engelleme yetkileri, eser sahibinin mali hakları devam ettiği süre sürece ve vefatından sonra yetmiş yıl süreyle devam edecektir⁴⁴⁴. Uluslararası fikrî haklar sözleşmeleri⁴⁴⁵, eser sahibinin ölümünden sonra da manevî haklarının korunmasını öngörmektedir. Bunun nedeni, bazı durumlarda mali hakların kullanılması için manevi hakların kullanılmasının zorunlu olmasıdır⁴⁴⁶.

B. Telif Hakkının Kamusal Mülahazalarla Sınırlandırılması

Kamu düzeni, toplumun maddi ve manevi varlığını korumaya yönelik kurallar bütünüdür. Bu kurallar, toplumun ekonomik, siyasi, ahlaki, dini ve kültürel değerlerini korumayı amaçlar. Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların başında kamu düzeni gelir⁴⁴⁷. Anayasa'nın 13. maddesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenlemektedir. Bu maddeye göre, temel hak ve özgürlükler, ancak Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplerle ve kanunla sınırlanabilir. Sınırlamalar, Anayasa'nın sözüne ve

⁴⁴¹ Erel, Sanat, s. 283.

⁴⁴² Ateş, Sınırlandırma, s. 259.

⁴⁴³ Bern Sözleşmesi, md.6/II (tekrar).

⁴⁴⁴ Gökyayla, s.282.

⁴⁴⁵ Örneğin; Bern Sözleşmesi, mükerrer madde 6/2.

⁴⁴⁶ Gökyayla, s.282.

⁴⁴⁷ Ateş, Sınırlandırma, s. 351.

ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz. Kamu düzeni, toplumun maddi ve manevi varlığını korumaya yönelik kurallar bütünüdür. Bu nedenle, kamu düzenini korumaya yönelik sınırlamalar, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeler çerçevesinde yapılmalıdır. Kamu düzenini oluşturan kuralların genel çerçevesi pozitif hukuk tarafından belirlenir. Ancak, somut bir olay veya fiilin kamu düzenine aykırı olup olmadığını yargı veya yönetim mercileri takdir haklarını kullanarak tespit eder⁴⁴⁸. Kamu düzenini korumak için getirilen sınırlamaların, temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunmaması ve kanunla yapılması gerekir⁴⁴⁹. Başka bir anlatımla telif hakkı, kamu düzeninin gerektirdiği durumlarda, toplumun yararına olacak şekilde sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırma, belirli koşullar altında ve belli ölçülerde, üçüncü kişilerin eserden özgürce yararlanabilmesine olanak tanımaktadır⁴⁵⁰.

1. Eser Üzerindeki Hakkın Kamu Mercilerince Kullanılması

Eser sahibinin hakları, kamu düzenini korumak amacıyla, eserin usul hukukuna, ceza hukukuna veya kolluk güçlerinin işlemlerine konu olması halinde, yetkili mercilerce sahibinin izni olmaksızın sınırlandırılabilir⁴⁵¹. Özellikle suçluların teşhis ve tespitinde kullanılan fotoğraflar, FSEK m. 30 düzenlemesi aracılığıyla, yetkili kişilerce her şekilde çoğaltılıp yayılabilir. FSEK 30. maddesinin birinci fıkrasına göre, eser sahibine tanınan telif hakkı, kamu düzenini korumak amacıyla, resmi makamlarca eser sahibinin izni alınmaksızın kullanılabilir. Bu düzenleme, fikir ve sanat eserleri arasında herhangi bir ayırım yapmamaktadır. Amaç, eserin kendisinin, eser sahipliğinin veya eserle ilgili bir olayın ispat edilebilmesidir. Bu nedenle, eserden sahibinin iznine başvurmadan kullanma, eserin çoğaltılması, temsil edilmesi veya yayılması şeklinde gerçekleşebilir. Resmi makamlara veya onların emri ile başkalarına eserin bu tarz kullanılabilme yetkisini veren düzenlemelerden başlıcaları usul, basın ve ceza kanunları ile sansür ve denetime ilişkin tüzüklerdir⁴⁵².

⁴⁴⁸ Erel, Sanat, s. 194.

⁴⁴⁹ Çetin Özek. **Türk Basın Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:2381, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s.333.

⁴⁵⁰ Ateş, Sınırlandırma, s. 268.

⁴⁵¹ Erel, Sanat, s. 238.

⁴⁵² Erel, Sanat, s. 194.

2. Eser Sahibinin Haklarını Kullanmaktan Menedilmesi veya Kısıtlanması

Bir eserin hukuki anlamda eser olabilmesi için, fikri veya sanatsal yaratıcılığın ürünü olması yeterlidir. Eserin toplumdaki ahlak anlayışına veya kamu düzenine uygun olup olmaması, eser olma niteliğini etkilemez. Kanuna, ahlaka veya kamu düzenine aykırı fikir ve sanat ürünleri de eser olabilme şartlarını taşıyorlarsa korunur⁴⁵³. Ancak bu durumda, eser hakkında 5187 sayılı Basın Kanunu veya diğer cezai hükümler uygulanabilir⁴⁵⁴.

Ahlaka, adaba veya kamu düzenine aykırı eserlerin toplanması veya kamuya sunulmadan önce denetime tabi tutulması gerekir. Nitekim FSEK'in 30. maddesinin ikinci fıkrasında, eserin satışını, temsilini veya kullanımını yasaklayan veya kontrole tabi tutan diğer kamusal düzenlemelerin saklı olduğu belirtilmiştir.

Eser sahibinin eserden kaynaklanan hakları kamu düzenini korumak amacıyla sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar, eserin kamuya sunulmasını, yayılmasını, temsil edilmesini ve umuma iletilmesini kapsayabilir. Bunun dışındaki hakların kullanılması yasaklanamaz. Zira fikri mülkiyet hukukunda, devletin sansür yetkisi bulunmamaktadır⁴⁵⁵. Bir eser, kamuya açıklanmadığı sürece, kamu düzenini ilgilendirmez ve bu nedenle devlet tarafından denetime tabi tutulamaz. Bu, eserin sahibinin özel mülkiyet hakkına ve ifade özgürlüğüne saygı gösterilmesi anlamına gelir⁴⁵⁶. Fikri hakların kullanılmasının denetim ve izne bağlanması, eser türlerine göre farklılık gösterir. Basın Kanunu kapsamında basım yoluyla çoğaltılabilen ilim ve edebiyat eserleri⁴⁵⁷, güfteli müzik eserleri, güzel sanat eserleri ve fotoğraflar bakımından denetim ve izin olmamaktadır. Bu kapsamda kural olarak, bir eser, kamuya açıklanmadığı sürece, kamu düzenini ilgilendirmez ve bu nedenle devlet tarafından denetime tabi tutulamaz. Ancak, sinema eserleri bu durumun bir istisnasını oluşturur. Sinema filmleri ve senaryoları, 1939 tarihli Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Tüzük ile başlayan idari denetime tabidir. Bu denetim, günümüzde 1986 tarihli Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu'na dayanılarak çıkarılmış olan

⁴⁵³ Gökyayla, s. 277.

⁴⁵⁴ Bkz. 5187 Sayılı Basın Kanunu md. 30 ve md. 32.

⁴⁵⁵ Arslanlı, s. 126 ; Erel, Sanat, s. 240.

⁴⁵⁶ Ayiter, s. 168-169.

⁴⁵⁷ Bkz. 5187 sayılı Basın Kanunu md. 2/a.

Sinema, Video ve Müzik Eserlerinin Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri ile sürdürülmektedir⁴⁵⁸.

3. Devletin Eserden Faydalanma Yetkisi ve Eserin Kamuya Mal Edilmesi

FSEK'in 47. maddesi, eserin umuma mal edilmesini düzenlemektedir. Kanun'un eski halinde, Bakanlar Kurulu kararı ile, kamu kültürü için önemli sayılan eserler üzerinde doğan haklar, hak sahibinin ölümünden sonra ve eserin koruma süresi dolmadan, bedel karşılığında kamuya devredilmekteydi. Bu düzenleme, bazı yazarlar tarafından eleştirilmektedir⁴⁵⁹. Zira devletin şahısların mallarına el atabilmesi için olağanüstü bir durumun olması gerektiği belirtilmektedir⁴⁶⁰.

FSEK'in 47. maddesi uyarınca, koruma süresi henüz dolmamış bir eser üzerindeki mali haklar, kamu yararı göz önünde bulundurularak, devlet tarafından kamuya devredilebilir. Bu durumda, eser sahibinin haklarında sınırlama getirilmiş olur. Kanun, bu sınırlamanın karşılığında hak sahiplerine uygun bir bedel ödenmesini öngörmektedir. Ayrıca, bu sınırlamanın nasıl gerçekleştirileceğini belirleme yetkisi idareye verilmiştir⁴⁶¹.

FSEK, bir eserin kamuya mal edilebilmesi için belirli şartlar öngörmektedir. Bu şartlar arasında eserin Türk vatandaşları tarafından yaratılmış olması, kamu yararı taşıması, mali haklarının koruma süresinin devam etmesi, yayımlanmış nüshalarının tükenmiş olması ve telif hakkı sahibine uygun bir bedel ödenmesi yer almaktadır. Ayrıca, ilgili devlet kurumlarından kamulaştırma kararı alınması da gerekmektedir. Bununla birlikte, FSEK'in 46. maddesi, yayımlanmamış veya alenileşmemiş eserlerin, eser sahibinin açık bir yasağı olmaması durumunda, koruma süresi sonunda kamu kurumuna geçeceğini belirtmektedir. Bu durum, kamunun yayımlanmamış eserler üzerindeki faydalanma yetkisini güvence altına almaktadır⁴⁶².

Bazı yazarlara göre, FSEK'in 46. maddesinde yapılan değişiklik, hükmün uygulama alanını daraltmıştır. Bu değişiklik, hükme yayımlanmamış eserlerin yanında alenileşmemiş eserler de eklenmiştir. Ancak, FSEK'nin 26/3. maddesi

⁴⁵⁸ Detaylı bilgi için bkz. Erel, Sanat, s. 241.

⁴⁵⁹ Ayiter, s. 196.

⁴⁶⁰ Ayiter, s. 196.

⁴⁶¹ Ateş, Sınırlandırma, s. 348.

⁴⁶² Ateş, Sınırlandırma, s. 349.

uyarınca, koruma süresi, eserin alenileşmesinden önce başlamaz. Faydalanma yetkisi ise yalnızca mali haklar için ve koruma süresi dolan eserler için söz konusudur. Bu nedenle, FSEK'nin 46. ve 26/3. maddeleri birlikte dar ve lafzi olarak yorumlanırsa, devletin faydalanma yetkisi yalnızca eski eser niteliğindeki eserlere hasredilmiş olur⁴⁶³.

Kamu kurumları ve kişiler, koruma süresi dolmuş yayımlanmamış veya alenileşmemiş eserlerden bilimsel veya benzer amaçlarla yararlanmak için Kültür Bakanlığı tarafından çıkarılan tüzük hükümlerine tabidir. Bu tüzük, yararlanma koşullarını belirlemeyi amaçlamaktadır⁴⁶⁴.

4. Bandrol Zorunluluğu

Teknolojik ilerlemeler, fikri ve sınai mülkiyet hukuku alanında yeni sorunları beraberinde getirmektedir. Özellikle dijitalleşme ile birlikte eserlerin çoğaltılması ve yayılması kolaylaşırken, bu durum eser sahiplerinin haklarının ihlal edilmesi riskini de artırmaktadır⁴⁶⁵. Bu bağlamda, FSEK'in 6. bölümünde yer alan “Çeşitli Hükümler”, eser sahiplerinin haklarının korunması ve korsanla mücadele amacıyla bandrol uygulamasını düzenlemektedir.

Bandrol, FSEK md. 81/1'e göre Kültür ve Turizm Bakanlığı veya yetkili meslek birlikleri tarafından bastırılan ve holografik güvenlik özelliklerine sahip bir etikettir⁴⁶⁶. Bu etiketin, müzik ve sinema eserlerinin çoğaltılmış nüshaları ile süreli olmayan yayınlara yapıştırılması zorunludur⁴⁶⁷. Bu zorunluluk, bahse konu bakanlık tarafından çoğaltma hakkının sınırlandırması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, kolayca çoğaltılabilen diğer eserlere (fotoğraf, slayt, karikatür gibi) eser sahibinin talebi üzerine bandrol yapıştırılması da mümkündür⁴⁶⁸.

Bununla birlikte, FSEK aynı zamanda eser sahiplerine, yukarıda sayılan zorunlu bandrol kapsamına girmeyen eserler için de talep etmeleri halinde bandrol alma hakkı tanımaktadır. Bu durumda, yayıncı, üretici, dolumcu ve çoğaltıcılar, eser sahibinin talebi üzerine söz konusu eserlere bandrol yapıştırmakla yükümlüdürler.

⁴⁶³ Erel, Sanat, s. 279.

⁴⁶⁴ Gökyayla, s. 302.

⁴⁶⁵ Tekinalp, s. 216.

⁴⁶⁶ Güneş, Sanat, s. 248.

⁴⁶⁷ Tekinalp, s. 217.

⁴⁶⁸ Tekinalp, s. 217.

Müzik ve sinema eserleri ile kitaplar, doğrudan kanuni bandrol zorunluluğuna tabi tutulan eser türleridir. Kolayca çoğaltılabilen diğer eserler için ise bandrol uygulaması, eser sahibinin talebine bağlı olarak gerçekleştirilmektedir⁴⁶⁹.

Bandrol alma yetkisi, FSEK md. 19'da belirtilen yasal hak sahiplerine aittir. Bu kişiler, eser sahibi, bağlantılı hak sahibi, mali hak sahibi, sağ kalan eş ve mirasçılardır.

C. Telif Hakkının Genel Menfaat Mülahazalarıyla Sınırlandırılması

FSEK, eser üzerindeki haklara kamu yararının gerektirdiği durumlarda, mevzuat ve içtihatlarla dayanarak sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırmalar, FSEK'in 31. ile 37. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Fikri mülkiyet haklarının kamu yararı amacıyla bazı sınırlamalarına izin verilmesi, mevzuat ve içtihatlardan herkesin yararlanması, kamuya açıklanması yararlı olan söz ve nutukların herkesin erişimine açılması, kültür ve sanat ürünlerinin toplumun yararına sunulması, bilimin yaygınlaştırılması ve günlük olaylardan kamunun bilgi sahibi olması gibi amaçlarla gerçekleştirilmektedir⁴⁷⁰.

1. Mevzuat ve İchtihatlar

Yasaların, yönetmeliklerin, tebliğlerin, genelgelerin ve yargı kararlarının herkes tarafından kolayca erişilebilir olması kamu yararı için gereklidir⁴⁷¹. Bu nedenle, FSEK'in 31. maddesi uyarınca, resmen yayımlanan veya ilan edilen bu belgelerin çoğaltılması, yayılması, işlenmesi veya herhangi bir şekilde kullanılması serbesttir. Ancak, Yargıtay'ın içtihatları birleştirme kararı gibi, bilimsel bir çalışmanın ürünü olan ve hukuki kavramları değerlendiren kararların eser niteliği taşıdığı tartışmasıdır. Nitekim mevzuat ve içtihatlar gibi eser niteliğindeki çalışmalar, kamu yararına sunulmak üzere özel bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Bu tür eserler, devlet tüzel kişiliğine bağlı kişi veya kurumlar tarafından oluşturulduğundan, FSEK m.18 uyarınca mali hakları kullanma yetkisi devlete aittir. Devlet, toplumun mevzuat ve içtihatlardan en geniş şekilde faydalanabilmesi için, bu eserler üzerindeki mali haklarından kamu yararı gözeterek feragat etmektedir⁴⁷².

⁴⁶⁹ Güneş, Sanat, s. 250.

⁴⁷⁰ Tekinalp, s. 173.

⁴⁷¹ Ayiter, s. 157.

⁴⁷² Erel, Sanat, s. 243.

2. Nutuklar

FSEK md. 32 uyarınca, TBMM, diğer resmi meclisler ve kongreler, mahkemeler ve umumi toplantılarda söylenen söz ve nutuklar, haber ve bilgi verme maksadıyla çoğaltılabilir, umumi yerlerde okunabilir veya radyo ve benzeri araçlarla yayımlanabilir. Ancak, eser niteliğindeki söz ve nutukların çoğaltılıp yayımlanması konusundaki yararlanma serbestisi mutlak değildir ve bazı yönlerden sınırlandırılmıştır⁴⁷³.

FSEK kapsamında, söz ve nutukların çoğaltılması ve yayımlanması, yalnızca haber verme veya bilgi sağlama amacıyla sınırlıdır. Bu sınırların dışına çıkılarak yapılan her türlü kullanım, eser sahibinin haklarına tecavüz olarak değerlendirilir⁴⁷⁴. Ayrıca, haber ve bilgi verme amacı taşıyan kullanımların güncel konularla sınırlı olması gerekmektedir. Geçmişte yapılmış bir konuşmanın siyasi veya ticari amaçlarla yayımlanması veya çoğaltılması, bu serbestinin kapsamı dışındadır⁴⁷⁵. Benzer şekilde, güncel bir konuşmanın haber verme veya bilgi sağlama amacını aşacak şekilde kullanılması da uygun değildir. Örneğin, bir belediye meclisi toplantısında yapılan konuşmaların yerel bir gazetede yayımlanması, bu istisna kapsamında değerlendirilebilir.

Kanun, kamuya açık toplantıların yapıldığı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), resmi meclis ve kongreler ile mahkemeleri, kamunun haber alma hakkının öncelikli olduğu yerler olarak belirler ve sadece bu yerlerde yapılan söz ve söylevler için böyle bir düzenleme öngörür. Mahkeme kararları zaten FSEK md. 31 gereğince serbestçe kullanılabilirken, kamuoyunu ilgilendiren davalardaki söz ve söylevler de haber verme amacıyla yayımlanabilir. Ancak, bir şirketin yönetim kurulu toplantısında yapılan konuşmalar, genel ilgi uyandırır bile bu kapsamda değerlendirilemez⁴⁷⁶.

Bu sınırlamalara uygun şekilde yapılan çoğaltma, okuma veya yayımlama eylemleri, eser sahibinin mali haklarına getirilen sınırlamalardır. Hatta FSEK md. 32, olayın niteliği ve durumun gerektirmemesi halinde, eser sahibinin adının belirtilmesi hakkına da bir sınırlama getirir⁴⁷⁷. Örneğin, bir panelde farklı konuşmacıların

⁴⁷³ Erel, Sanat, s. 245.

⁴⁷⁴ Ayiter, s. 160.

⁴⁷⁵ Erel, Sanat, s. 245.

⁴⁷⁶ Arslanlı, s. 130; Ayiter, s. 160.

⁴⁷⁷ Tekinalp, s. 202.

görüşlerini içeren bir haberde, her konuşmacının adı ayrı ayrı belirtilmeyebilirken, bir bilim insanının yaptığı önemli bir buluşla ilgili haberde ismi mutlaka belirtilmelidir.

Son olarak, FSEK md. 32/3'de açıkça belirtildiği gibi, söz ve söylevlerin "haber ve bilgi verme amacı" dışında çoğaltılması veya yayılması, ancak eser sahibinin iznine tabidir.

3. Temsil Serbestisi

Daha önceki bölümde açıkladığımız üzere, bir eserin kamuya duyular aracılığıyla doğrudan ulaştırılması, hukuki anlamda "temsil" olarak kabul edilir⁴⁷⁸.

FSEK'in 33. maddesi, eğitim ve öğretim kurumlarında, yüz yüze eğitim amacıyla ve kar amacı gütmeyen yapılan temsillerde belirli bir serbesti tanır. Bu düzenlemeye göre, yayımlanmış bir eser, eser sahibinin ve eser adının açıklanması koşuluyla, eğitim ve öğretim kurumlarında serbestçe temsil edilebilir. Ancak bu serbesti, kanun metninde belirtilen sınırlamalara tabidir.

FSEK 33. maddesindeki "eğitim ve öğretim kurumları" ifadesi, geniş bir yoruma tabi tutularak sadece milli eğitim sistemine bağlı okullarla sınırlı kalmamaktadır⁴⁷⁹. Bu kapsamda, kamu veya özel fark etmeksizin, her türlü eğitim kurumu, örneğin üniversiteler, dershaneler, kurs merkezleri ve hatta sanat atölyeleri de bu düzenlemeyden yararlanabilir. Eğitim faaliyetinin amacı, kullanılan araçlar veya mekanın temsil serbestisi açısından bir önemi bulunmamaktadır. Ancak, kanun metninde formel bir yapıya sahip olmayan, kurumsallaşmamış eğitim girişimlerinin bu serbestlikten yararlanıp yararlanamayacağı açıkça belirtilmemiştir. Buna rağmen, hükmün amacı göz önünde bulundurulduğunda, eğitim faaliyetinin kurumsal bir nitelik taşımasının gerekli olmadığı söylenebilir⁴⁸⁰. Örneğin, bir grup öğrencinin bir araya gelerek kendi aralarında düzenledikleri bir okuma etkinliğinde bir eserin temsili, bu serbestlik kapsamında değerlendirilebilir.

Eğitim ve öğretim kurumları, kar amacı gütmeyen ve yüz yüze eğitim verdikleri sürece, telif hakkı sahibinin izni olmaksızın belirli eserleri temsil etme hakkına sahiptirler. Bu istisnai durum, eğitim amaçlı kullanımın teşvik edilmesi ve

⁴⁷⁸ Ayiter, s. 136.

⁴⁷⁹ Ateş, Sınırlandırma, s. 286.

⁴⁸⁰ Hayri Bozgeyik, **Telif Hukukunda Eğitim İstisnası**, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Ankara, S. 2015/1, (İstisna), s. 27.

öğrenme sürecinin zenginleştirilmesi hedefiyle yasada öngörülmüştür⁴⁸¹. Ancak, örneğin bir konservatuvarın öğrenci orkestrasının halka açık ücretli bir konserinde tanınmış bir bestecinin eserini icra etmesi durumunda, bu temsil serbestisi kapsamı dışında kalır ve telif hakkı sahibinin izni gerekmektedir.

FSEK 33. maddesinde düzenlenen temsil serbestisini, eğitim ve öğretim kurumlarında yüz yüze eğitim faaliyetleriyle sınırlı tutulmuştur. Yüz yüze eğitim, eğitim veren ve alan kişilerin aynı fiziksel ortamda veya eş zamanlı iletişim kurabilecekleri bir ortamda bulunmalarını ifade eder⁴⁸². Bu bağlamda, internet, televizyon, radyo veya posta gibi araçlarla gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri bu maddenin kapsamı dışında kalmaktadır⁴⁸³.

Günümüzün teknolojik gelişmeleri dikkate alındığında, bu hükmün yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Özellikle uzaktan eğitim gibi internet veya televizyon aracılığıyla yürütülen görsel-işitsel eğitim faaliyetlerinde veya açıköğretim programlarında fikir ve sanat eserlerinin temsil edilememesi, eğitim süreçlerinde önemli bir eksiklik yaratmaktadır. Diğer yandan, kanunda belirtilen "her türlü eğitim-öğretim kurumu" ifadesi, yüz yüze eğitim şartıyla tüm halk eğitim merkezleri, ana sınıfları, sanat ve el işi kursları, akademi ve enstitüler gibi kurumları kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır⁴⁸⁴.

Temsil serbestisinden yararlanabilmek için kanun koyucu, eğitim kurumlarında yüz yüze eğitim amacıyla temsil edilen eserin adının ve eser sahibinin açıkça belirtilmesini, yani kaynak gösterilmesini zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk, eser sahiplerinin haklarının korunması ve akademik etik ilkelerin gözetilmesi açısından önemlidir⁴⁸⁵.

4. Eğitim ve Öğretim için Seçme ve Toplama Eserler

Eserin bazı kısımlarının başka bir eser içerisinde kullanılması anlamına gelen iktibas⁴⁸⁶, orijinal eserin bağımsızlığını ve özgün niteliğini zedeleyecek veya asıl esere

⁴⁸¹ Ateş, Sınırlandırma, s. 286.

⁴⁸² Ateş, Sınırlandırma, s. 285.

⁴⁸³ Bozgeyik, İstisna, s. 28.

⁴⁸⁴ Ateş, Sınırlandırma, s. 286.

⁴⁸⁵ Erel, Sanat, s. 248 ; Bozgeyik, İstisna, s. 28.

⁴⁸⁶ Tekinalp, s. 202.

olan ihtiyacı ortadan kaldıracak boyutta olmamalıdır⁴⁸⁷. FSEK'in 34. maddesi, eğitim ve öğretim amaçlı seçme ve toplama eserlerin oluşturulmasında, yayımlanmış eserlerden belirli bir ölçüde alıntı yapılmasına izin vermektedir. Ancak eser sahibinin fikri hakları, FSEK'in 13/2 maddesi uyarınca eserin bütünü kadar parçalarını da kapsadığından, iktibas serbestisi ile eğitim, öğretim ve kültürel amaçlar doğrultusunda genel menfaat gerekçesiyle sınırlandırılmıştır⁴⁸⁸. Bu sayede eser parçaları, derleme eserler aracılığıyla çoğaltılıp yayımlanabilmekte veya temsil edilebilmektedir.

FSEK'in 6. maddesinin 7. bendi uyarınca, belirli bir amaca yönelik ve özel bir plan çerçevesinde seçme ve toplama eserler oluşturmak bir işleme türü olarak kabul edilir⁴⁸⁹. FSEK'in 34/I maddesi ise eğitim ve öğretim amacıyla başkalarına ait eserlerden alıntılar yaparak seçme ve toplama eserler oluşturma özgürlüğünü tanıır. Bir eserden işleme yoluyla yararlanma hakkı, FSEK'in 21. maddesine göre esasen eser sahibine ait olduğundan, bu hakkın eğitim ve öğretim amaçlı eserler için iktibas yoluyla serbest bırakılması, işleme hakkına kamu yararı gerekçesiyle getirilen bir sınırlama olarak değerlendirilebilir⁴⁹⁰.

FSEK md. 34. ve 35'de yer alan iktibas düzenlemeleri, akademik literatürde farklı sınıflandırmalarla incelenmiştir. Bu farklılıkların temelinde, söz konusu maddelerin iktibas konusundaki farklı kapsam ve işlevleri yatmaktadır. Eğitim ve öğretim amaçlı derleme eserlerde, alıntı yapılan eserler belirli bir amaca hizmet eden yeni bir bütün oluştururken, iktibas serbestisi kapsamındaki alıntılar ise var olan bir eserin içeriğine katkı sağlamakla sınırlıdır ve bağımsız bir eser niteliği taşımaz⁴⁹¹. İktibaslar, "aynen" veya "mealen" olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilebilir⁴⁹². Aynen iktibasta, kaynak eserdeki kelimeler, cümleler ve üslup olduğu gibi yeni esere aktarılırken, mealen iktibasta ise alıntı yapan kişi, yararlandığı eserdeki içeriği kendi üslubu ve ifade tarzıyla aktarır. Bir diğer sınıflandırma ise "büyük" ve "küçük" iktibas kavramları üzerinden yapılır. Toplama eserlerde yapılan aktarımlar, büyük iktibas olarak kabul edilir. Çünkü bu tür eserlerde, eğitim ve öğretim amacıyla hikâye,

⁴⁸⁷ Ayiter, s. 132.

⁴⁸⁸ Erel, Sanat, s. 248.

⁴⁸⁹ Şafak Erel, **Fikrî Hukukta İktibas Serbestisi, Sınırları ve Yargıtay'ın 18.2.1981 Günlü, Esas 1980/1, Karar 1981/2 Sayılı İçtihadı Birleştirme Hukuk Bölümü Kararının İncelenmesi ve Tenkidi**, Yargıtay dergisi Özel Sayı, Cilt:15, Sayı:1-4, 1989, (İktibas), s. 353.

⁴⁹⁰ Erel, İktibas, s. 353.

⁴⁹¹ Bozgeyik, İstisna, s. 29.

⁴⁹² Erel, Sanat, s. 250.

deneme, eleştiri gibi eserler bütünüyle alınır. Bir eser oluşturulurken, başka bir eserin parçalarından yararlanmak veya alıntılar yapmak ise küçük iktibas olarak adlandırılır⁴⁹³.

Eğitim ve öğretim amacıyla oluşturulan toplama eserler, temelde iktibaslardan meydana geldiği için bir tür iktibas derlemesi olarak kabul edilebilir⁴⁹⁴. Bu nedenle, FSEK'in 35. maddesi uyarınca, bu tür eserlerde yapılan alıntılar, yazarın ve eserin adının kaynak gösterilmesi şartıyla ve amaca uygun ölçülerde yapılmalıdır. Aksi takdirde, yani gerekli şekil şartlarına uyulmadan yapılan alıntılar intihal olarak değerlendirilir ve eser sahibinin mali haklarına tecavüz teşkil eder.⁴⁹⁵ Nitekim Yargıtay 2000 tarihli kararında, davalı tarafından eğitim ve öğretim amaçlı hazırlandığı iddia edilen bir eserde, davacının şiir kitaplarından yapılan iktibasların FSEK md. 34'te düzenlenen eğitim ve öğretim amaçlı iktibas serbestisinin sınırlarını aştığını tespit etmiştir⁴⁹⁶. Yargıtay'a göre, davalı tarafından yapılan iktibaslar davacının şiir kitaplarının neredeyse tamamını kapsamakta ve bazı şiir kitapları aynen alınmaktadır. Bu durum, FSEK md. 34'te öngörülen "maksadın haklı göstereceği nispet" ilkesinin aşıldığı anlamına gelmektedir. Yargıtay, eğitim ve öğretim amaçlı iktibas serbestisinin bilimsel bir çalışmanın yapılması amacıyla sınırlı olduğunu ve bu amaca hizmet etmeyen iktibasların telif haklarına tecavüz oluşturabileceğini vurgulamıştır. Ayrıca, eğitim ve öğretim amaçlı iktibaslarda dahi, iktibas edilen eserin bütünlüğünün bozulmaması ve iktibas edilen eserin kaynağının belirtilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

5. İktibas Serbestisi

Eser sahibinin telif haklarına getirilen önemli bir sınırlama olan iktibas, başkasına ait bir eserin parçalarının, belirli şartlar altında ve kamu yararını gözeterek, üçüncü kişilerce bedelsiz ve izinsiz kullanılmasına olanak tanıyan bir uygulamadır. Bu durum, üçüncü kişilere, hukukun belirlediği sınırlar ve dürüstlük kuralları çerçevesinde eserden yararlanma konusunda sınırlı bir yetki bahşeder⁴⁹⁷.

⁴⁹³ Tekinalp, s. 202.

⁴⁹⁴ Tekinalp, s. 203.

⁴⁹⁵ Erel, Sanat, s. 250.

⁴⁹⁶ Yargıtay, 11.HD.'nin T.18.11.2000, E. 7065, K. 9425 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

⁴⁹⁷ Ateş, Sınırlandırma, s. 300.

İktibas, başka bir deyişle, üçüncü kişilerin lehine tanınan bir hak olarak değerlendirilirken, diğer bir bakış açısıyla ifade özgürlüğünün korunması bağlamında önemli bir yere sahiptir. Nitekim, eser sahibinin haklarına getirilen diğer kısıtlamaların temelinde de iktibas serbestisinin yattığı savunulmaktadır⁴⁹⁸.

İktibas edilen eser parçaları, içine yerleştirildikleri yeni eser aracılığıyla çoğaltılır, yayılır veya temsil edilir. Bu nedenle, iktibas serbestisi, eser sahibine tanınan çoğaltma, yayma ve temsil haklarının sınırlandırılması anlamına gelir⁴⁹⁹. Bern Sözleşmesi'nin 10. ve 10 tekrar maddeleri, iktibasla ilgili genel hükümler getirmekle birlikte, esas düzenlemeyi ülkelerin kendi mevzuatlarına bırakmıştır⁵⁰⁰. Bu bağlamda, Bern Sözleşmesi'nin bağlayıcı kıldığı tek zorunlu kısıtlama nedeni, üçüncü kişilerin eserlerden iktibas yapma hakkı olan iktibas serbestisidir⁵⁰¹.

Ancak, iktibastan bahsedebilmek için öncelikle FSEK kapsamında korunan bir eserin varlığı gerekmektedir. Eser niteliği taşımayan veya FSEK kapsamında korunmayan unsurlar iktibas konusu yapılamaz. İktibas, eser sahibinin özgünlüğünü yansıtan ve hukuken korunan eser parçalarının başka bir esere aktarılmasıdır. Bu noktada, bilimsel kuramlar, metotlar, toplum tarafından benimsenmiş fikirler ve doğa kanunları gibi unsurlar, "Bilim mülkiyeti yoktur" ilkesi gereğince herkesin kullanımına açık olup, eser sahibinin tekeline değildir⁵⁰². Ancak, bu unsurların ifade edildiği biçim, cümle yapısı, fikirlerin birbirleriyle bağlantısı gibi esere özgünlük kazandıran özellikler, yazarın telif hakları kapsamında korunur. Örneğin, bir tarih kitabındaki olayın anlatımı, tarihsel bir gerçek olduğu için herkes tarafından kullanılabilir. Ancak, bu olayın tarihçinin özgün üslubu ve bakış açısıyla anlatılması, eserin özgünlüğünü oluşturur ve iktibas yapılırken kaynak gösterilmesi gerekir⁵⁰³.

a. İlim ve Edebiyat Eserlerinden Yapılacak İktibaslar

FSEK'in 35/1. maddesi, alenileşmiş bir eserin belirli kısımlarının bilimsel veya edebi bir esere dahil edilmesine izin vermektedir. Örneğin, bir hukuk profesörü, ders

⁴⁹⁸ Guibault, s. 32.

⁴⁹⁹ Erel, Sanat, s. 204.

⁵⁰⁰ Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü, Bern Sözleşmesi'nin Türkçe Çevirisi, https://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads//2012_03_18_349175.pdf, (06.12.2022).

⁵⁰¹ Guibault, s. 32.

⁵⁰² Ayiter, s. 164.

⁵⁰³ Ayiter, s. 164.

notları hazırlarken, yayımlanmış bir makaledeki bazı cümleleri kaynak göstererek kullanabilir. Bu durumda, eserin alenileşmiş olması yeterli olup, yayımlanmış olması şart değildir. Ancak, alenileşmiş ancak yayımlanmamış eserler için iktibas hakkı, yayımlanmış eserlere kıyasla daha sınırlıdır⁵⁰⁴. Bu farklılığın sebebi, yayımlanmamış eserlerden henüz maddi kazanç elde edilmemiş olmasıdır⁵⁰⁵. Örneğin, aynı hukuk profesörü, yayımlanmamış bir tezden alıntı yaparken, daha dikkatli davranmalı ve sadece belirli kısımları kullanmalıdır.

İktibas, sadece dil ve yazı ile ifade edilen bilimsel ve edebi eserler için geçerlidir⁵⁰⁶. Bu eserler arasında da iktibas sınırları bakımından farklılıklar mevcuttur. Bilimsel eserlerde iktibas, yazarın fikrini açıklamak veya güçlendirmek için kullanılan bir yöntemken, edebi eserlerde bu durum söz konusu değildir⁵⁰⁷. Örneğin, bir yazar, romanında, başka bir yazarın yayımlanmış şiirinden bir dize alıntılatabilir. Ancak, yayımlanmamış bir mektuptan alıntı yapmak istediğinde, izin alması gerekebilir.

İktibas serbestisi, kamu yararı gözetilerek eser sahibinin fikri mülkiyet hakkına getirilen bir sınırlamadır. Bu nedenle, eserlere konulan "İktibas yapılamaz" gibi kayıtların hukuki geçerliliği bulunmamaktadır⁵⁰⁸.

b. Müzik Eserlerinden Yapılacak İktibaslar

FSEK md. 35/2'de, bir müzik eserinden diğerine yapılacak alıntılara ilişkin hukuki çerçeveyi belirlerken, "iktibas serbestisi"ni daraltıcı bir yaklaşım sergilemektedir. Bir müzisyenin, önceki eserlerden esinlenmesi doğal olmakla birlikte, bu esinlenme bağımsız ve özgün bir eser ortaya koyma amacını gölgelememelidir. Kanun koyucu, iktibas yapılacak eserin yalnızca alenileşmiş olmasını yeterli görmeyerek, aynı zamanda yayımlanmış olma şartını da aramıştır. Bu bağlamda, "...müstakil bir musiki eserine..." ifadesiyle, müzik eserleri kullanılarak oluşturulan "işlenme eser"lerden farklı olarak, özgün bir müzik eserine yapılacak iktibasların sınırlarını çizmiştir. İşlenme eserler, FSEK md. 6/5'te düzenlendiği üzere, bağımsız

⁵⁰⁴ Ayiter, s. 163.

⁵⁰⁵ Gökyayla, s. 290.

⁵⁰⁶ Gökyayla, s. 290.

⁵⁰⁷ Gökyayla, s. 290.

⁵⁰⁸ Erel, İktibas, s. 250.

eserler olarak kabul edilmediğinden, oluşturulmaları için eser sahibinin izni gerekmektedir⁵⁰⁹.

Kanun, bilimsel eserlerde olduğu gibi müzik eserlerinde de "küçük iktibasa" izin vermiş⁵¹⁰ ancak bu hakkı, eserin tema, motif, pasaj ve fikir gibi unsurlarıyla sınırlandırmıştır⁵¹¹. Bu noktada, öğretide melodinin iktibas serbestisine dahil olup olmadığı tartışmalıdır. Tartışmanın odağında, bir müzik parçasının ritm ve harmoni dışında kalan melodisinin tek başına korunup korunmadığı sorusu yer almaktadır.⁵¹² Eğer melodi tek başına koruma altında değilse, herkes tarafından serbestçe kullanılabilir. Ancak, farklı görüşler de mevcuttur. Hirsch'e göre, korunan bir eserin melodisinin, başka bir eserin temelini oluşturmak üzere alınması, ancak eser sahibinin izniyle mümkündür⁵¹³. Arslanlı ise, melodinin müzik eserine özgünlük kazandıran en önemli unsur olduğunu ve serbestçe iktibas edilmesinin eserin özünü zedeleyeceğini savunmuştur⁵¹⁴. Ayiter, melodinin geniş bir korumaya tabi tutulması gerektiğini belirtirken⁵¹⁵, Erel, melodinin bir müzik eserine kimlik kazandıran temel unsur olduğunu ve bütünüyle iktibas edilmesinin uygun olmadığını ifade etmiştir⁵¹⁶. Ateş ise, melodinin Kanunda iktibasa konu edilebilen unsurlar arasında sayılmaması nedeniyle, bir müzik eserine özgünlük kazandıran melodinin iktibas edilemeyeceği görüşündedir⁵¹⁷.

Sonuç olarak, bir müzik eserinin en ayırt edici unsuru melodidir ve eser sahibinin yaratıcılığı melodi aracılığıyla ifade bulur. Pek çok müzik eserinin sadece kısa bir bölümünden dahi tanınabilmesi, melodinin önemini açıkça göstermektedir. Bu nedenle, müzik eserlerini basit veya karmaşık olarak sınıflandırarak melodiye farklı koruma seviyeleri uygulamak doğru bir yaklaşım değildir. FSEK m.13/2'de yer alan "Eser sahibine tanınan hak ve salâhiyetler eserin bütününe ve parçalarına şâmilidir" hükmü de dikkate alındığında, melodinin kanuni koruma altında olduğu ve iktibasının ancak eser sahibinin izniyle mümkün olduğu söylenebilir.

⁵⁰⁹ Ayiter, s. 165.

⁵¹⁰ Tekinalp, s. 176.

⁵¹¹ Ayiter, s. 165; Erel, Sanat, s. 216.

⁵¹² Ayiter, s. 166.

⁵¹³ Hirsch, Fikri Haklar, s. 148.

⁵¹⁴ Arslanlı, s. 22.

⁵¹⁵ Ayiter, s. 166.

⁵¹⁶ Erel, Sanat, s. 216

⁵¹⁷ Ateş, Sınırlandırma, s. 314.

Koruma süreleri dolmuş veya folklor müziği gibi kamusal alana dahil olmuş eserler ise iktibas serbestisi kapsamındadır ve herkes tarafından kullanılabilir⁵¹⁸. Yargıtay'ın 1974 tarihli bir kararında da belirtildiği gibi, eser sahipliği ve tazminatın tespiti için, dava konusu eserin tarihsel gelişiminin incelenmesi ve folklor ürünü olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir⁵¹⁹.

c. Güzel Sanat Eserlerinden Yapılacak İktibaslar

FSEK md. 35/3'te, alenileşmiş güzel sanat eserlerinin belirli bir amaca hizmet etmek ve içeriği açıklamak amacıyla, ölçülü bir şekilde bilimsel bir esere dahil edilebileceği belirtilmiştir. Aynı maddenin 4. fıkrasında ise, alenileşmiş güzel sanat eserlerinin bilimsel konferans veya derslerde, konuyu açıklığa kavuşturmak için projeksiyon gibi araçlarla gösterilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir.

İktibas serbestisinden faydalanılabilmesi için, söz konusu güzel sanat eserinin öncelikle alenileşmiş olması, yani eser sahibinin temsil hakkını kullanarak eseri kamuya sunmuş olması şarttır⁵²⁰. Bu durum, güzel sanat eserlerindeki iktibas serbestisinin, esasen eser sahibinin temsil hakkına getirilen bir sınırlama niteliği taşıdığını göstermektedir. Örneğin, bir ressamın, tablosunu bir sergide halka açık olarak sergilemesi, bu tablonun alenileştiği anlamına gelir ve belirli şartlar altında başkaları tarafından iktibas edilebilmesine olanak tanır. Ancak, aynı ressamın tablosunu sadece kendi evinde tutması halinde, tablo alenileşmemiş olduğundan iktibas serbestisi kapsamında değerlendirilemez.

Güzel sanat eserlerinden iktibas yapılabilmesinin ilk koşulu, iktibasın amacın gerektirdiği ölçüde ve eserin içeriğini aydınlatacak şekilde yapılmasıdır. Ancak, "amacın gerektirdiği ölçü" kavramının belirlenebilmesi için bazı unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır⁵²¹. Örneğin, Andy Warhol'un Campbell Çorbası Konserveleri serisinden birkaç eserin görselinin, bilimsel bir makalede tartışılan konuyla doğrudan bir ilgisi olmaksızın, sadece görsel çeşitlilik sağlamak amacıyla kullanılması, serbest iktibas sınırlarının açıldığının göstergesidir. İkinci koşul ise, alıntının bir bilimsel esere yapılmasıdır. Bilimsel eserler dışında kalan eserlerden yapılan alıntılar, serbest iktibas

⁵¹⁸ Ayiter, s. 166.

⁵¹⁹ Yargıtay 11.HD.'nin T.23.05.1974, E. 1100, K. 1805 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

⁵²⁰ Erel, Sanat, s. 257.

⁵²¹ Arslanlı, s. 138.

kapsamına girmez⁵²². Serbest iktibas kapsamındaki eserler sadece yazılı bilimsel eserlerle sınırlı olmayıp, sinema eserlerini de içerir⁵²³.

FSEK, bilimsel nitelik taşımayan bir sinema eserinden alıntı yapılması durumunu açıkça düzenlememiştir. Ancak, öğretideki yaygın görüşe göre, bilimsel nitelik taşımayan bir filmin de alıntı kaynağı olabileceği ve FSEK md. 35/1'in bu şekilde yorumlanması gerektiği savunulmaktadır. Bu yoruma göre, kanunda yer alan "dil ile ifade edilen eserler" ifadesi geniş yorumlanmalı ve sadece yazılı eserlerle sınırlı tutulmamalıdır⁵²⁴. Kanaatimizce de, kanun maddesinin dar yorumlanması, iktibas kurumunun amacına ve işlevine aykırı düşer. İktibas, bir eserden bir bölümün başka bir eserde kullanılmasıdır ve bu kullanım, eserin türüne bakılmaksızın yapılabilir. Önemli olan, iktibasın amacının eserin içeriğini aydınlatmak olması ve iktibasın eser sahibinin haklarına zarar vermemesidir. Ancak, Yargıtay bu görüşe katılmamaktadır. Yargıtay'a göre, FSEK mdd. 5'te bağımsız bir eser türü olarak düzenlenen sinema eserleri, iktibasa konu olamaz⁵²⁵. Bu görüş, FSEK'in ilgili hükmünün 1. fıkrasında yer alan "Alenileşmiş bir eserin bazı cümle ve fıkralarının (...) alınması" ifadesinin dar yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, kanaatimizce bu ifadenin genişletici bir yoruma tabi tutulması, sanat ve ifade özgürlüğünün korunması ve kültürel gelişimin sağlanması açısından elzemdir. Bu nedenle, sinema eserlerinin de iktibasa konu olabileceği düşüncesindeyiz⁵²⁶. Sinema eserleri, günümüzde kültürel ve sanatsal ifade için önemli bir araç haline gelmiştir. Bu eserlerin diğer eserlerde kullanılmasının engellenmesi, yaratıcılığı sınırlayabilir ve kültürel etkileşimi azaltabilir. İktibas, yeni eserlerin yaratılmasına ve mevcut eserlerin yeniden yorumlanmasına olanak tanıyarak kültürel çeşitliliği artırır. Ayrıca, iktibasın sadece yazılı eserlerle sınırlı tutulması, görsel-işitsel eserlerin önemini göz ardı etmek anlamına gelir. Sinema eserleri, yazılı eserlerden farklı bir anlatım dili kullanır ve bu dilin de iktibas yoluyla kullanılabilmesi, sanatsal ifade özgürlüğünün bir gereğidir.

⁵²² Gökyayla, s. 292.

⁵²³ Arslanlı, s. 138.

⁵²⁴ Özge Öncü, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları (Doktora Tezi)**, 2009.

⁵²⁵ Yargıtay 11. HD.'nin T. 25.09.2018, E. 2016/14735, K. 2018/5691, (<http://www.kazanci.com.tr>).

⁵²⁶ Aksi yöndeki görüş için bkz. Ateş, Sınırlandırma, s. 304.

6. Gazete Münderecatı

FSEK’de, eser sahibinin yarattığı eserden doğan haklarına bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Bu kısıtlamalar, eser sahibinin haklarını sınırlamasına rağmen, kültür hayatının zenginleşmesine ve yeni eserlerin yaratılmasına katkı sağlamak amacıyla getirilmiştir. Ancak, FSEK md. 36 ve 37’de düzenlenen basın iktibasları, bu amaçlardan farklı bir amaç doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu iktibasların gayesi, kamunun bilgi ve haber alma ihtiyaçlarını gidermektir⁵²⁷.

Günlük içtimai, siyasi ve ekonomik meselelere ilişkin makaleler, gazete ve dergilerde yayımlandıktan sonra, başka gazete ve dergilerce aynen veya işlenmiş olarak alınabilir ve radyo ve televizyon yoluyla yayılabilir. Ancak, alıntı hakkı açıkça saklı tutulması durumunda, bu hak kullanılır olmaktan çıkacaktır⁵²⁸. İktibas hakkı saklı tutulsa dahi, içerik basın özeti şeklinde yayılabilir. Basında yer alan resim ve fotoğrafların iktibas, güncel konularla ilgili olsa bile, FSEK md. 36/2 kapsamında değildir. Bu resim ve fotoğraflar haber niteliği taşıyorsa, FSEK md. 36/1 kapsamında değerlendirilmelidir⁵²⁹.

7. Eserlere ilişkin Haberler

Kanun koyucu FSEK’de, yazılı basın haricinde yapılan haberlere ilişkin iktibas serbestisinin sınırlarını, haber mahiyetinde olmak ve bilgilendirme kaydı, günlük havadislere bağlı olmak şeklinde belirlemiştir. Bu sınırlar dahilinde bulunmak şartıyla, eser niteliğine haiz bazı parçalarının işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan vasıtalarla alınması mümkündür. Bu şekilde alınan parçaların çoğaltılması, yayılması, temsil edilmesi veya radyo ve televizyon gibi araçlarla yayımlanması da getirilen sınırlandırmalar kapsamında olacaktır. Örneğin, bir televizyon kanalının magazin haberleri kapsamında yeni çıkan bir filmin tanıtılması amacıyla, filme ilişkin tanıtıcı kısıtlı görüntü vermesi; bir radyo kanalının yeni çıkan bir müzik albümüne ilişkin yaptığı bir haberde, albümde yer alan parçalardan kullanması, FSEK md. 37 kapsamında serbesttir. Günümüzdeki teknik imkanların gelişmişliği düşünüldüğünde,

⁵²⁷ Erel, Sanat, s. 219.

⁵²⁸ Gökyayla, s. 293.

⁵²⁹ Yargıtay da, haber niteliği taşımayan bir yayında dava konusuna ilişkin görsellerin kaynak gösterilmeksizin kullanılmasının ihlal olduğuna karar vermiştir. Yargıtay 11. HD.’nin T. 11.05.2004, E. 2004/4528, K. 2004/5302 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

eser parçalarının, işaret, ses ya da görüntü nakline yarayan araçlar vasıtası ile nakledilmesinin yanı sıra canlı olarak temsil edilmesinin de bu kapsamda değerlendirileceği kabul edilmektedir⁵³⁰.

D. Telif Hakkının Özel Menfaat Mülahazalarıyla Sınırlandırılması

FSEK’de yer alan "Hususi Menfaat Mülahazasıyla" başlığı, eser sahibinin haklarının bazı sınırlamalara tabi olduğunu gösterir. Bu sınırlamalardan biri, madde 38’de yer alan ve eser sahibinin çoğaltma hakkına getirilen kısıtlamadır. Bu kısıtlama, eser sahibinin izni olmaksızın, eserin sadece şahsen kullanım amacıyla çoğaltılmasına izin vermektedir. Maddenin devamında ise bu kısıtlamanın bilgisayar programları için özel düzenlemeleri yer almaktadır.

Bu maddelerin ortak noktası, eserlerin kamuya sunulurken, ticari amaç gütmeksizin ve kişisel kullanım için çoğaltılmasına ve yayılmasına izin vermesidir. Bu bağlamda, eser sahibinin izni olmaksızın, belirli istisnalar hariç olmak üzere, herkesin kişisel kullanımları için eserden bir nüsha çoğaltmasına ve yaymasına izin verilmektedir. Bu izin, eserin sadece sınırlı sayıda kopyalanması ve dağıtılması ile sınırlıdır⁵³¹. Kanun koyucu, kişisel çıkar ve özel menfaate dayanan sınırlamaları düzenlerken, eser sahibinin hakları ile toplumun eserden yararlanma hakkı arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır. Bu sayede, uluslararası düzenlemelerle uyumlu olarak yapılan kişi yararına yönelik düzenlemeler, bireylerin kültürel yaşama katılımını kolaylaştırmıştır⁵³².

1. Çoğaltma Hakkının Sınırlandırılması

Kişisel kullanım amacıyla çoğaltma, eser sahibinin veya bağlantılı hak sahiplerinin, eserleri kişisel istek ve ihtiyaçları doğrultusunda çoğaltmasıdır. Bu durumun gerçekleşebilmesi için, eserin kamuya sunulmuş olması ve çoğaltma eyleminin sadece şahsi kullanım amacıyla yapılması gerekmektedir⁵³³.

Şahsen kullanım kavramı, çoğaltma hakkının sınırlandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Şahsen kullanma hakkı, bireylerin kişisel ihtiyaçlarını karşılamak

⁵³⁰ Ayiter, s. 160; Ateş, Sınırlandırma, s. 336-337.

⁵³¹ Erel, Sanat, s. 268.

⁵³² Gökyayla, s. 296

⁵³³ Erel, Sanat, s. 268.

amacıyla bir eserden faydalanmalarına olanak tanıyan özel bir istisnadır.⁵³⁴ Bu istisna, telif hakkı sahibinin izni olmaksızın, eserin belirli bölümlerinin veya tamamının çoğaltılmasına imkân vermektedir⁵³⁵. Örneğin, bu yüksek lisans tezinin hazırlanması sürecinde, maddi imkansızlıklar nedeniyle tüm kaynakların satın alınması mümkün olmamış, bunun yerine bazı eserlerin belirli bölümleri fotokopi yoluyla çoğaltılmıştır. Bu durum, şahsen kullanma hakkının akademik araştırmalarda nasıl uygulanabileceğine bir örnek teşkil etmektedir. FSEK 38/1. maddesindeki şahsen kullanım ifadesiyle, eseri yasal yollarla edinen kişinin, makul ölçülerde aile, iş çevresi ve yakın çevresinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kullanması kastedilmektedir⁵³⁶.

FSEK'in 38/1. maddesindeki düzenleme, tüzel kişilerin bu haktan yararlanıp yararlanamayacağı konusunda açık bir hüküm içermemektedir. Hukuk literatüründe, bu hakkın sadece gerçek kişilere tanındığını savunan görüşlerin⁵³⁷ yanı sıra, tüzel kişilerin de organları aracılığıyla çoğaltma yapabileceğini düşünen görüşler⁵³⁸ de mevcuttur.

Şahsi kullanım hakkı, FSEK'de iki şekilde sınırlandırılmıştır. İlk sınırlama, FSEK'in 38/1. maddesinin ikinci cümlesinde yer alan "Ancak, bu çoğaltma hak sahibinin meşru menfaatlerine haklı bir sebep olmadan zarar veremez ya da eserden normal yararlanmaya aykırı olamaz" hükmüdür. Eğitim ve öğretim amacıyla ve bir nüsha ile sınırlı olan kopyalamalar, haklı nedenin varlığı olarak kabul edilir. Örneğin, çalışan bir öğrenci derste tuttu notları çoğaltıp, arkadaşları ile paylaşması FSEK md. 38 kapsamında değerlendirilir⁵³⁹. Ancak bu tür çoğaltmaların, giderlerden kaçınma amacına hizmet ettiğini düşünen yazarlar da bulunmaktadır. Örneğin, Medeni Hukuk dersi için Hüseyin Hatemi'nin "Kişiler Hukuku" kitabından yalnızca bir adet satın alınıp; fotokopi çekilerek çoğaltılan kopyaların diğer öğrencilere dağıtılmasında haklı neden ve hukuki yarar mevcut değildir⁵⁴⁰.

İkinci sınırlama ise, normalin ötesinde yararlanma durumunda ortaya çıkar. Kişisel kullanım için çoğaltmanın sınırlı sayıda yapılması gerekir. Aksi takdirde,

⁵³⁴ Ateş, Sınırlandırma, s. 363.

⁵³⁵ Tekinalp, s.178.

⁵³⁶ Ayiter, s. 146; Arslanlı, s. 161.

⁵³⁷ Tekinalp, s. 207.

⁵³⁸ Erel, Sanat, s. 269.

⁵³⁹ Erel, Sanat, s. 269.

⁵⁴⁰ Tekinalp, s. 207.

çoğaltma hakkının ihlali söz konusu olabilir. Eserden yararlanma şekli ve çoğaltma amacının kişisel kullanıma yönelik olduğu açıkça belirgin olmalıdır. Örneğin, bir ressamın, beğendiği bir suluboya resminin birkaç kopyasını kişisel kullanımı için alması kabul edilebilir bir şahsi kullanım örneği iken, aynı resmi çok sayıda çoğaltarak tebrik kartı olarak dağıtması, şahsi kullanım sınırlarını aşan bir eylem olarak değerlendirilebilir⁵⁴¹. İhlalin gerçekleşmesi için çoğaltılan nüshaların ticari amaçla çoğaltılması gerekmez⁵⁴². Kanunun şart koştuğu bir diğer husus ise, çoğaltma faaliyetinin kâr amacı gütmekten yapılmamasıdır. Kâr amacı güdülmesi, eserden satış veya kiralama yoluyla ekonomik fayda sağlanması şeklinde olabileceği gibi, giderden kaçınma amacıyla da ortaya çıkabilir⁵⁴³. Bazı yazarlar, FSEK md. 38/1'deki "kâr amacı güdülmemesi" kavramının gereksiz bir tekrar olduğu düşüncesindedirler⁵⁴⁴. Çünkü çoğaltmanın şahsi kullanımla sınırlandırılması durumunda zaten kâr amacı güdülmeyebilir. Bu nedenle, kâr amacı güdülüp güdülmeyeceği, çoğaltmanın şahsi kullanımla sınırlı kalıp kalmadığına bakılarak belirlenebilir⁵⁴⁵.

FSEK'in 38. maddesi, tüm fikir ve sanat eserlerinin, ticari amaç güdülmeksizin ve kişisel kullanım için çoğaltılmasına izin vermektedir. Bu maddede ayrıca, bilgisayar programlarının kişisel kullanım amacıyla çoğaltılması hakkına ilişkin özel bir düzenleme de yer almaktadır.

a. Güzel Sanat Eserlerinde Çoğaltmanın Sınırlandırılması

4110 sayılı Kanun ile FSEK md. 38'de yapılan değişiklikle, güzel sanat eserlerinin kişisel kullanım amacıyla çoğaltılması diğer eser türleri ile aynı koşullara tabi tutulmuştur. Bu değişiklikle birlikte, güzel sanat eserlerinin kişisel kullanım için çoğaltılmasında eser sahibinin izni aranmamaktadır⁵⁴⁶.

Ancak bu çoğaltma hakkı sınırsız değildir. Güzel sanat eserleri sadece fotoğraf, fotokopi gibi yöntemlerle birebir aynısı oluşturularak çoğaltılabilir ve bu çoğaltma işlemi kişisel kullanımla sınırlıdır. Eserin teknik araçlar, planlar veya kalıplar kullanılmadan benzerinin yapılması ise çoğaltma olarak değerlendirilmez, yeni bir

⁵⁴¹ Tekinalp, s. 207.

⁵⁴² Ateş, Sınırlandırma, s. 370.

⁵⁴³ Tekinalp, s. 193.

⁵⁴⁴ Erel, Sanat, s. 269; Arslanlı, s. 146.

⁵⁴⁵ Erel, Sanat, s. 269.

⁵⁴⁶ Ateş, Sınırlandırma, s. 400-401.

eser ortaya çıkmış olur⁵⁴⁷. Öğretide, bizim de katıldığımız görüş olarak, burada oluşan yeni eserin işleme eser olarak kabulü gerekir⁵⁴⁸. Ancak, bazı yazarlar, bu şekilde işlemler neticesinde güzel sanat eserinin çoğaltıldığını savunmaktadır⁵⁴⁹.

FSEK md. 40/1 ile umumi yollara, caddelere ve meydanlara kalıcı olarak konulan güzel sanat eserlerinin fotoğraf, resim, grafik gibi araçlarla çoğaltılması serbest bırakılmıştır. Bu haktan yararlanabilmek için eserin sürekli olarak herkesin ulaşımına açık olan belirtilen yerlerde sergilenmesi gerekmektedir⁵⁵⁰. Arslanlı'ya göre, koruma süresi dolmuş olsa da olmasa da, bu tür eserlerde üçüncü kişilere tanınan kopyalama hakkı kesin olup eser sahibi tarafından engellenemez; çünkü eserin kamuya açık bir alanda sergilenmesi, onu bir nevi kamu malı haline getirmektedir.⁵⁵¹ Erel'e göre, güzel sanat eserinin sahibi, eserin kamuya açık bir yere konulmasına izin verdiğinde, işleme, yayma ve temsil haklarını kullanmaktan feragat etmiş sayılır⁵⁵².

FSEK md. 40/2, hem eser sahiplerinin haklarını korumayı hem de toplumun sanata erişimini kolaylaştırmayı amaçlayan dengeli bir yaklaşım sergiler. Örneğin, bir ressamın yaptığı bir tablonun, ressamın açık izni olmaksızın bir müzede sergilenmesi, FSEK md. 40/2'nin sağladığı bir olanaktır. Bu sayede, toplumun geniş kesimleri sanat eserine erişebilir ve eserden estetik haz alabilirler. Benzer şekilde, bir heykeltıraşın yaptığı bir heykelin, bir parkta veya meydanda sergilenmesi de yine FSEK md. 40/2 kapsamında değerlendirilebilir. Bu durum, kamusal alanların sanatsal bir zenginlik kazanmasına ve toplumun sanatla iç içe yaşamasına katkıda bulunur.

Açık artırmalar, sanat eserlerinin alınıp satıldığı önemli platformlardır. FSEK md.40/3, bu platformlarda sergilenecek eserlerin tanıtımına da izin verir. Örneğin, bir açık artırmada satışa sunulacak bir tablonun, açık artırma öncesinde kataloglarda veya internet sitelerinde sergilenmesi, potansiyel alıcıların eseri incelemesine ve değerlendirmesine olanak tanır.

FSEK md. 40/son fıkra, eser sahibinin adının belirtilmesi konusunda esneklik tanır. Ancak bu esneklik, bazı durumlarda eser sahibinin manevi haklarını zedeleyebilir. Örneğin, bir fotoğraf sergisinde fotoğrafçının adı belirtilmezse, bu

⁵⁴⁷ Erel, Sanat, s. 271.

⁵⁴⁸ Ayiter, s. 125.

⁵⁴⁹ Arslanlı, s. 150.

⁵⁵⁰ Erel, Sanat, s. 271.

⁵⁵¹ Arslanlı, s. 150.

⁵⁵² Erel, Sanat, s. 233.

durum fotoğrafçının eser üzerindeki hak sahipliğini gölgeleyebilir ve haksız bir kazanç elde edilmesine neden olabilir. Bu nedenle, eser sahibinin adının belirtilmesi, hem etik bir gereklilik hem de yasal bir zorunluluktur.

Diğer yandan, FSEK md. 40, sanat eserlerinin kamusal alandaki varlığına ilişkin karmaşık bir konuyu düzenler. Bu düzenleme, sanatın toplumla buluşmasını kolaylaştırırken, eser sahiplerinin haklarını da gözetir. Kanun, güzel sanat eserlerinin kişisel kullanım amacıyla sadece dış yüzeyinin kullanılabileceği şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısıyla, bir heykelin küçültülerek yeniden yapılması gibi durumlarda bu haktan yararlanılamaz⁵⁵³.

b. Bilgisayar Programlarında Çoğaltmanın Sınırlandırılması

FSEK 38. maddesinin 3. fıkrasından itibaren, kişisel kullanım amacıyla yapılan işlemler bakımından bilgisayar programlarına ilişkin istisnalar düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler, 14 Mayıs 1991 tarihli Avrupa Konseyi talimat yazısı ve 91/250 sayılı Avrupa Topluluğu Direktifi'nin rehberliğinde⁵⁵⁴, 4110 sayılı Kanun ile 1995 yılında Türk hukuk sistemine dahil edilmiştir. Söz konusu direktif, üye ülkelerin bilgisayar programlarının korunması hakkındaki mevzuatlarını uyumlu hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda yapılan değişikliklerle bilgisayar programları, "her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları" şeklinde tanımlanarak FSEK'in 2. maddesinde yer alan İlim ve Edebiyat Eserleri kapsamına alınmıştır. Böylece, Türk hukukunda daha önce korumasız olan ve artık gündelik hayatımızın vazgeçilmez bir unsuru haline gelen bilgisayar programlarının da eser olarak kabul edilmesi ve yaratıcılarının yasal korumadan yararlanması mümkün hale gelmiştir⁵⁵⁵.

FSEK'in 22. maddesi, bilgisayar programlarının yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması gibi fiillerin, geçici çoğaltma gerektirdiği ölçüde çoğaltma hakkı kapsamında olduğunu belirtir. Bu eylemlerin gerçekleştirilmesi için temelde eser sahibinin izni gereklidir. Ancak, FSEK'in 38. maddesinde belirtilen

⁵⁵³ Erel, Sanat, s. 271.

⁵⁵⁴ Ateş, Sınırlandırma, s. 380.

⁵⁵⁵ Ahmet Kılıçoğlu, **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler ve Eleştirisi**, Ankara Üniversitesi, Fikrî ve Sinaî Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi, Konferanslar Dizisi I., Ankara Mart 1998, (Eleştiri), s. 7.

istisnalar çerçevesinde, bazı durumlarda eser sahibinin izni olmaksızın bilgisayar programlarından yararlanma serbestisi tanınmıştır⁵⁵⁶.

Bilgisayar programlarının kopyalanması ve yayılması, diğer eser türlerine kıyasla daha kolay olduğundan, yasa koyucu bu konuda daha katı düzenlemelere gitmiştir. FSEK'in 38. maddesinde, bir bilgisayar programını hukuki yollarla elde eden kişinin, şahsi kullanım amacıyla çoğaltma yapabileceği düzenlenmiştir. Bu durumda, bilgisayar programının hukuki bir işlemle, halefiyet yoluyla veya kanuni bir gereklilik üzerine elde edilmiş olması şartı aranır⁵⁵⁷.

Uygulamada, bu durum en sık lisans sözleşmesi ile eser üzerindeki hakları devralan kişilerde görülür. Lisans veya devir sözleşmesi dışında, bir bilgisayar programının kullanım hakkını satım, bağış, kira veya ödünç sözleşmesi ile devralan kişiler de programı yasal yollardan edinmiş sayılırlar⁵⁵⁸.

Eser sahibi ile bilgisayar programını yasal yollardan elde eden kişi arasında bir sözleşme yapılmışsa, öncelikle sözleşme hükümleri uygulanır. Ancak, sözleşme yoksa, taraflar FSEK'deki kurallar çerçevesinde amaca uygun kullanım amacıyla çoğaltma yapabilirler⁵⁵⁹. Amaca uygun kullanım kapsamında, bilgisayar programının yüklenmesi, çalıştırılması, hataların düzeltilmesi, yedekleme kopyasının çıkarılması ve programlar arası ara işlerliğin sağlanması gibi eylemler sayılabilir⁵⁶⁰.

Bilgisayar programlarında çoğaltma hakkına ilişkin serbestinin kötüye kullanılması, hukuki yollarla elde edilen programın birden çok bilgisayara kopyalanması veya bilgisayar programının bulunduğu diskin ticari amaçla izinsiz çoğaltılması şeklinde gerçekleşebilir.

2. İşleme Hakkının Sınırlandırılması

FSEK md. 38/1'e göre, başkasına ait bir eserin işlenebilmesi, yani bu eserden yararlanılarak yeni bir eser oluşturulabilmesi için bazı şartların sağlanması gerekmektedir. İşleme, bir eserden yararlanılarak oluşturulan; ancak bu esere göre bağımsız sayılmayan yeni bir ürün olarak tanımlanır.

⁵⁵⁶ Mustafa Aksu, **Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukukunda Korunması**, İstanbul 2006, s. 138.

⁵⁵⁷ Tekinalp, s. 24.

⁵⁵⁸ Ateş, Sınırlandırma, s. 381.

⁵⁵⁹ Suluk ve diğerleri, s. 162.

⁵⁶⁰ Bozbel, s. 431.

İşleme hakkı, temelde eser sahibinin iznine tabi olan bir haktır. Ancak FSEK'de belirtilen bazı istisnai durumlar, eser sahibinin izni olmaksızın başkasına ait bir eserin işlenmesine imkân tanır. Bu istisnalardan biri, eserin "şahsi kullanım" amacıyla işlenmesidir. Şahsi kullanım, bireysel ihtiyaçların karşılanması amacıyla yapılan işlemleri kapsar ve genellikle ticari olmayan amaçlarla gerçekleştirilir. Ancak şahsi kullanım amacıyla yapılan işlemlerde bile, eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar verilmemesi esastır. İşleme serbestisi, belirli şartlara bağlı olarak kullanılabilir. İşlemenin, eser sahibinin meşru menfaatlerine zarar vermemesi ve eserden normal yararlanma amacına aykırı olmaması gerekir⁵⁶¹.

Kişisel ihtiyaç kapsamında yapılan işlemler genellikle bireysel kullanım, eğitim veya araştırma gibi amaçlarla gerçekleştirilir. Bu tür işlemlerde, eserin ticari amaçlarla kullanılmaması ve eser sahibinin haklarına zarar verilmemesi önemlidir. FSEK'de, işlemeyi meslek edinmiş kişilerin (örneğin, tercümanlar, müzik aranjörleri) başkalarının ihtiyaçları için eser sahiplerinin izni olmadan eserleri işlemeleri yasaklanmıştır. Bu tür işlemler genellikle ticari amaçlarla gerçekleştirilir ve eser sahibinin mali haklarına zarar verebilir. Örneğin, bir tercüme bürosunun, bir grup öğrencinin ödevi için bir kitabı izinsiz olarak tercüme etmesi ve öğrencilere satması bu kapsamda değerlendirilebilir⁵⁶².

Şahsi kullanım çerçevesinde işlenebilecek eser türleri FSEK'de açıkça belirtilmemiştir. Ancak, yargı kararları ve hukuki görüşler doğrultusunda, hemen hemen tüm eser türlerinin şahsi kullanım amacıyla işlenebileceği kabul edilmektedir. Bu kapsamda, yazılı eserler (kitaplar, makaleler), müzik eserleri, film eserleri ve diğer birçok eser türü, kişisel ihtiyaçlar doğrultusunda işlenebilir⁵⁶³. Kamu yararına yapılan işlemler de FSEK kapsamında özel bir yere sahiptir. Kanun, kamuya açık alanlarda bulunan güzel sanat eserlerinin fotoğraflarının çekilmesi ve resimlerinin yapılmasına izin vermektedir. Bu, kamu yararının gözetildiği durumlara bir örnektir. Ancak, bu fotoğraf veya resimlerin ticari amaçlarla kullanılması durumunda, eser sahibinin hakları korunmalıdır⁵⁶⁴.

⁵⁶¹ Ateş, Sınırlandırma, s. 405.

⁵⁶² Ateş, Sınırlandırma, s. 406.

⁵⁶³ Erel, Sanat, s.234.

⁵⁶⁴ Ateş, Sınırlandırma, s. 409.

3. Yayma Hakkının Sınırlandırılması

FSEK'in 40. maddesi, kamuya açık alanlara kalıcı olarak yerleştirilen güzel sanat eserlerinin resim, grafik, fotoğraf gibi yöntemlerle çoğaltılmasına, yayılmasına ve umumi yerlerde projeksiyon veya radyo gibi araçlarla yayınlanmasına izin vermektedir. Bu izin, mimari eserler için sadece dış görünüşüyle sınırlıdır.

FSEK md. 40/1'deki düzenleme, özel menfaatler nedeniyle getirilen sınırlamalar kapsamında yer alsa da, md. 38'deki "kişisel kullanım serbestisi" ile aynı nitelikte değildir. Çünkü kopya ve teşhiri düzenleyen bu maddede, çoğaltmanın kişisel kullanım amacıyla yapılması ve kâr amacı güdülmemesi gibi şartlar aranmamaktadır. Maddeye göre, kamuya açık alanlara kalıcı olarak yerleştirilen güzel sanat eserleri, kişisel kullanım amacı olmaksızın ve kâr amacı güdülerek çoğaltılabilir⁵⁶⁵.

Kopya ve teşhir serbestisi mutlak nitelikte olup, eser sahibinin yasaklamasıyla ortadan kaldırılamaz. Çünkü bu eserler kamuya açık alanlara kalıcı olarak yerleştirilmiş ve kamuya mal olmuş eserlerdir⁵⁶⁶. Ancak buradaki serbestlik, sadece güzel sanat eserlerinin resim, grafik, fotoğraf vb. yöntemlerle çoğaltılmasını kapsamaktadır. FSEK md. 40/2'ye göre, güzel sanat eserleri, üzerinde men edici bir kayıt olmadığı sürece eser sahibi veya onun izniyle bir başkası tarafından teşhir edilebilir. Maddenin devamında yer alan üçüncü fıkrada ise açık artırma ile satılacak eserler için çoğaltma ve yayma serbestisi düzenlenmiştir. Güzel sanat eserlerinin, umumi mahalde teşhir eden veya açık artırma düzenleyen kişilerce, bu amaç kapsamında katalog, kılavuz vb yayınlarla çoğaltılması serbesttir.

FSEK'in 40/3. maddesi, açık artırmayla satılacak eserlerin kamuya açık bir şekilde sergilenebileceğini ve bu eserlerin açık artırma veya sergiyi düzenleyenler tarafından katalog, kılavuz gibi basılı materyaller aracılığıyla çoğaltılıp yayılabileceğini hükme bağlamıştır. Kanun koyucu burada sadece "eser" terimini kullanmış olsa da, maddenin genel düzenlemesi ve açık artırmayla satılma kavramları göz önünde bulundurulduğunda, bu hükmün güzel sanat eserlerini kapsadığı şeklinde yorumlanabilir.

FSEK'in 40. maddesinin son fıkrası, yerleşik bir teamül olmadığı sürece eser sahibinin adının belirtilmesini zorunlu kılmamıştır. Dolayısıyla, 40. madde ile güzel

⁵⁶⁵ Gökyayla, s. 298.

⁵⁶⁶ Arslanlı, s. 150.

sanat eserlerine yönelik olarak eser sahibinin çoğaltma, yayma ve temsil gibi mali hakları kısıtlanmış ve üçüncü kişilerin yararlanması için serbestlik tanınmıştır. Ancak, bir eserin kamuya sunulması yetkisi FSEK md.14'te düzenlendiği gibi eser sahibinin manevi haklarından biridir. Bir diğer manevi hak ise "Adın Belirtilmesi Yetkisi" başlığıyla md.15'te düzenlenmiştir. 40. maddenin düzenlemesi ve özellikle "Bu hallerde, aksine yerleşmiş bir adet yoksa, eser sahibinin adının zikrinden vazgeçilebilir" hükmünü getiren son fıkra nedeniyle, eser sahibinin sadece mali hakları değil, manevi hakları da kısıtlanmaktadır⁵⁶⁷.

4. Eserin Temsili ve Elektronik Araçlarla Kamuya İletim Hakkının Sınırlandırılması

FSEK'in 41. maddesi, eser sahiplerinin haklarını korumak ve eserlerin umumi yerlerde kullanımını düzenlemek amacıyla önemli düzenlemeler içermektedir. Özellikle müzik ve görüntü kayıtlarının restoran, kafe, düğün gibi mekanlarda ve hatta taksilerde, otobüslerde sıkça kullanılması, bu tür eserlerin sahiplerinin haklarının korunması gerekliliğini daha da belirgin hale getirmiştir⁵⁶⁸. Örneğin, bir kafede çalınan bir şarkı eser sahiplerinin izni olmadan kullanılıyorsa, bu durum FSEK'in 41. maddesi kapsamında değerlendirilebilir.

Müzik ve sinema eserlerinin umumi mahallerde kullanımı veya iletimi için sadece eser sahiplerinin değil, aynı zamanda icracı sanatçıların (örneğin, şarkıyı seslendiren şarkıcı veya filmde rol alan oyuncular), fonogram ve film yapımcılarının ve yayın kuruluşlarının da izninin alınması zorunludur. Bu durum, eser sahiplerinin haklarının daha geniş bir şekilde korunmasını sağlamıştır⁵⁶⁹.

Ayrıca, umumi mahal işletmecileri, eser, icra, fonogram yapımcıları ve yayın sahipleriyle sözleşme yapmak zorundadır. Bu sözleşmelerin FSEK md. 52'de belirtilen şekil ve içerik şartlarına uygun olması gerekmektedir. Bu sayede, eserlerin kullanımına ilişkin haklar ve yükümlülükler daha net bir şekilde belirlenmiş ve taraflar arasındaki ilişkiler daha düzenli hale getirilmiştir⁵⁷⁰.

⁵⁶⁷ Ayiter, s. 176.

⁵⁶⁸ Tekinalp, s. 212.

⁵⁶⁹ Kılıçoğlu, Karşılaştırmalı, s. 359.

⁵⁷⁰ Tekinalp, s. 214.

Kanunda açıkça belirtilmese de, umuma açık yerler FSEK'in 41. maddesinde sayılan çeşitli hususlar dikkate alınarak sınıflandırılacaktır. Bu hususlar arasında mahallin bulunduğu bölgenin özellikleri (örneğin, turistik bir bölge veya kırsal bir alan), mahallin nitelik ve niceliği (örneğin, küçük bir kafe veya büyük bir konser salonu), fikri mülkiyete konu eser, icra, fonogram, yapım ve yayınların mahalde sunulan ürün veya hizmetin ayrılmaz bir parçası olup olmadığı (örneğin, bir kafede çalınan müzik veya bir film galasında gösterilen film) ve ürün veya hizmete katkısı gibi faktörler yer almaktadır. Bu sınıflandırmaya göre meslek birlikleri tarafından tarifeler belirlenecek ve sözleşmeler bu tarifeler doğrultusunda yapılacaktır. Bu düzenlemenin amacı, meslek birliklerinin keyfi taleplerini engellemek ve eser sahiplerinin haklarının daha adil bir şekilde korunmasını sağlamaktır.

FSEK'in 41. maddesi, eser sahipleri ve bağlantılı hak sahipleri veya bu kişilerin üye oldukları meslek birlikleri ile sözleşme yapılması ve sözleşmede belirlenen ücretlerin ödenmesi şartıyla eserlerin kullanılması ve iletimine izin vermektedir. Bu düzenleme, eser sahiplerinin haklarını korurken, aynı zamanda eserlerin umumi yerlerde kullanımına ve iletimine olanak tanıyarak kültürel hayatın zenginleşmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır⁵⁷¹. Örneğin, bir düğün salonunda çalınacak bir şarkı için düğün salonu işletmecisi, şarkının telif haklarını elinde bulunduran meslek birliği ile iletişime geçerek gerekli izinleri almalı ve telif ücretini ödemelidir.

5. Engelliler Lehine Sınırlandırmalar

FSEK Ek Madde 11⁵⁷², engelli bireylerin bilgiye erişim hakkını güvence altına almak ve toplumsal hayata katılımlarını kolaylaştırmak amacıyla önemli bir düzenleme içermektedir. Bu düzenleme, engellilerin, ders kitapları da dahil olmak üzere, kamuya açıklanmış yazılı eserleri belirli koşullar altında çoğaltmalarına ve ödünç almalarına imkân tanımaktadır.

⁵⁷¹ FSEK 42. ve 45. maddelerinde yer alan meslek birlikleri, pay ve takip hakkı düzenlemeleri, ilk bakışta hükümet yetkileri kapsamında ele alınsa da, bu düzenlemelerin eser sahiplerinin haklarını kısıtladığı veya yararlanma serbestisi getirdiği söylenemez. Bkz. Şafak Parlak Börü, **Fotoğraf Üzerindeki Haklar**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara, 2013, s. 239.

⁵⁷² 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na, 12 Mart 2004 tarih ve 25400 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5101 Sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 26. maddesiyle Ek Madde 11 eklenmiştir.

Ek Madde 11'in uygulanabilmesi için, çoğaltılmak istenen eserin ilim ve edebiyat alanında olması, kamuya açıklanmış veya yayımlanmış olması ve engelliler için özel olarak hazırlanmış bir nüshasının bulunmaması gerekmektedir. Bu şartların sağlanması halinde, engelli birey veya onun adına hareket eden bir üçüncü kişi, eseri kaset, CD, Braille alfabesi veya benzeri formatlarda çoğaltabilir veya ödünç alabilir. Ancak bu çoğaltma ve ödünç verme işlemleri, ticari amaç güdülmeksizin ve yalnızca engelli bireyin kişisel kullanımı için gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, çoğaltılan nüshalar üzerinde eser sahibinin bilgileri ve çoğaltımın amacı açıkça belirtilmelidir. Bu nüshaların satılması, ticarete konu edilmesi veya amacı dışında kullanılması veya kullandırılması yasaktır⁵⁷³.

Ek Madde 11, engelli bireylerin eğitim ve kişisel gelişim haklarını güvence altına almayı hedefleyen önemli bir düzenlemedir. Engellilerin bilgiye erişim engellerini kaldırarak, onların toplumsal yaşama tam ve eşit katılımını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu düzenleme, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 3. ve 21. maddelerinde güvence altına alınan erişilebilirlik ilkesi ve bilgiye erişim hakkı ile de uyumludur⁵⁷⁴.

IV. TELİF HAKKI SINIRLANDIRMALARININ İHLALİNİN HUKUKİ SONUÇLARINA İLİŞKİN İNCELEMELER

A. İnternet ve Sosyal Medyada Yayımlanan İçerikler Bakımından

Sosyal medyada paylaşılan bir içeriğin, yasalarda belirtilen eser olma şartlarını taşıması durumunda, telif hukuku korumasından yararlanması gerekmektedir. Ancak, sosyal medyanın görece yeni bir mecra olması nedeniyle, içeriklerin telif hukuku kapsamında nasıl değerlendirileceği ve eser olarak kabul edilip edilemeyeceği hususu tartışmalıdır⁵⁷⁵. Özellikle içeriklerin eser niteliği taşıdığı durumlarda, eser sahipliği ve hakların tespiti önem kazanmaktadır. Zira sosyal medya platformlarındaki paylaşımlar, eser sahiplerinin haklarını doğrudan kullanabilmelerine imkan tanımaktadır⁵⁷⁶. Sosyal medyadaki telif hakları ihlallerine ilişkin sorumluluk, sadece

⁵⁷³ Öztan, s. 503.

⁵⁷⁴ https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100834bm_48.pdf, (15.06.2024).

⁵⁷⁵ Selva Kaynak ve Serhat Koç, **Telif Hakları Hukuku'nun Yeni Macerası: Sosyal Medya.** Folklor/Edebiyat, Cilt: 21, Sayı: 83, 2015, ss. 389-410, s. 395-396.

⁵⁷⁶ Kaynak ve Koç, s. 398.

kullanıcılarla sınırlı değildir. FSEK uyarınca, platformun bilgi içerik ve internet sağlayıcıları gibi diğer aktörleri de bu ihlallerin önlenmesi için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler. FSEK'in ek 4. maddesinde düzenlenen "uyar-kaldır" sistemi, eser sahiplerinin haklarını korumak amacıyla, izinsiz paylaşımların kaldırılmasına yönelik bir mekanizma sunmaktadır⁵⁷⁷.

Sosyal medya kullanıcıları, ilgili sitelere üye olmak için siteler tarafından şart koşulan telif hakkına ilişkin hükümlerin yer aldığı bir kullanım sözleşmesini kabul etmek zorundadırlar⁵⁷⁸. Örneğin, fotoğraf ve video paylaşımları için popüler bir sosyal medya platformu olan "Instagram"ın kullanım koşullarında fikri mülkiyet ilişkin; fikri mülkiyet haklarına sahip eserler kullanarak içerik oluşturulduğunda, sahip olunan içeriğe ait tüm hakların Instagram'a ait olacağı ve söz konusu içerik hakkında içeriği yükleyen kişiye hak tanınmayacağı yer almaktadır⁵⁷⁹.

1. Fotoğrafların Paylaşılması

Fotoğrafların, hak sahiplerinin izni olmaksızın sosyal medya platformlarında paylaşılması, telif hakları ihlallerine yol açabilir. Sanatçıların temel gelir kaynakları arasında eserlerinin lisans ve telif haklarından elde ettikleri gelirler bulunmaktadır. Ancak, kullanıcıların sosyal medya platformlarına üye olurken telif hakları ve lisans konusunda vermek zorunda kaldıkları onaylar, bu mali haklara zarar verebilmektedir. Söz konusu lisans anlaşmaları, görsel eserleri kullanmak isteyen diğer kullanıcılara, eser sahibi yerine sosyal medya platformuna başvurarak alt lisans yoluyla fotoğrafları kullanma olanağı sağlamıştır. Bu durum, sanatçıların haklarını ve gelirlerini olumsuz etkileyebilecek bir sonuç doğurmaktadır⁵⁸⁰.

Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın "Cordoba" Kararı, internet ortamında fotoğrafların paylaşımı ve telif hakları konusunda önemli bir emsal teşkil etmektedir⁵⁸¹. Karara konu olayda, bir fotoğrafçının çektiği Cordoba şehrinin

⁵⁷⁷ Jale Sarmaşık, **İnternette Fikri Haklar**. Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2, 2021, ss. 7-24, s. 21.

⁵⁷⁸ Onur Sarı, **Sosyal Medya Kullanım Koşullarında Yer Alan Ruhsat Hükümlerinin Fotoğraf Eseri Bağlamında Değerlendirilmesi**, 5th International Marmara Social Sciences Congress, Kocaeli Üniversitesi, 2020 ss. 299-307, s. 302.

⁵⁷⁹ Detaylı bilgi bkz. https://www.facebook.com/help/instagram/581066165581870/?helpref=hc_fnav

⁵⁸⁰ Sarı, s. 302.

⁵⁸¹ ABAD (2. Daire), 7.8.2018 – C-161/17: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-161/17>, (16.07.2024).

fotoğrafi, fotoğrafçının izniyle bir seyahat acentesinin internet sitesinde yayınlanmıştır. Ancak, bir öğrencinin bu fotoğrafı seyahat acentesinin sitesinden indirip okul ödevi olarak hazırladığı sunumda kullanması ve okulun bu sunumu kendi internet sitesinde yayınlaması, telif hakkı ihlali olarak değerlendirilmiştir. Divan, fotoğrafın ilk yayınlandığı mecradan farklı bir mecra (okulun internet sitesi) paylaşılmasının "yeni bir umuma iletim" olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu durum, telif hakkı sahiplerinin eserlerinin kullanım şekli üzerindeki kontrolünü güçlendirmektedir. Bir eserin internet ortamında paylaşılması, telif hakkı sahibinin izni olsa dahi, eserin her mecra da serbestçe kullanılabileceği anlamına gelmemektedir. Telif hakkı sahipleri, eserlerinin hangi şartlarda ve hangi mecralarda kullanılacağına karar verme hakkına sahiptir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, dijital sanatın yükselişiyle birlikte NFT'ler (Non-Fungible Token) de sıkça tartışılan bir konu haline gelmiştir. Ethereum platformunda tanımlanan bu nadir varlıklar, kripto paralardan farklı olarak bölünemezler. NFT'ler, bir varlığın veya eserin kendisini temsil etmek yerine, benzersiz bir token ID'si ve sözleşme adresi içeren veri dosyalarıdır. Bu yapı, dijital sanat eserlerinin sahipliğini ve orijinalliğini doğrulamak için kullanılabilir, ancak telif hakları ve fikri mülkiyet konularında yeni tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Nitekim, dünya genelinde mahkemelere taşınan ve basına yansıyan çok sayıda anlaşmazlık, hak sahibi olmayan kişiler tarafından NFT'lerin oluşturulup satışa sunulması iddialarından kaynaklanmaktadır⁵⁸².

2. "Internet Meme"lerinin Kullanılması

"Meme"ler, günümüzde görsel ve metinsel içeriklerin harmanlandığı, duyguları, düşünceleri, mizahı ve eleştiriyi ifade etmenin yeni bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu terim, uluslararası literatürde yaygın olarak kullanılmakla birlikte, Türkiye'de "caps" olarak da bilinmektedir. Ancak bu çalışmada, uluslararası içtihat incelemeleri temel alınacağından, evrensel kabul gören "meme" terimi tercih edilmiştir. Sosyal medya platformları veya "meme" odaklı siteler aracılığıyla paylaşılan bu içerikler, çoğunlukla tanınmış kişilerin, olayların veya olguların

⁵⁸² Bkz. Miramax, LLC, Plaintiff, V. Quentin Tarantino; Visitona Romantica, Inc; And Does 1-50, <https://casetext.com/case/miramax-llc-v-tarantino>, (20.07.2024).

görsellerine yeni anlamlar yükleyerek oluşturulmaktadır. Kullanıcılar, "meme"ler sayesinde toplum, ekonomi ve siyaset gibi konulardaki düşüncelerini mizahi ve eleştirel bir dille ifade etme imkanı bulmaktadır⁵⁸³. Bu bağlamda, "4chan", "9GAG", "The Onion", "reddit" ve "Zaytung" gibi platformlar, "meme" kültürünün popülerleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

"Meme"lerin oluşturulması ve paylaşılması sürecinde kullanılan görsellerin telif hakkı koruması altında olması durumunda, hak sahibinin haklarının ihlal edilip edilmediği veya bu kullanımların eser sahibinin haklarına getirilen sınırlamalar kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği, ayrıntılı olarak incelenecektir.

"Meme" oluşturma sürecinde kullanılan görsellerin telif hakkı korumasından yoksun olması durumunda, ihlal edilen bir eser bulunmadığından bu durumun incelenmesine gerek duyulmamaktadır. Asıl sorun, telif hakkıyla korunan görseller kullanılarak "meme"lerin oluşturulması ve paylaşılması durumunda ortaya çıkmaktadır⁵⁸⁴. FSEK'de eser sahibinin haklarına getirilen sınırlamalar, 30. ve 47. maddeler arasında düzenlenmiştir. Kullanılan görsellerin eser niteliği taşıması halinde bu sınırlamalara tabi tutulacağı açıktır. Bu bağlamda, "alıntı serbestisi" ve "parodi istisnası" olmak üzere iki önemli durum dikkat çekmektedir. Alıntı serbestisi, FSEK'de açıkça düzenlenmiş olmasına rağmen, parodi istisnası kanunda açık yer almamaktadır⁵⁸⁵.

FSEK madde 35'te fotoğraflara ilişkin bir düzenleme bulunmadığından, "meme"lerin alıntı serbestisi kapsamında değerlendirilemeyeceği açıktır. Bununla birlikte, "meme"lerin çoğunlukla sadece eğlence amacıyla oluşturulduğu düşünüldüğünde, bu durum alıntının amacıyla örtüşmemektedir⁵⁸⁶.

"Meme"lerin çoğunlukla mevcut eserlerden türetilmesi, orijinal eser sahiplerinin telif haklarının ihlal edildiği iddialarını beraberinde getirmektedir. Buna karşın, bazıları "meme"lerin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki adil kullanım öğretisi

⁵⁸³ Özgür Aktaş, **Bir İletişim Yöntemi Olarak Caps/Memes**, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt:6, Sayı:14, 2016, s.2 ; Pelin Karaaslan, **Sosyal Medyada Kullanılan Caps'lerin Telif Hukuku Boyutu ve Yasal Düzenlemelerin Yeterliliği**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:24, Sayı:3, 2020, s.42.

⁵⁸⁴ Karaaslan, s. 49.

⁵⁸⁵ Karaaslan, s. 49.

⁵⁸⁶ Karaaslan, s. 53.

kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır⁵⁸⁷. Bu ikilem, "meme" üreticileri ile telif hakkı sahipleri arasında hukuki anlaşmazlıklara yol açmaktadır. Örneğin, Getty Images'ın "Socially Awkward Penguin" memesini izinsiz yayınlayan Get Digital blogundan ödeme talep etmesi, bu türden bir anlaşmazlığın somut bir örneğini teşkil etmektedir⁵⁸⁸.

Sonuç olarak, eser sahiplerine tanınan haklar ve korumalar, toplumsal, ekonomik ve kültürel dengelerin gözetilmesi amacıyla belirli sınırlamalara tabi tutulmaktadır. Eserden yasal olarak yararlanmak isteyen kullanıcıların, bu sınırlamalara riayet etmeleri veya eser sahibiyle FSEK'in dördüncü bölüm 48. ve devamı maddelerine uygun bir sözleşme akdetmeleri gerekmektedir⁵⁸⁹. Ancak sosyal medya ve remix kültürünün yaygınlaşmasıyla birlikte, FSEK'in mevcut düzenlemeleri bu yeni iletişim biçimlerinin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, FSEK'in sosyal medya içeriklerine ilişkin hükümler içermesi ve dijital teknolojilere uyum sağlayabilmesi için yeni düzenlemelerin yapılması kaçınılmazdır. Özellikle, mevcut mevzuatta parodilerle ilgili bir hüküm bulunmaması ve "meme"lerin parodilerle tam olarak örtüşüp örtüşmediği konusundaki belirsizlik, yasal düzenleme ihtiyacını daha da acil hale getirmektedir. Konuya ilişkin yerleşik bir içtihat bulunmaması da kanunda düzenleme yapılması gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır⁵⁹⁰.

3. Videoların Kullanılması

Son yıllarda, özellikle YouTube ve TikTok gibi video odaklı sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla, "içerik üreticisi" kavramı önemli ölçüde değişmiştir. Artık, profesyonel olmayan kişiler de büyük kitlelere ulaşabilen ve etkileşim yaratan videolar üretebilmektedir. Bu videoların bir kısmı özgün ve yaratıcı olsa da, birçoğu telif hakları ihlali sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Özellikle, kullanıcıların var olan videolara katkıda bulunduğu, eklemeler yaptığı veya benzerlerini oluşturduğu içerikler yaygınlaşmıştır. Bu durum, bazı videoların "eser"

⁵⁸⁷ Elena Elmerinda Scialabba, **A Copy of a Copy of a Copy: Internet Mimesis and the Copyrightability of Memes**, 18 Duke Law & Technology Review, ss. 332-352, 2020, s. 340-341 ;

⁵⁸⁸ Aishwaria S. Iyer ve Raghav Mehrotra, **A critical analysis of memes and fair use**, Rostrum's Law Review, Cilt:4, Sayı: 1. 2017, ss. 1-16, s. 2-3.

⁵⁸⁹ Tekinalp, s. 228 vd.

⁵⁹⁰ Karaaslan, s. 58.

olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği ve telif haklarına saygı gösterilip gösterilmediği sorularını gündeme getirmektedir. Yakın dönemde popülerlik kazanan belgesel tarzı veya haber amaçlı videolar da sıklıkla farklı eserlerden görsel, video veya müzik alıntıları içermektedir. Bu durum, telif hakları hukuku açısından karmaşık bir alan oluşturmaktadır. Örneğin, bir TikTok kullanıcısı, popüler bir şarkının bir bölümünü kullanarak kendi dans videosunu oluşturabilir. Bu video, özgün bir koreografi içeriyorsa ve şarkının kullanım şekli "adil kullanım (fair use)" kapsamına giriyorsa, telif hakları ihlali olarak değerlendirilmeyebilir. Ancak, şarkının tamamı veya büyük bir bölümü izinsiz kullanılıyorsa, telif hakları ihlali söz konusu olabilmektedir.

Özgünlük taşımayan videolar, telif hakkı korumasından yararlanamazlar dahi, haksız rekabet hükümleri kapsamında korunabilirler. FSEK'in 84/3. maddesi, eser niteliği taşımayan sinema ürünlerini haksız rekabet hükümlerine tabi tutar. Bu durumda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 56 ila 61. maddeleri devreye girer⁵⁹¹. Örneğin, bir YouTuber'ın çektiği bir ürün inceleme videosu, özgün bir anlatım veya teknik içeriyorsa sinema eseri olarak kabul edilebilir ve telif hakkı korumasından yararlanabilir.

Bir videonun bir bölümünün başka bir videoda kullanılması durumu, her iki videonun da eser niteliğinde olup olmamasına göre farklılık gösterir. Örneğin, 2002 Dünya Kupası'nı konu alan bir belgeselde, Türkiye-Güney Kore futbol maçına ait bir kesitin kullanılması gibi, her iki videonun da eser niteliği taşıdığı durumlarda, genel iktibas şartlarına ve kurallarına uyulması koşuluyla iktibas serbestisi kabul edilmelidir. Bu, bilimsel olmayan türdeki eserler için de geçerlidir. Başka bir örnekte, bir YouTube kanalının kendi üslubuyla hazırladığı film eleştirisi videosunda, incelenen filmde bazı kısımların gösterilmesi bu kapsamda değerlendirilebilir.

Diğer yandan, eser niteliğinde olmayan bir videonun da herhangi bir eserde kullanılabilmesi mümkündür. Örneğin, Fenerbahçe-Galatasaray derbi tarihini anlatan bir belgeselde, maçlara katılmış olan bir kişinin kendi telefonuyla çektiği bir videonun kullanılması gibi. Eser niteliğinde olmayan sinema ürünleri de haksız rekabet hükümleri kapsamında korunmaktadır⁵⁹². Ancak, eserler için getirilen iktibas

⁵⁹¹ İrem Toprakkaya, **Fikir ve Sanat Eserlerinden Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yolu İle Çözümü**, On iki Levha Yayıncılık, Mart 2021, s. 80.

⁵⁹² Bkz. FSEK md. 84/3.

kısıtlamasının bu tür ürünler için de geçerli olduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla, bu tür ürünler için de iktibas serbestisi geçerlidir.

Bir eserin bir parçasının bir videoda kullanılması, telif hukuku kapsamında değerlendirilmesi gereken karmaşık bir konudur. Örneğin, bir filmde ünlü bir tablonun gösterilmesi veya bir YouTube kullanıcısının bir kitap pasajını okuması, belirli koşullar altında "iktibas serbestisi" kapsamında değerlendirilebilir. Ancak, bu tür kullanımların, eserin sadece hareketli görüntü ve/veya ses dizisi niteliğinde olması durumunda iktibas olarak kabul edilebileceği unutulmamalıdır.

Bununla birlikte, genel kuralların yanı sıra, iktibas yapılan eserin türüne özgü yasal düzenlemeler de dikkate alınmalıdır. Örneğin, bir film müziğinin bir videoda kullanılması, müzik eserlerine ilişkin iktibas hükümleri kapsamında değerlendirilemez, çünkü film müziği bağımsız bir müzik eseri değil, görsel-işitsel bir esere eşlik eden bir unsurdur. Bu durumda, eserin sahibinden izin alınması gerekebilir. Buna karşılık, bir belgeselde müzik türlerinin gelişimini örneklendirmek amacıyla bazı müzik parçalarının kullanılması, müzik eserlerine ilişkin iktibas hükümleri kapsamında değerlendirilebilir ve belirli şartlar altında izin alınmaksızın kullanılabilir⁵⁹³.

Son olarak, TikTok veya Youtube gibi platformlardaki videolarda kullanılan müziklerin iktibas da gündeme gelebilir. MESAM, bu dijital platformlarda da hak takibini “fonogram” sahipleri veya onların temsilcileri tarafından içeriğe ilişkin fonogram bildirimi yapılmış olması halinde yapabilmektedir⁵⁹⁴. Ancak, bu platformların lisans sözleşmeleri genellikle platformun ilgili eseri başkalarının kullanımı için yeniden lisanslayabileceğine dair hükümler içerir. Bu nedenle, bu tür durumlarda iktibas istisnasının uygulanmasına gerek kalmayabilir⁵⁹⁵.

⁵⁹³ Öncü, s. 317.

⁵⁹⁴ MESAM, <https://www.mesam.org.tr/sik-sorulan-sorular/diger/youtube%E2%80%99da-telif-haklarimin-korunmasi-nasil-saglaniyor>, (20.07.2024).

⁵⁹⁵ Youtube telif hakkı politikası için, bkz. https://www.youtube.com/intl/ALL_tr/howyoutubeworks/policies/copyright/, (20.07.2024). ; TikTok telif hakkı politikası için, bkz. <https://support.tiktok.com/tr/safety-hc/account-and-user-safety/copyright>, (20.07.2024).

B. Konvensiyonel İçerikler Bakımından

1. Sinema Eserlerinin Alıntılanması

Tezimizin ilgili bölümünde açıkladığımız üzere FSEK md. 35, belirli koşullar altında başkalarının eserlerinden alıntı yapılmasına izin vermektedir. Ancak bu alıntının açıkça belirtilmesi gerekmektedir. FSEK'in 35. maddesinde alıntı yapılabilecek eserler sınırlı sayıda belirtilmiş ve sinema eserleri 5. maddede diğer eser türlerinden ayrı olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle mahkemeler genellikle sinema eserlerinin alıntı yapılabilecek eserler arasında olmadığı görüşündedir. Örneğin, bir hukuk kitabında başka bir hukukçunun makalesinden bir paragraf alıntı yapılırsa, bu alıntının kaynağı belirtilmelidir. Ancak bir filmde başka bir filmde bir sahne kullanılırsa, bu durum yasal olarak belirsizdir.

Yargıtay'ın bir kararında da bu yönde bir değerlendirme yapılmıştır⁵⁹⁶. Karara göre, FSEK'in 35. maddesi kapsamında kamuya açıklanmış bilim ve edebiyat, müzik veya güzel sanat eserlerinden belirli ölçülerde ve atıf kurallarına uygun olarak izinsiz alıntı yapmak mümkün olsa da, bu davada alıntı konusu olan eserin bir sinema eseri olduğu belirtilmiştir. FSEK'in 5. maddesinde sinema eserlerinin bağımsız bir eser türü olarak düzenlendiği ve bu nedenle alıntı yapılabilecek eserler arasında yer almadığı vurgulanmıştır.

Bununla birlikte, öğretide FSEK md. 35'ün üçüncü bendine dayanarak, kamuya açıklanmış güzel sanat eserlerinin ve diğer eserlerin bilimsel bir eseri açıklamak amacıyla makul ölçülerde alıntılanabileceği ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre, bilimsel nitelik taşıyan bir sinema eseri, örneğin bir belgesel, başka eserlerden alıntı yapabilir. Ancak bu durumda sinema eserinin eğlence amacının bilimsel niteliğinden daha baskın olmaması gerektiği savunulmaktadır. Bu görüş, FSEK md. 35'in birinci bendinde sadece kamuya açıklanmış eserlerden bahsedilmesine dayanarak sinema eserlerinden alıntı yapılabileceğini savunsa da, genel öğreti yaklaşımı, bu bendin açık ifadesi nedeniyle alıntı yapılabilecek ve alıntı yapılabilecek eserlerin yazılı bilim ve edebiyat eserleriyle sınırlı olduğu yönündedir⁵⁹⁷.

⁵⁹⁶ Yargıtay 11. HD.'nin T. 25.9.2018, E. 2016/14735 K. 2018/5691 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

⁵⁹⁷ Öncü, s. 296 vd.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin bir kararında⁵⁹⁸, FSEK 35. maddesinde düzenlenen iktibas serbestisinin, sinema eserlerinden diğer sinema eserlerine (belgesel film gibi) iktibas yapılmasını kapsamadığına hükmedilmiştir. Karara göre, özellikle ticari amaç güden belgesel filmlerde izinsiz kullanımlar, eser sahibinin haklarını ihlal etmekte ve bu nedenle hukuka aykırı olmaktadır. Ancak Yargıtay 11. Hukuk Dairesi başka bir kararında⁵⁹⁹ farklı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu kararda, davalının belgesel niteliğindeki sinema eserinde davacının kitabının kapağını göstermesi ve davacıdan bahsetmesi, "ilim ve edebiyat" eseri kapsamında değerlendirilerek iktibas serbestisi kapsamında kabul edilmiştir. Davalının eser sahibinin ismini belirtmesi de dikkate alınarak manevi tazminatın takdir edilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu iki karar arasındaki farklılık, iktibas serbestisinin sinema eserlerine, özellikle belgesel filmlere uygulanmasında belirsizlik olduğunu göstermektedir. Her iki karar da FSEK md. 35'e dayanmakla birlikte, mahkemelerin belgesel filmlerin "ilim ve edebiyat eseri" olarak kabul edilip edilemeyeceği konusunda farklı yorumlara vardığı görülmektedir.

2. Eserin Parodi Versiyonunun Sunulması

Parodi, tarihsel kökenleri sanat formlarına dayanan ve günümüzde özellikle sosyal medya gibi platformlarda yaygınlaşarak hukuki tartışmaları da beraberinde getiren var olan bir eseri taklit ederek eleştirel veya mizahi bir yorum getiren bir ifade biçimidir⁶⁰⁰. Başka bir deyişle, "sahibinin yarattığı izlenimi farklı bir görünümle birleştirerek oluşturulan bir eğlence türü" olarak tanımlanabilir. Bu tür bir ifade, orijinal eseri çağrıştıırken aynı zamanda onun sadece bir taklidi olduğunu, hatta mizahi bir eleştiri içerebileceğini açıkça ortaya koymalıdır. Başarılı bir parodi, orijinal eseri akla getirirken, aynı zamanda kendine özgü bir kimlik oluşturarak izleyiciye orijinal eserin sadece bir taklidi olduğu mesajını zekice iletmelidir⁶⁰¹. Parodi, Antik Yunan'a kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. Aristophanes'in oyunlarında siyasi ve toplumsal eleştiri aracı olarak kullanılan parodi, zamanla edebiyat, müzik ve görsel

⁵⁹⁸ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 44. Hukuk Dairesi'nin 21.04.2022 tarihli ve E. 2020/1079 K. 2022/664 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

⁵⁹⁹ Yargıtay 11. HD'nin, T. 03.03.2021, E. 2020/1399, K. 2021/1927 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

⁶⁰⁰ Linda Hutcheon, *A Theory of Parody: The Teachings of Twentieth-Century Art Forms*, 2000, s. 42

⁶⁰¹ Barton Beebe, *The Semiotic Analysis of Trademark Law*. UCLA Law Review, Cilt: 52, Sayı: 2, 2005, ss. 621-696, s. 632

sanatlar gibi farklı alanlarda da kendini göstermiştir⁶⁰². Modern dönemde ise, parodi, özellikle mizah ve eleştiri amaçlı kullanımlarıyla popüler kültürde önemli bir yer edinmiştir.⁶⁰³ Parodi ve telif hakkı arasındaki ilişki, telif hakkı yasalarının gelişimiyle birlikte karmaşık bir hal almıştır. İlk dönemlerde, parodi, genellikle telif hakkı ihlali olarak kabul edilmiştir. Ancak, 20. yüzyılın başlarında, bazı yargı kararları, parodinin adil kullanım kapsamında değerlendirilebileceğine işaret etmiştir.⁶⁰⁴ Bu dönemde, parodi çoğunlukla mizahi bir taklit olarak görülmüş ve telif hakkı sahiplerinin haklarına daha fazla ağırlık verilmiştir.

Campbell v. Acuff-Rose Music davası, Amerika Birleşik Devletleri'nde telif hakkı hukuku ve özellikle adil kullanım öğretisi açısından dönüm noktası niteliğinde bir karardır. Bu karar, 2 Live Crew grubunun Roy Orbison'ın "Oh, Pretty Woman" şarkısının parodi versiyonunu yapması üzerine ortaya çıkan hukuki ihtilafı çözüme kavuşturmuştur. "Oh, Pretty Woman" adlı şarkının telif hakları sahibi "Acuff-Rose Music", rap grubu "2 Live Crew"un şarkının parodi versiyonunu piyasaya sürmesi üzerine telif hakkı ihlali iddiasıyla dava açmıştır. "2 Live Crew", şarkıyı yayınlamadan önce lisans talebinde bulunmuş ancak ret cevabı almıştır. İlk derece mahkemesi, şarkının parodi olarak adil kullanım kapsamında değerlendirilmesine karar vererek davayı reddetmiştir. Ancak temyiz mahkemesi bu kararı bozmuştur. Nihayetinde, 7 Mart 1994 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi tarafından verilen karar, telif hakkı hukuku bağlamında parodi istisnasının sınırlarını belirleyen önemli bir emsal teşkil etmiştir. Yüksek mahkeme, parodi eserlerin, dönüştürücü nitelikleri ve eleştirel işlevleri sayesinde, adil kullanım kapsamında değerlendirilebileceğine hükmetmiştir⁶⁰⁵.

Bu karar, parodi eserlerin telif hakkı korumasından yararlanabilmesi için belirli kriterleri karşılaması gerektiğini ortaya koymuştur. İlk olarak, parodi eserin orijinal esere yeni bir anlam veya mesaj katması gerekmektedir⁶⁰⁶. Bu, orijinal eseri

⁶⁰² Margaret A. Rose. **Parody: Ancient, Modern and Post-modern**, Cambridge University Press, 1993, s. 25

⁶⁰³ Leslie J. Lott, Trademark Parody, <https://www.lottfischer.com/blog/trademark-parody/> (14.07.2024)

⁶⁰⁴ Pierre N. Leval, **Toward a Fair Use Standard**. Harvard Law Review, Cilt. 103, Sayı: 5, 1990, ss. 1105-1136, s. 1106

⁶⁰⁵ Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc., 510 U.S. 569, 1994. (bkz. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/510/569/case.pdf>, (14.07.2024).

⁶⁰⁶ Neil Weinstock Netanel, **Copyright's Paradox**, Oxford University Press, New York, 2018, s. 132-156.

eleştirmek, hicvetmek veya farklı bir bağlamda sunmak şeklinde olabilir. İkinci olarak, parodi eserin orijinal eserle açık bir ilişki kurması, ancak orijinal eserin bütünlüğünü bozmaması veya onun yerini almaması gerekmektedir⁶⁰⁷.

Campbell kararı, parodi eserlerin adil kullanım kapsamında değerlendirilmesinde "dönüştürücü kullanım" kavramını ön plana çıkarmıştır. Dönüştürücü kullanım, telif hakkı alınmış bir eserin, yeni bir amaç, anlam veya ifade biçimi kazandıracak şekilde kullanılması anlamına gelir⁶⁰⁸. Yüksek Mahkeme'nin bu kararı, parodinin ifade özgürlüğü kapsamında korunan bir tür olduğunu teyit etmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu karar, parodi yapanların telif hakkı ihlali korkusu olmadan özgürce ifade edebilmelerine olanak sağlamıştır. Ayrıca, karar, adil kullanım öğretisinin esnek bir şekilde yorumlanması gerektiğini ve kültürel üretimin teşvik edilmesi için önemli bir araç olduğunu göstermiştir⁶⁰⁹.

Benzer yaklaşım, Avrupa'da da benimsenmiştir. Özellikle, Paris İstinaf Mahkemesi'nin "La Joconde Playmobil" kararında, Leonardo da Vinci'nin ünlü Mona Lisa tablosunun Playmobil figürleriyle yeniden yorumlanması olan "La Joconde Playmobil" adlı eserin, parodi olarak kabul edilmesi önemli bir örnektir⁶¹⁰. Bu karar, Avrupa Birliği Telif Hakkı Direktifi'nin 5. maddesindeki⁶¹¹ parodi istisnasının yorumlanması açısından dikkate değerdir.

⁶⁰⁷ Peter Jaszi, Patricia Aufderheide, **Reclaiming Fair Use: How to Put Balance Back in Copyright**. University of Chicago Press, Chicago, 2011, s. 105-128.

⁶⁰⁸ Leval, s. 1110.

⁶⁰⁹ Neil Weinstock Netanel, **Copyright and a Democratic Civil Society**. The Yale Law Journal, Cilt: 106, Sayı: 2, 1996, ss. 283-387, s. 320.

⁶¹⁰ Davacı, 2011 yılında, Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa tablosunu Playmobil figürü olarak yeniden yorumlamış ve bu esere "La Joconde Playmobil" adını vermiştir. Davalı ise, fotoğrafları paneller üzerine yerleştirerek üç boyutlu bir görünüm yaratan bir teknikle çalışan bir sanatçıdır. 2018 yılında davacı, davalının "La Joconde Playmobil" eserinin bazı kısımlarını kullanarak oluşturduğu panelleri bir sanat galerisinde satışa sunduğunu fark etmiştir. Bunun üzerine, davacı, davalı sanatçıya, aracı şirkete ve galeriye karşı telif hakkı ihlali ve haksız rekabet davası açmıştır. Paris İlk Derece Mahkemesi, davacının talebini reddederek "La Joconde Playmobil" eserinin özgün olmadığına ve telif hakkı korumasından yararlanamayacağına karar vermiştir. Ancak, davacı bu kararı temyiz etmiş ve Paris İstinaf Mahkemesi, İlk Derece Mahkemesi'nin kararını bozmuştur. Mahkeme, davacının eserinin genel görünümünün Mona Lisa tablosunun bir parodisi olduğunu kabul etmiş ve bu nedenle telif hakkı korumasından yararlandığını belirtmiştir. Ancak, özgünlük ve parodi kavramlarını değerlendirdikten sonra, davacının maddi ve manevi haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir. Cour d'appel de Paris, Pôle 5, chambre 1, 30 Septembre 2022, n° 20/18194: https://www.dalloz.fr/documentation/Document?id=CA_PARIS_2022-09-30_2018194#_, (14.07.2024).

⁶¹¹ Detaylı bilgi için Bkz. L 130/92 TR Avrupa Birliği Resmi Gazetesi 17.5.2019: <https://telifhaklari.ktb.gov.tr/Eklenti/107098,dijital-tek-pazar-direktifi-2019-790--trpdf.pdf?0>, (14.07.2024).

Özetle, davacı Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa tablosunun bir parodisini yaratmıştır, Playmobil'in değil. Bu nedenle, davalı, davacının dayandığı parodi istisnasından veya telif hakkına ilişkin diğer istisnalardan yararlanamaz.

Türk hukukunda parodi açıkça düzenlenmemiştir ancak, FSEK'de yer alan iktibas serbestisi düzenlemesinin parodiler için bazı hallerde parodinin değerlendirilmesi mümkündür⁶¹². Yargı kararlarımızda "parodi" kavramına nadir de olsa değinildiği görülmektedir. Örneğin, Yargıtay'ın son dönemlerde verdiği bir kararda, davalının gülümsetme ve parodi amaçlı karikatür kullandığı belirtilmiş ve bu kullanımın TRIPS Anlaşması'nın 13. maddesi uyarınca eserin normal kullanımına engel oluşturmadığı, eser sahibinin meşru haklarına zarar vermediği, kâr amaçlı olmadığı ve sahibinin şeref ve haysiyetini ihlal etmediği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Bu karar, parodi kullanımının ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi ve eser sahibinin haklarına zarar vermediği sürece korunması gerektiği yönünde önemli bir emsal teşkil etmektedir⁶¹³. Ancak, Türk hukukunda parodinin sınırlarının belirlenmesi ve özellikle ticari amaçlarla yapılan parodilerin durumu hala tartışmalıdır.

⁶¹² 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Taslağı'nın 11. maddesi, FSEK'de yapılması öngörülen değişikliklerden olan parodi istisnasını düzenlemektedir. FSEK md. 34/C'e eklenmesi planlanan taslak madde devamdaki gibidir: "Bir eserin, tesadüfen veya nitelik ve nicelik bakımından önem arz etmeyecek şekilde; çoğaltılan, yayılan veya umuma iletilen bir ürünün içerisinde yer alması eser sahibinin iznini gerektirmez. Alenileşmiş bir eserin karikatür, parodi veya pastiş amacıyla kullanılması serbesttir." Berk Karayel, **Fikri ve Sınai Haklar Kapsamında Parodi**, Yürürlüğünün 70. Yılında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, İstanbul Barosu Yayınları, 2022, s. 138.

⁶¹³ Yargıtay 11. H.D.'nin E. 2020/5318, K. 2021/3809 sayılı kararı, (<http://www.kazanci.com.tr>).

SONUÇ

Bu yüksek lisans tezi çalışmasında, fikri mülkiyet hukukunun temel taşlarından biri olan telif hakkı ve bu hakkın sınırlandırılması konusu derinlemesine incelenmiştir. Telif hakkı, yaratıcı düşüncenin ürünü olan eserlerin korunmasını amaçlayan bir hukuki araçtır. Eser sahiplerine, eserleri üzerinde çeşitli mali ve manevi haklar tanıyarak, onların emeklerinin karşılığını almalarını ve yaratıcılığın teşvik edilmesini sağlamayı hedefler. Ancak, telif hakkının mutlak ve sınırsız bir koruma sağlaması, toplumun bilgiye erişimini engelleyebilir ve kültürel gelişimi sınırlayabilir. Bu nedenle, telif hakkı, belirli durumlarda ve kamu yararı gözetilerek sınırlandırılabilir.

Çalışmanın birinci bölümünde, telif hakkının tarihsel gelişimi ve kavramsal çerçevesi ele alınmıştır. Telif hakkının, matbaanın icadıyla birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendiği ve zamanla uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuatlarla düzenlenmeye başladığı görülmüştür. Telif hakkı kavramı, farklı teorik yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmış ve bu teorilerin telif hakkının hukuki niteliği ve sınırları konusundaki tartışmalara katkı sağladığı belirtilmiştir. Özellikle, fikri mülkiyet teorisi, şahsiyet hakkı teorisi, sui generis teoriler ve eser sahipliği teorisi gibi farklı yaklaşımların telif hakkının hukuki temellerini anlamada önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır.

İkinci bölümde, telif hakkının konusunu oluşturan "eser" kavramı üzerinde durulmuştur. Bir ürünün eser sayılabilmesi için taşıması gereken şartlar, eser sahipliği kavramı ve eser sahibine tanınan haklar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Eserin, sahibinin hususiyetini taşıyan ve belirli bir yaratıcılık düzeyine sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, farklı eser türleri (ilim ve edebiyat eserleri, müzik eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri) ve bu eserler üzerindeki hakların kapsamı da ele alınmıştır. Eser sahibinin, eseri üzerindeki mali ve manevi haklarının neler olduğu, bu hakların nasıl kullanılabileceği ve sınırlarının ne olduğu açıklanmıştır. Özellikle, sinema eserleri ve işleme eserler gibi özel durumlardaki eser sahipliği ve hak sahipliği konuları da incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, telif hakkının sınırlandırılması konusu ayrıntılı olarak incelenmiştir. Telif hakkı sahibinin mutlak hakları, toplumun bilgiye erişim hakkı ve ifade özgürlüğü gibi temel değerlerle dengelenmelidir. Bu dengeyi

sağlamak için telif hakkına çeşitli sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar, telif hakkı sahibinin haklarını korurken, aynı zamanda toplumun ve diğer bireylerin eserden faydalanmasını sağlar. Telif hakkı sınırlandırmaları, yasal düzenlemeler ve yargı kararları ile şekillenir ve sürekli gelişen bir yapıya sahiptir.

Çalışmada, telif hakkı sınırlandırmaları, iradi ve irade dışı sınırlandırmalar olarak ikiye ayrılmıştır. İradi sınırlandırmalar, eser sahibinin kendi isteğiyle telif hakkını sınırlandırması anlamına gelir. Ruhsat sözleşmeleri ve telif hakkı devir sözleşmeleri, bu tür sınırlandırmaların başlıca örnekleridir. Ruhsat sözleşmeleri, telif hakkının devredilmeden belirli bir süre veya amaç için kullanılmasına izin verirken, telif hakkı devir sözleşmeleri, telif hakkının tamamen veya kısmen devredilmesini içerir. Her iki sözleşme türünde de, tarafların sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde, telif hakkının kullanımına ilişkin çeşitli sınırlamalar getirebilme imkanı bulunmaktadır.

İrade dışı sınırlandırmalar ise, kanun tarafından belirlenen durumlarda telif hakkının sınırlandırılması anlamına gelir. Bu sınırlamalar, kamu yararı, eğitim ve öğretim, kişisel kullanım ve ifade özgürlüğü gibi nedenlerle getirilir. Kamu yararı amacıyla yapılan sınırlandırmalar, genellikle resmi makamların veya kamu kurumlarının, telif hakkı sahibinin izni olmaksızın eseri kullanmasına izin verir. Örneğin, bir eserin adli soruşturmalarda delil olarak kullanılması veya kamu sağlığına ilişkin bilgilerin yayılması gibi durumlarda telif hakkı sınırlandırılabilir.

Eğitim ve öğretim amaçlı sınırlandırmalar, öğrencilerin ve öğretmenlerin ders materyali olarak telif hakkıyla korunan eserlerden belirli ölçülerde yararlanmalarına olanak tanır. Bu sınırlamalar, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin desteklenmesi ve bilginin yaygınlaştırılması amacına hizmet eder. Örneğin, bir öğretmenin ders sırasında bir makale veya kitaptan alıntı yapması veya bir öğrencinin ödev hazırlamak için bir kitaptan bazı bölümleri fotokopi etmesi, eğitim ve öğretim amaçlı sınırlandırmalar kapsamında değerlendirilebilir.

Kişisel kullanım sınırlamaları ise, bireylerin kendi kişisel ihtiyaçları doğrultusunda, ticari amaç gütmekten eserlerden yararlanmalarına izin verir. Bu sınırlamalar, bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırmak ve kültürel katılımı artırmak amacıyla getirilir. Örneğin, bir kişinin kendi kişisel kullanımı için bir şarkıyı indirmesi veya bir filmi kopyalaması, kişisel kullanım sınırlamaları kapsamında

değerlendirilebilir. Ancak, bu sınırlamaların aşılması, örneğin indirilen şarkının ticari amaçlarla kullanılması veya kopyalanan filmin başkalarına satılması, telif hakkı ihlali oluşturabilir.

İfade özgürlüğü kapsamında yapılan sınırlamalar ise, parodi, eleştiri ve haber verme gibi amaçlarla telif hakkıyla korunan eserlerin kullanılmasına imkan tanır. Bu sınırlamalar, ifade özgürlüğünün korunması ve demokratik toplumun işleyişi açısından önemlidir. Örneğin, bir gazetecinin haber yapmak amacıyla bir kitaptan alıntı yapması veya bir komedyenin bir filmi hiciv amacıyla taklit etmesi, ifade özgürlüğü kapsamında yapılan sınırlamalara örnek olarak verilebilir.

Telif hakkı sınırlamalarının uygulanmasında, özellikle dijitalleşme ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. İnternet ortamında yapılan paylaşımlar, sosyal medya platformlarındaki kullanımlar ve dijital içeriklerin yeniden üretilmesi gibi yeni kullanım biçimleri, telif hakkı hukukunda yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, telif hakkı mevzuatının günümüz teknolojilerine uyum sağlaması ve yeni kullanım biçimlerini dikkate alarak güncellenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle, sosyal medyada paylaşılan içeriklerin telif hakkı ihlali oluşturup oluşturmadığı veya adil kullanım kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusu, önemli bir tartışma alanıdır. Bu bağlamda, "meme"ler, videolar ve fotoğraflar gibi farklı türdeki içeriklerin telif hakkı açısından nasıl değerlendirilmesi gerektiği, ilgili mevzuat ve yargı kararları ışığında incelenmiştir.

Bu çalışma, telif hakkı sınırlandırmalarının gelişmekte olan, dinamik ve çok yönlü bir konu olduğunu ortaya koymuştur. Telif hakkı sınırlandırmalarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinde, hem eser sahiplerinin haklarının korunması hem de toplumun bilgiye ve kültüre erişiminin sağlanması amacıyla adil ve dengeli bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu nedenle, telif hakkı mevzuatının sürekli olarak güncellenmesi ve yeni teknolojik gelişmelere uyum sağlaması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Aksu, Mustafa. **Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukukunda Korunması**, İstanbul 2006.

Aktaş, Özgür. **Bir İletişim Yöntemi Olarak Caps/Memes**, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt:6, Sayı:14, 2016.

Amstrong, Elizabeth. **Before Copyright: the French Book-privilege System 1498-1526**, Cambridge University Press, Cambridge, 1990.

Anderson, Peter. **Martial 1.29: Appearance And Authorship**, Reheinisches Museum Für Philologie, (Ed. Bernd Manuwald), J.D. Sauerlander's Verlag, Frankfurt, Neu Folge, Cilt: 149, 2016.

Arsılanlı, Halil. **Fikri Hukuk Dersleri II** (Fikir ve Sanat Eserleri), Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1954,

Ateş, Mustafa. **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Ankara, 2003, (Sınırlandırma).

Ateş, Mustafa. **Fikri Hukukta Eser**, Ankara, 2007, (Eser).

Ateş, Mustafa. **Fikri Hukukta Eser Sahipliği**, Birinci Baskı, Adalet Basım Yayım Hukuk Yayınları Dizisi, 2012, (Eser Sahipliği).

Ateş, Mustafa. **Fikri Ürünlerin Umumi Mahallerde Kullanımından Doğan Hakların Takibi Sistemi ve Anayasa Mahkemesinin FSEK 41-123 Hükümüne İlişkin İptal Kararı Üzerine Bir Değerlendirme**, FMH 2010 Yıllık, İstanbul 2011, (Umumi).

Aydıncık, Şirin. **Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006.

Ayiter, Nuşin. **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1981,

Barron, Anne. **Kant, Copyright And Communicative Freedom**, Law and Philosophy, Springer, Cilt: 31, Sayı: 1, Ocak 2012, ss. 1-48.

Bayındır, Sinan. **Eser Sahibinin İzni Olmaksızın Eseri Umuma İletim Suçu**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 113, 2021.

Beebe, Barton. **The Semiotic Analysis of Trademark Law**. UCLA Law Review, Cilt: 52, Sayı: 2, 2005, ss. 621-696, s. 632.

Bisges, Marcel. **Die Kleine Münze im Urheberrecht Analyse des ökonomischen Aspekts des Werkbegriffs**, Nomos, 2014.

Bettig, Ronald V.. **Copyrighting Culture: The Political Economy of Intellectual Property**, USA, Westview Press, USA, 1996.

Beşiroğlu, Akın. **Fikir hukuku dersleri**, 4.Bası, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006.

Bozbel, Savaş. **Fikri Mülkiyet Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Bozgeyik, Hayri. **Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 3, Eylül 2009, (Hususiyet).

Bozgeyik. Hayri. **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Mimari Eserlerin Korunması**, Ankara 2010, (Mimar).

Bozgeyik, Hayri. **Telif Hukukunda Eğitim İstisnası**, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, Ankara, S. 2015/1, (İstisna).

Carrier, Micheal. **Cabining Intellectual Property Through a Property Paradigm**. Duke Law Journal. Cilt: 54, Sayı: 1, 2004.

Colston, Catherine. **Principles of Intellectual Property Law (Principles of law series)**, 1. Baskı, Cavendish Publishing Limited, London-Sydney, 1999.

Çakmak, Diren. **Osmanlı Telif Hukuku İle İlgili Mevzuat**, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi , 21. Sayı, 2007.

Dardağan, Esra. **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı**, Betik Yayıncılık, Birinci Baskı, Ankara, 2000.

Deazley, Ronan. **Rethinking Copyright History, Theory, Language**, Edward Elgar Publishing Limited, 2006.

Drahos, Peter. **A Philosophy of Intellectual Property**, Dartmouth Publishing, İngiltere, 1996.

Duverdier, Gerard. **İlk Türk Basımevinin Kuruluşunda İki Kültür Elçisi: Savary De Brèves İle İbrahim Müteferrika**, çev. Türker Acaroğlu, Belleten 56, 1992.

Eldeniz, Gülperi. **Eser sahipliğinden doğan hakların miras yoluyla intikali**. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 79, 2008.

Ercan, Cannur. **Fikri Hak Kavramı Ve Eser Sahibinin Manevi Haklarının Genel Anlamda Kişilik Hakkıyla İlişkisi**, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 46. Sayı, Nisan 2021.

Ercoşkun Şenol, Hatice Kübra. **Sözleşmenin içeriğini belirleme özgürlüğü ve bunun temel sınırı: TBK m.27**. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:74, Sayı:2, 2016.

Ercoşkun Şenol, Hatice Kübra. **Mali Hakları Veya Kullanım Hakkını Devralanların Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması**. Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 1, 2013.

Erdil, Engin. **Fikri Mülkiyet Hukuku**, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.

Erel, Şafak N. **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, Yetkin Yayınları, 3. Bası, Ankara, 2009, (Sanat).

Erel, Şafak N. **Fikrî Hukukta İktibas Serbestisi, Sınırları ve Yargıtay'ın 18.2.1981 Günlü, Esas 1980/1, Karar 1981/2 Sayılı İçtihadı Birleştirme Hukuk Bölümü**

Kararının İncelenmesi ve Tenkidi, Yargıtay dergisi Özel Sayı, Cilt:15, Sayı:1-4, 1989, (İktibas).

Epstein, Richard A.. “**The Basic Structure of Intellectual Property Law**”, **The Oxford Handbook Of Intellectual Property Law**, (Ed. Rochelle C. Dreyfuss, Justine Pila) , Oxford University Press, Cilt: 1, 2019.

Förster, Achim. **Urheberrecht Eine Einführung in die rechtlichen Grundlagen kreativer Tätigkeit**, University of Bamberg Press, 2014.

Garner, Bryan Andrew. **Black’s Law Dictionary**, 9. Baskı, Abridged, 2010.

Ginsburg, Jane C.. **The Concept of Authorship in Comparative Copyright Law**, DePaul L. Rev. 1063, 2003,

Gökyayla, Emre. **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, Son Değişiklikler ile Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2001.

Guibault, Lucie. **Copyright Limitations and Contracts, An Analysis of The Contractual Overridability of Limitations on Copyrights**, Information Law Series-9, Kluwer Law International, 2002.

Güneş, İlhami. **Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, (Sanat).

Güneş, İlhami. **Uygulamada Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları**, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2023, (Haksız Rekabet).

Hatemi, Hüseyin. **Miras Hukuku**, 5. Bası, Veda Kitapçılık, İstanbul, 2014

Hirsch, Ernst. **Hukuki Bakımdan Fikri Say (C. II)**, İktisadi Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu, 1943, İstanbul, (Fikri Say).

Hirsch, Ernst. **Fikrî ve Sinaî Haklar**, Ar Basımevi, Ankara, 1948, (Fikri Haklar).

Hirsch, Ernst. **Fikri Eser Hakkında Kanun Projesi**, İ.Ü Hukuk Fakültesi Mecmuası, No: 5, 1942, (Proje).

Hirsch, Ersnt. **Bern Sözleşmesi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, 1950, (Sözleşme).

Hirsch, Ernst **Fikri ve Sınai Hakların Mahiyeti Hakkında Yeni Bir Görüş**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1943, Cilt: 1, Sayı: 3, (Görüş).

Hutcheon, Linda. **A Theory of Parody: The Teachings of Twentieth-Century Art Forms**, 2000.

Iyer Aishwaria S.; Mehrotra, Raghav. **A critical analysis of memes and fair use**, Rostrum's Law Review, Cilt:4, Sayı: 1. 2017, ss. 1-16.

Kalender, Emre. **Alman Federal Mahkemesi'nin (BGH) 13.11.2013 Tarihli I ZR 143/12 Sayılı "Doğum Günü Treni" Kararının Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Önemi ve Türk Hukukuna Etkisi**, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi 1, 2015.

Karaaslan, Pelin. **Sosyal Medyada Kullanılan Caps'lerin Telif Hukuku Boyutu ve Yasal Düzenlemelerin Yeterliliği**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:24, Sayı:3, 2020.

Karayel, Berk. **Fikri ve Sınai Haklar Kapsamında Parodi**, Yürürlüğünün 70. Yılında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, İstanbul Barosu Yayınları, 2022.

Kaynak, Selva; Koç, Serhat. **Telif Hakları Hukuku'nun Yeni Macerası: Sosyal Medya**. Folklor/Edebiyat, Cilt: 21, Sayı: 83, 2015, ss. 389-410,

Kılıçoğlu, Ahmet. **Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinin Ayırt Edilmesi**, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 2001, (Ayırt).

Kılıçoğlu, Ahmet. **Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, 5. Bası, Ankara, 2019, (Karşılaştırmalı).

Kılıçoğlu, Ahmet. **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Yapılan Son Değişiklikler ve Eleştirisi**, Ankara Üniversitesi, Fikrî ve Sinaî Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi, Konferanslar Dizisi I., Ankara Mart 1998, (Eleştiri).

Kınacıoğlu, Naci. **Ülkemizde Fikri Hakların Gelişimi**, İlim ve Edebiyat Eserlerinde Çoğaltma-Yayma Haklarının İhlali ve Bunun Sonuçları Paneli, İLESAM, Ankara, 2000, (Gelişim).

Kınacıoğlu, Naci. **Türkiye’de Fikrî Hakların Gelişimi ve Nazarî Esasları**, Selçuk Üniversitesi Dergisi, Prof.Dr.Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan, Sayı:1-2,1996, (Nazari).

Küçükali, Canan. **Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Fikri Mülkiyet Hakkı Sahibinin Yayma Hakkının Tükenmesi**. On İki Levha Yayıncılık, 2020.

Leval, Pierre N.. **Toward a Fair Use Standard**. Harvard Law Review, Cilt. 103, Sayı: 5, 1990, ss. 1105-1136.

Locke, John. **Second Treatise of Government**, (Ed. C. B. Macpherson), Hackett Publishing, Indianapolis, 1980(ilk yayın 1690).

Litman, Jessica. **What We Don’t See When We See Copyright As Property**, Cambridge Law Journal, Cilt:77, Sayı:3, Kasım 2018.

Matveev, A.G.. **Models of Copyrights System**, World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Law and Political Sciences, Cilt:8, Sayı:8, 2014, ss. 2393-2396.

McCue, Shannon. **Comparing Social Media Intellectual Property Policies :Social Media Infringement and User Agreements**, The Licencing Journal, Ocak 2017.

Menell, Peter S. **Intellectual property: General theories**, Encyclopedia Of Law And Economics, Sayı:2, 1999, ss.129-188

Netanel, Neil Weinstock. **Copyright and a Democratic Civil Society**. The Yale Law Journal, Cilt: 106, Sayı: 2, 1996, ss. 283-387.

Oğuz, Arzu. **Fikri Mülkiyet Hakları ve Geleneksel (Yerel) Bilgi ve Folklorun Hukuki Korunması**, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, 9. Baskı, No: 3, 2009.

Öncü, Özge. **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları (Doktora Tezi)**, 2009.

Özek, Çetin. **Türk Basın Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:2381, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978.

Öztan, Fırat. **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, Yetkin, Ankara, 2008.

Öztrak, İlhan. **Fikir Ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:312, Ankara, 1971.

Öztürk, Ayşenur. **Türk Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Telif Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk**, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Parlak Börü, Şafak. **Fotoğraf Üzerindeki Haklar**, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara, 2013.

Patterson, Lyman Ray. **Copyright in Historical Perspective**, Vanderbilt University Press, 1968.

Radin, Margaret Jane. **Property and Personhood**, Stanford Law Review, Cilt: 34, Sayı: 5, Mayıs 1982, ss. 957-1015.

Rehbinder, Manfred. **Urheberrecht**, 12. Baskı, Verlag C.H. Beck, München, 2002.

Ricketson, Sam. **People or Machines? The Berne Convention and the Changing Concept of Authorship**. 16 Coi Um.-Vla J.L. & Arts 1, 1991.

Rose, Margaret A.. **Parody: Ancient, Modern and Post-modern**, Cambridge University Press, 1993,

Sarı, Onur. **Sosyal Medya Kullanım Koşullarında Yer Alan Ruhsat Hükümlerinin Fotoğraf Eseri Bağlamında Değerlendirilmesi**, 5th International Marmara Social Sciences Congress, Kocaeli Üniversitesi, 2020 ss. 299-307.

Sarraute, Raymond. **Current Theory on the Moral Right of Authors and Artists Under French Law**, The American Journal of Comparative Law, Cilt: 16, Sayı: 4, Autumn 1968.

Sarmaşık, Jale. **İnternette Fikri Haklar**. Yeni Yüzyıl'da İletişim Çalışmaları Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2, 2021, ss. 7-24.

Scialabba, Elena Elmerinda. **A Copy of a Copy of a Copy: Internet Mimesis and the Copyrightability of Memes**, 18 Duke Law & Technology Review, 2020.

Schweikart, Philipp. **Die Interessenlage im Urheberrecht**. Münnchen University of Zurich, Faculty of Law, 2004.

Seifert, Fedor. **Über Bücher, Verleger und Autoren – Episoden aus der Geschichte des Urheberrechts**, Neue Juristische Wochenschrift, Frankfurt, 1992, ss. 1270-1276.

Soysal, Tamer. **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunun Tarihsel Gelişimi ve Cezai Hükümler**, LEGAL Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3, 2005.

Stewart, S.M. **International Copyright and Neighbouring Rights**, Butterworths, London, 1983.

Suluk, Cahit. **Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele**, Hayat Yayınları, 2004.

Suluk, Cahit; Karasu, Rauf; Nal, Temel. **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Seçkin Yayınları, 5. Bası, 2021, s. 42.

Şekerbay, Cennet Alas. **Telif Haklarında Koruma Süreleri**, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 43, 2015, ss. 55-91.

Tekinalp, Ünal. **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş Beşinci Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Toprakkaya, İrem. **Fikir ve Sanat Eserlerinden Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yolu İle Çözümü**, On iki Levha Yayıncılık, Mart 2021.

Turan, Metin. **Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Eser Çeşitleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz**, Bilgi Dünyası, Cilt: 15, Sayı: 1, 2004.

Tüysüz, Mustafa. **Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler**, Yetkin Yayınları, 2007.

Ulmer, Eugen. **Enzyklopadie der Rechts-und Staatswissenschaft: Urheber-und Verlagsrecht**. J. Springer, 1. Baskı, Berlin, Heidelberg, 1951.

Ulmer, Eugen. **Urheber- und Verlagsrecht**, Berlin/Newyork, 1980.

Yarsuvat, Duygun. **Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları**, 2. Baskı, Güryay Matbaacılık, İstanbul, 1984.

Yılmaz, Murat. **Elektronik Ve Geleneksel Kütüphanelerde Telif Hakları**, Beşir Kitabevi, İstanbul, 2008.

Yılmaztekin, Hasan Kadir. **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Eser Sahipliği Ve Hak Sahipliği İle Bunların Tecavüz Davaları Bağlamında Davacı Sıfatına Etkileri**. Adalet Dergisi, Sayı: 65, 2020.

Yüksel, Mehmet. **Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihsel Temelleri**, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, 2001, (Temel).

World Intellectual Property Organization (WIPO), **Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use**, WIPO Publication, 2. Bası, 2004.

İnternet Kaynakları:

17 United States Code 302, **Duration of copyright: Works created on or after January 1, 1978**, <https://www.govinfo.gov/app/details/USCODE-2010-title17/USCODE-2010-title17-chap3-sec302>, (29.11.2022).

Anayasa Mahkemesi, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>, (25.06.2024).

Telif Hakları Genel Müdürlüğü, **Bern Sözleşmesi'nin Türkçe çevirisi**, https://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2012/03/18/2012_03_18_349175.pdf, (24.10.2022).

Burrow-Giles Lithographic Co., 111 U.S., 58, <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/111/53/>, (21.07.2024).

Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc., 510 U.S. 569, 1994. (bkz. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/510/569/case.pdf>, (14.07.2024).

Cour d'appel de Paris, Pôle 5, chambre 1, 30 Septembre 2022, n° 20/18194: https://www.dalloz.fr/documentation/Document?id=CA_PARIS_2022-09-30_2018194#_, (14.07.2024).

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO-OMPI), <http://www.telifhaklari.gov.tr/Dunya-Fikri-Mulkiyet-Orgutu-WIPOOMPI>, (05.07.2024).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf>, (23.06.2024).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, **TRIPS Anlaşması**, <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/34660,ticaretle-baglantili-fikri-mulkiyet-anlasmasi-trips-1994.doc?0>, (20.06.2024).

Kazancı Hukuk Otomasyon, <https://www.kazanci.com.tr/>

Lott, Leslie J.. **Trademark Parody**, <https://www.lottfischer.com/blog/trademark-parody/> , (14.07.2024).

Miramax, LLC v. Tarantino Uyuşmazlığı, <https://casetext.com/case/miramax-llc-v-tarantino>, (20.07.2024).

Naruto v. Slater, No. 16-15469, <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca9/16-15469/16-15469-2018-04-23.html>, (25.10.2022).

Telif Hakları Genel Müdürlüğü, <https://www.telifhaklari.gov.tr/>, (26.09.2022).

Telif Hakları Genel Müdürlüğü, **L 130/92 TR Avrupa Birliği Resmi Gazetesi 17.5.2019:** <https://telifhaklari.ktb.gov.tr/Eklenti/107098,dijital-tek-pazar-direktifi-2019-790--trpdf.pdf?0> , (14.07.2024)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, www.tbmm.gov.tr, (26.05.2024).

Türk Dil Kurumu, **Sözlük**, <https://sozluk.gov.tr/>, (26.09.2022).

Urheberrechtsgesetz,
http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&jumpTo=bgbl165s1273.pdf, (17.10.2022).

U.S. Copyright Office, **Compendium of U.S. Copyright Office Practices** § 300 (3d ed. 2021), s. 21, <https://copyright.gov/comp3/chap300/ch300-copyrightable-authorship.pdf>, (10.11.2022).

WIPO Telif Hakları Anlaşması (WCT),<http://www.telifhaklari.gov.tr/WIPO-Telif-Haklari-Anlasmasi-WCT>, (05.07.2024).

WIPO, **Standing Committee on Copyright and Related Rights**,
<http://www.wipo.int/meetings> ve http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_30/sccr_30_3.pdf, (26.06 .2024).

Zarya of Dawn Davası, <https://www.copyright.gov/docs/zarya-of-the-dawn.pdf> (10.06.2024).